

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Rapport

TEKNISKA HOGSKOLAN I LUND
SEKTIONEN FOR VÅG- OCH VATTEN
BIBLIOTEKET

R3:1990

Att bygga på kunskap

Användning av samhällsvetenskaplig FoU inom byggsektorn

Birgitta Ericson
Britt-Marie Johansson

V-HUSETS BIBLIOTEK, LTH

15000

400135409

Byggforskningsrådet

R3:1990

Att bygga på kunskap

Användning av samhällsvetenskaplig Fou inom byggsektorn

Birgitta Ericson

Britt-Marie Johansson

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 850948-2 från Statens råd för byggnadsforskning till Institutionen för socialt arbete vid Socialhögskolan i Lund.

REFERAT

Tyngdpunkten i BFRs verksamhet ligger i stöd till tillämpad forskning och utvecklingsverksamhet. Men kommer detta forsknings- och utvecklingsarbete till användning och i så fall på vilket sätt?

I denna rapport belyses hur samhällsvetenskaplig FoU används inom byggsektorn. Studien bygger på en intervjuundersökning i Malmö kommun med representanter för både planering, uppförande och förvaltning.

Den dominerande föreställningen bland intervjupersonerna är att samhällsvetenskaplig kunskap tas tillvara i den del av byggprocessen där utformningen av produkten sker, dvs genom arkitekter och konsulter. Samtidigt visar resultaten att samhällsvetenskaplig FoU inom byggsektorn i Malmö endast används i förvaltnings- och planeringsledet. Vilka funktioner FoU-resultaten har för dessa olika användare varierar dock. FoU ger både direkta lösningar på uppkomna problem, stöd för egna idéer eller upphov till nya idéer.

I rapporten tas även de refererande FoU-dokumenterna upp till granskning. FoU-dokumentets utformning anses ofta utgöra hinder för FoU-användning. Inget i undersökningen tyder dock på att detta skulle vara fallet. Det finns inget som talar för att utformning, språk, teori, metod, etc, skulle hindra en rapport från att komma till användning.

Svårigheten för samhällsvetenskaplig FoU att komma till användning hänförs till byggsektorn som användningssammanhang. Den utbredda tekniska dominansen och den ekonomiska kortsiktigheten, kopplade till ett uttalat revirtänkande och en därmed sammanhängande konservatism bestämmer utrymmet för samhällsvetenskaplig FoU inom byggsektorn.

I Byggeforskningsrådets rapportserie redovisar forskaren sitt anslagsprojekt. Publiceringen innebär inte att rådet tagit ställning till åsikter, slutsatser och resultat.

Denna skrift är tryckt på miljövänligt, oblekt papper.

R3:1990

ISBN 91-540-5137-1

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

Svenskt Tryck Stockholm 1990

Innehåll.

Inledning.	7
1. Forskningsanvändning och användningssammanhang.	9
Användningsbegreppet.	9
Carol Weiss och forskningens funktioner.	9
Användningssammanhang.	13
2. Byggsektorns organisatoriska uppbyggnad och framväxt.	15
Bostadspolitik före 1940.	15
Den bostadspolitiska organisationens framväxt.	16
God Bostad.	18
3. Byggforskning - sektorsforskning.	21
Framväxten av en statlig byggforskning.	21
Byggforskningens användning.	24
Eva Karsten.	
Katarina Lindgren.	
Byggprocessgruppen.	
Sune Björklöf.	
4. Användarundersökningen.	30
Begreppet forskningsanvändning.	30
Forsknings- och utvecklingsarbete.	30
Avgränsningar och urval.	31
Sektorsavgränsning och användaridentifikation.	31
Användarurval.	33
Intervjuundersökningen.	35
Bearbetning av det empiriska materialet.	36
Utgångspunkter för presentationen av det empiriska materialet.	37

5. Organisationernas FoU-användning.	39
Organisationernas relation till FoU.	39
Kunskapsinhämtande.	42
Kännedom.	43
Vilken FoU är det då man har kännedom om?	46
Informationskanaler.	47
Det skrivna ordet.	47
FoU-rapporten som "hinder" för användning.	52
Rapportundersökningen i socialt arbete.	55
Rapportundersökningen av bygg- och planeringsforskning.	56
Den muntliga kunskapsöverföringen.	58
Aktiv- passiv kunskapsinhämtning.	61
FoU-resultatens användning.	64
Vem använder sig av FoU?	74
Vilken FoU använder man sig av?	75
6. Byggsektorn som användningssammanhang.	79
Teknikens dominans.	79
Revirtänkande.	84
En konservativ sektor.	88
Ekonomiskt kortsiktigt tänkande.	91
Upplevda brister i FoU:n.	96
Kunskapsbehov.	101
7. FoU-användningen inom Byggsektorn. En sammanfattande diskussion.	105
Kunskapsutveckling i Bygg-Sverige.	105
Uppnådda resultat.	108
Vem använder samhällsvetenskaplig FoU?	109
Informationskanaler.	109
Användning av FoU-resultat.	111
Byggsektorn som användningssammanhang.	112
Användning av teknisk FoU.	114
Konstateranden kring FoU-användning.	115
Från byggprocess till förvaltning.	116
Resultaten i korthet.	120
Noter.	124
Referenser.	125
Bilaga.	128

Inledning.

Med denna rapport vill vi belysa hur samhällsvetenskapligt forsknings- och utvecklingsarbete (FoU) används inom bygg- och planeringssektorn. Vår undersökning har varit förlagd till Malmö kommun, där vi under hösten 1986 och våren 1987 intervjuade 29 presumtiva användare. Dessa intervjupersoner återfinns bland de politiskt förtroendevalda, bland kommunens tjänstemän och på de regionala myndigheterna. Vidare finns bland dem också större byggherre- och entreprenörföretag och konsulter på orten, representerade. Slutligen har även intervjuer gjorts med berörda lokala intresseorganisationer.

Upphovet till vår studie är ett forskningsprojekt om användning av FoU-resultat inom sektorn socialt arbete (Nilsson K., Sunesson S. 1988). Inom ramen för detta projekt väcktes frågor om hur forskningsanvändningen såg ut inom andra sektorer. I samband härmed gjorde vi en mindre förstudie där vi intervjuade bl.a. forskare inom bygg- och planeringssektorn. Den information som dessa intervjuer gav antydde att samhällsvetenskaplig kunskap har svårt att göra sig gällande inom denna sektor.

Ett skäl som angavs var den tekniska dominansen inom området. Den dominerande professionen är teknik, teknisk kunskap är idealet. Detta leder till att den samhällsvetenskapliga forskningen arbetar "på teknikens villkor" och blir därmed så lik den tekniska forskningen som möjligt ("ingenjörssociologi") för att "passa in" i de tekniska resonemangen. Ändå - eller är det just därför? - får forskningen låg "status" och används i ringa omfattning.

Framförallt, anses det, hänvisa "användarna" till resultatens ringa generaliserbarhet. Samtidigt är misstron mot forskarna stor. Exempelvis kan kommuner ibland bestämma sig för att inte använda statligt finansierade rapporter om ett aktuellt problem, utan bedriver hellre egna.

Bakom professionalitetskonflikterna antog vi det ligga, i relation till sektorn socialt arbete, två viktiga egenskaper hos byggsektorn. Den politiska situationen kännetecknas av "förhandlingsekonomi" där en rad starka intressenter utanför den politiska beslutsapparaten bestäm-

mer handlingsutrymmet. Marknaden är också mera närvarande i bygg- och planeringssektorns beslutsordning. Konfliktfältet kommer på det sättet att få en helt annan karaktär än inom socialt arbete.

Premfors (1982) har undersökt frågan om hur förhållandet mellan forskning och användning skiljer sig åt mellan olika sektorer. Han har utgått från Janet Weiss' (1979) förslag att forskningsanvändning och forskningspåverkan i "sektorerna" borde undersökas utifrån hur dessa egentligen är organiserade som användningssammanhang för att kunna förstå det sätt de använder och initierar forskning på. Hon använder sig av fem kategorier:

- hur centraliserat man fattar besluten på tillämpningsområdet.
- den utbildning och yrkesinriktning som är typisk för beslutsfattarna på området.
- vad för beslut det egentligen är man "fattar" på området.
- vilken tradition det finns på tillämpningsområdet då det gäller forskningsanvändning och politik.
- vad för andra informationskällor (än forskningsresultat) som finns på området.

Med utgångspunkt i Janet Weiss' antaganden och vår förstudie har vi undersökt användningen av samhällsvetenskapliga FoU-resultat inom bygg- och planeringssektorn. I det första kapitlet tar vi upp den tidigare gjorda forskningen kring forskningsanvändning, som vår undersökning bygger på. Detta kapitel bygger på den genomgång som Nilsson och Sunesson (1988) gjort av dessa utgångspunkter. Nästa kapitel utgör en kort presentation av byggsektorns organisatoriska uppbyggnad och framväxt. Därefter följer ett kapitel kring byggforskningen, dess uppkomst och aktuella situation. I detta sammanhang refererar vi även tidigare gjorda studier kring forskningsanvändning inom sektorn.

I det fjärde kapitlet presenterar vi vårt tillvägagångsätt vid intervjuundersökningen, urval, metoder, bearbetningsförfarande, etc. Kapitel 5 och 6 ägnas åt redovisningen av våra undersökningsresultat och slutligen i kapitel 7 för vi en sammanfattande diskussion.

Undersökningen är finansierad av BFR och FRN. Projektledare har varit professor Sune Sunesson.

1. Forskningsanvändning och användningssammanhang.

I den internationella litteraturen om kunskaps- och forskningsanvändning är själva användningsbegreppet inte alls klart och tydligt. Användningsdefinitionerna är, som definitioner ofta är, antingen alldeles för vida eller för snäva. De snävt tekniska utgångspunkterna i den tidiga användningsforskningen från 1940-talet har ersatts av moderna definitioner som är rymligare och mer realistiska men fortfarande utgår man från antagandet att kunskapsproduktion och "användning" försiggår inom helt skilda samhällsförlopp.

Användningsbegreppet.

De båda "användningsforskarna" Judith Larsen och Carol Weiss är överens om att användningsforskning som tar sin utgångspunkt i en strikt definition av användning, missar mycket av den användning som faktiskt pågår. Judith Larsen ser forskningsanvändning som en aktiv, kritisk process vilket gör, menar hon, att man också måste studera partiell eller modifierad användning av kunskap. Särskilt viktigt blir detta när det gäller forskningsanvändning som får användaren att tänka om i någon fråga eftersom denna användning kan vara svår att spåra i någon direkt handling. Detta kan då innebära att forskningsanvändning sker utan att forskaren ser denna eftersom han/hon utgår från en alltför snäv användningsdefinition.

Ytterligare en svårighet med "användningsforskningen" är att den betraktar användning som det normala och "icke-användning" ses som en anomali. Detta får då också till följd att "icke-användningen" ses som en brist orsakad av t.ex dålig förståelse mellan användare och forskare, dålig forskning, etc.

Carol Weiss och forskningens funktioner.

Carol Weiss menar att det är ytterst oklart vad det är som utgör

användning. Hon frågar sig:

"Är "användning" det att någon tar till sig en forskningsrapports rekommendationer och följer dessa helt och hållet, eller är det att man styr över ett beslut i riktning åt det håll, som forskningsresultaten visar, är det att ett beslut som sannolikt skall komma till stånd blir starkare underbyggt genom forskning, är det att man tar hänsyn till forskningsresultat (även om andra hänsyn sedan väger över), är det att man förändrar sitt sätt att se på en politisk fråga, eller kan det vara det att man omprövar sina behov av information? Vilken användning är "riklig" användning? Och hur mycket användning är tillräckligt mycket användning?" (1980:213)

Enligt Carol Weiss är det ytterst sällan man finner exempel på ett direkt instrumentellt sätt att använda forskning när det gäller att fatta beslut. Men detta innebär inte att hon förnekar att forskning används. Det är istället med utgångspunkt i detta antagande hon försöker systematisera de tänkbara användningsbegreppen. Det gäller forskningens verkliga funktioner och de föreställningar eller förväntningar som olika forskare och forskningsanvändare har på tillämpad forskning och som Carol Weiss har försökt sammanfatta i ett antal "förväntningsmodeller".

I ett par artiklar (1978,1979) har Carol Weiss presenterat sju olika "modeller" för forskningsanvändning, som hon menar sig ha fått fram ur diskussioner, litteratur och möten med användare. Modellerna utgör typer av innebörder som begreppet "forskningsanvändning" har fått på olika håll.

Den kunskapsdrivna modellen för forskningsanvändning bygger på en föreställning om att använd forskning baserar sig på grundforskning. Grundforskningen kommer fram till förutsättningar som tas till vara av mer tillämpad forskning, som i sin tur utvecklas av en uppfinnare, ett företag eller ett offentligt organ, som utvecklar en ny produkt eller en ny politik. Antagandet bakom modellen är att själva det faktum att kunskapen finns också driver fram utvecklingsarbete, tillämpningar och användning. Även om denna modell skulle ge en bild av förhållandena inom naturvetenskaperna och teknik är den enligt Carol Weiss orimlig som beskrivning av samhällsvetenskap i tillämpning. Samhällsvetenskaplig grundforskningkunskap tycks inte på egen hand "driva" fram något.

Problemlösningsmodellen är föreställningen att forskning skaffar resultat som utgör svaret på frågor som uppstår i den politiska processen. Här föreställer man sig inte att det är förekomsten av grundforskningens kunskap som driver fram tillämpningarna, utan beslutsprocessen själv. I processen identifierar man ett problem, klargör informationsbehovet, forskningen skaffar fram det, man fattar beslut härutifrån och tillämpar i och med detta forskningsresultatet.

Samhällsvetenskaplig kunskap tänks här vara av olika slag och komma in i beslutsprocessen på olika sätt. Det kan röra sig om kvalitativa och deskriptiva undersökningar, det kan gälla kvantitativa mätningar av olika slag. Kunskapen kan komma in i beslutsprocessen antingen genom att den finns innan problemet uppstår på användarsidan och sedan dras in i processen därför att den behövs. Den andra möjligheten är att användaren avsiktligt ger forskaren i uppdrag att skaffa information för att lösa ett problem. Först identifieras alltså problemet, sedan identifierar man kunskapsbristen, köper in forskning, tolkar resultaten och väljer politisk åtgärd.

Den interaktiva modellen innebär att man ser forskningsbaserad kunskap som en av flera kunskapsformer, som normalt påverkar en politisk process.

Den politiska modellen för forskningsanvändning tänks vara tillämpbar då "intressekonstellationer kring en viss fråga" gör positionerna så låsta att det "inte är sannolikt att beslutsfattarna är mottagliga" för nya synpunkter från forskningen. Men forskningen kan ändå bli använd "som ammunition för den sida som finner resultaten stödja och stämma överens med vad de själva anser".

Den taktiska modellen står för ett slags missbruk av forskning. Ett ämbetsverk kan lägga upp en taktik, som innebär att det ständigt hänvisar till pågående eller planerad forskning, som aldrig blir färdig. Det kan också påstå att de minst populära besluten baserar sig på forskning. Vidare kan det av taktiska skäl understödja forskning vilket gör att det har en akademisk stödtrupp, som kan inkallas i kritiska situationer för att klara ledningen ur en knipa. Den som bygger upp verksamheten så har följt en taktisk modell.

Upplysningsmodellen är den modell som Carol Weiss tror är den mest realistiska när det gäller att förstå hur samhällsvetenskaplig forskning faktiskt används för att påverka politiska beslut. Här är det

frågan om att de teorier, de synsätt och de omprövningar av konventionell visdom som forskningen bidragit med, ses som något som genomtränger hela den politiska processen och på det sättet kommer att få inverkan. Om detta stämmer skulle användarna bara i undantagsfall kunna namnge just vilken undersökning som har fått dem att se en samhällsfråga på ett visst sätt. Men däremot skulle de ha en viss allmän känsla av att forskning nog haft en positiv betydelse som ett slags bakgrund för deras tänkesätt.

Forskningen som en kulturverksamhet bland andra. Den sjunde föreställningsmodellen är att forskning är en intellektuell verksamhet i samhället bland många andra. Den påverkar, och påverkas av, samhällsutvecklingen på samma sätt som skönlitteratur, teater, press, filosofi och kulturdebatt. När en samhällsfråga blir omtalad och politiskt laddad, kommer ofta forskarna efter och söker pengar för sina projekt. Så småningom kommer forskarna i bästa fall att ge "användarna" en hel del nya idéer om hur det förhåller sig med problemen.

De här sju föreställningarna om samhällsforskningens användning är naturligtvis inte alla varandra uteslutande. Flera av dem kan samexistera i och utanför människors medvetande.

Om man empiriskt undersöker hur förhållandena ser ut med utgångspunkt från de här modellerna kan man urskilja vad som skulle kunna kallas forskningens "funktioner" för användaren, alltså vad forskningen faktiskt används till. På det sättet kan man, enligt Weiss, söka efter instrumentella funktioner, dvs sådana funktioner som man föreställer sig i "problemlösningssmodellen". Det är under denna funktion som man antar att den "instrumentalistiska" vetenskapsuppfattningen är den normala. Vidare kan man urskilja:

- politiska funktioner, forskningens funktion som sprängämne, murbräcka, slagträ och diskussionsargument, i ett politiskt sammanhang.
- interaktiva funktioner, alltså funktionen att tillsammans med en rad andra typer av inflytande ingå i en kunskapsbakgrund.
- taktiska funktioner, som inte bara behöver vara undvikande utan också kan vara t.ex. "förgyllande", dvs att forskningen gör en lösning, ett fenomen mer attraktivt och spännande.
- konceptualiserande funktioner, som innebär att forskningen an-

vänds indirekt av dem som "tänker om", får nya idéer och begrepp, när de konfronteras med forskningen eller de idéer som forskningen har väckt hos andra mottagare.

De redovisade modellerna ger oss ett instrument för att påvisa de många olika innebörder som användningsbegreppet kan ha. Men samtidigt finns det, menar Sunesson och Nilsson (1988) utifrån sin studie av sektorn socialt arbete, ett antal problem behäftade med att använda denna terminologi när man talar om forskningsanvändning. Begrepp som "modeller" för forskningsanvändning eller "användningsfunktioner" ger en deskriptiv snarare än förklarande beskrivning av forskningsanvändning. Att beskriva de många olika funktioner som forskning kan ha varken förklarar den speciella formen av användning (funktionen) eller graden av användning eller icke-användning.

Ett annat problem med ett analysätt som Carol Weiss', menar de, är att det tenderar att tilldela "användarna" en något passiv roll som enbart mottagare av stimuli. Användarna betraktas visserligen som kapabla att reagera på forskningsimpulser på en mängd olika sätt men på ett mekaniskt eller till och med behavioristiskt sätt. Forskningen betraktas som något som "smyger" sig in i organisationen, inte något som man själv aktivt söker.

Ett alternativt synsätt, menar Sunesson och Nilsson, är att betrakta användningsbegreppet utifrån forskning som en investering och organisationernas forskningspolitik som investeringsstrategier. Användarna gör investeringar i forskning på samma sätt som de gör andra investeringar. Investeringsantagandet pekar också på den betydelse som "användningssammanhanget" har för att förstå hur kunskap och forskning används. Vidare ser man att användarna tar aktiv del i kunskapsprocessen.

Användningssammanhang.

En annan väsentlig del av forskningsanvändningen är det sammanhang där forskningen kommer in och används. Den österrikiska sociologen Helga Nowotny (1982) gör gällande att forskningsresultat kommer in i bestämda behovssammanhang. Hon menar att forskarna står i ett komplicerat utbytesförhållande med den miljö som tar emot deras forskningsresultat och denna miljö benämner hon "användningsam-

manhang". Detta sammanhang är inte bara ett nät av sociala relationer vilka som helst utan ett konfliktfält. Fältet präglas av intressekonstellationer och genomgår politiska, organisatoriska och vetenskapliga konjunkturner.

Användningssammanhanget bestämmer hur resultat och begrepp förstås och "används" alltefter styrkeförhållande och konjunkturner. Denna situation återverkar enligt Nowotny på forskarna själva. Deras frågor, deras "utforskning" riktas mot frågor och begrepp som direkt eller indirekt uppstått i användarnas föreställningsvärld.

Helga Nowotny visar också hur vetenskapliga begrepp som också har en vardagsspråklig innebörd, som "fattigdom", "sociala problem" eller "risk" och "fara", blir den länk som förmedlar konflikten in i vetenskapen eftersom de redan från början är begrepp för något det råder konflikt om. Nowotny menar att den viktigaste faktorn för att förklara användning av forskning är just konflikter. Hon driver hypotesen att användning av forskning blir mer vanlig i konfliktsituationer där forskningen används som medel att legitimera sin ståndpunkt och sina anspråk. Detta i synnerhet i konfliktsituationer som karakteriseras av social mobilisering och tydlig artikulering. Särskilt menar hon, gäller detta de "nya" typerna av konflikter, de som gäller miljön, kärnkraften och krav på lokalt inflytande.

I vår studie av användningen av samhällsvetenskaplig FoU inom byggsektorn blir användningssammanhanget viktigt. Vi kommer att se hur man i direkta konfliktsituationer använder FoU-resultat som argument och som stöd för sina ståndpunkter. Men vi kommer också att betrakta hur de konflikter som finns inbyggda i byggsektorns verksamhet, blir av betydelse för användningen av samhällsvetenskapliga FoU-resultat.

2. Byggsektorns organisatoriska uppbyggnad och framväxt.

Byggsektorns organisation och verksamhet spelar självklart stor roll för hur forskningen inom sektorn kommer till användning. I följande avsnitt vill vi ge en kort bakgrund till sektorns framväxt, organisatoriska uppbyggnad och utveckling. För vidare och djupare studier och analyser i ämnet se t.ex Bergström H, m. fl 1968, Gustafsson L 1974, Hatje A-K 1978, Johansson R & Karlberg B 1979, och Lundevall O 1976 resp 1983.

Bostadspolitik före 1940.

Det är först på 1940-talet som man kan tala om en reell bostadspolitik i Sverige. Tidigare under 1900-talet hade statsmakterna agerat på bostadsmarknaden men endast med krisåtgärder och då främst för att skapa förutsättningar för särskilt utsatta grupper i samhället. Men någon uttalad bostadspolitisk linje och inriktning fanns inte innan 1940-talet.

Industrialiseringen under 1800-talet innebar en befolkningsomflyttning från landbygden till städerna. En utveckling som förde med sig en mängd problem. Bostadssituationen i städerna kännetecknades av trångboddhet och dåliga sanitära förhållanden. Den kraftiga expansionen av städernas befolkningsmängd gav upphov till bostadsbyggande och bostadsförvaltning drivna av vinst- och spekulationsintressen. Statens instiftande av byggnadsstadga och hälsovårdsstadga 1874 förbättrade inte bostadsförhållandena i städerna nämnvärt.

Först under 1900-talets början blev de statliga och kommunala åtgärderna mer omfattande. 1907 tillkom en hyreslagstiftning och lag om tomträtt, som möjliggjorde att kommunerna istället för att sälja kunde hyra ut mark till bostadsbyggande. 1909 tillkom stadshypoteksinstitutionen som gav långfristiga lån till bostäder i städerna.

Under första världskriget bröts den positiva trenden och de kortsiktiga hjälpinsatserna blev åter igen dominerande. Kriget medförde kreditsvårigheter, räntestegringar och kraftigt ökade byggkostnader, vilket ledde till minskat bostadsbyggande, ökad bostadsbrist och stigande hyror.

1930-talets sysselsättningskris och det socialdemokratiska maktövertagandet 1932 skapade förutsättningarna för utvecklingen av en social bostadspolitik. För att undvika alltför stora svängningar i konsumtion och sysselsättning och de negativa effekter detta medförde för samhällsekonomin, förespråkades ett starkare centralt styre. Byggnadsinvesteringarna fick en strategisk betydelse i den ekonomiska politiken. Bostadspolitiken kom att inrikta sig på fyra olika mål, som dock intimt hängde samman. Det var höjd bostadsstandard, stabil sysselsättning, spekulationsfritt byggande och förvaltande. En höjning av bostadsstandarden var viktig för barnfamiljerna och en spekulationsfri bostadsmarknad verkade dämpande på konjunkturörelserna och bidrog till att hålla hyrorna nere, till förmån för barnfamiljerna. Genom att arbetskraften utnyttjades planmässigt skapades resurser för att höja bostadsstandarden samtidigt som sysselsättningen stabiliserades.

Den bostadspolitiska organisationens framväxt.

1933 tillsattes den bostadssociala utredningen och mot bakgrund av dess betänkanden, 1946-48, formulerades för första gången en långsiktig bostadspolitik. Grundtanken i utredningen var att staten skulle ansvara för bostadsförsörjningen och att de problem som tidigare lösts av marknadskrafterna skulle lösas på politisk väg. Genom utredningen skapades ett organ för uppbyggnad och integration av kunskap för lösning av de bostadssociala problemen.

Genomförandet av bostadssociala utredningens förslag förutsatte att en ändamålsenlig organisation inrättades på området. Den dåvarande bostadspolitiska organisationen ansågs vara splittrad. I sitt slutbetänk-

ande del 2 preciserade utredningen hur den tänkt sig den bostadspolitiska organisationen. På statlig nivå inrättades en central myndighet; bostadsstyrelsen och på länsnivå; länsbostadsnämnderna. Vad avsåg den kommunala nivån var det inte närmare preciserat utan de kommunala förmedlingsorganen kunde utgöras av särskilt inrättade bostadsnämnder eller av drätselkammare eller kommunalnämnd.¹

Bostadsstyrelsen, som bildades 1948, kom att få huvudmannansvaret närmast under regeringen för bostadsförsörjningen. De kommunala organens uppgifter omfattades främst av förmedling av ansökningar om lån och bidrag, samt av förhandsgranskningar. Vidare skulle de biträda länsbostadsnämnderna och bostadsstyrelsen med t.ex. information om lånesökanden och bostadsförhållanden på orten. Dessutom skulle de vara verkställande av byggnadsteknisk kontroll.

Genom det kommunala planmonopolet, som fastslogs i 1947 års byggnadslagstiftning och det kommunala ansvaret för bostadsförsörjningen fick kommunerna och dess organ en stärkt roll i bostadsbyggnadsfrågor. De allmännyttiga bostadsföretagen skapades för att förverkliga den bostadspolitiska målsättningen. Syftet med verksamheten var inte att ge vinst utan att förbättra bostadsförhållandena för dem med lägre inkomster. För att uppmuntra bildandet av allmännyttiga bolag föreslogs att lånegränsen för allmännyttiga företag skulle vara 100%. Vidare förutsattes att företagen samverkade med kommunen.

De allmännyttiga bostadsföretagen kom alltså att utgöra svar på en rad problem på bostadsmarknaden. Konjunktursvängningarna skulle kunna utjämnas eller dämpas genom en självkostnadsbestämd hyresättning och genom att en stor del av fastighetsbeståndet stannade kvar under kommunal förvaltning. Bolagen skulle även få en prisreglerande effekt på marknaden. Detta ökade kommunala inflytande över bostadsbyggandet ledde till att det för både producenter, byggherrar och konsulter, blev allt viktigare att bli representerade i de beslutande organen.²

Även entreprenörindustrin och den privata byggmarknaden omformades i relation till den "nya" bostadspolitiken. I början av 1900-talet

byggdes bostäder vanligen på spekulation. En byggmästare köpte tomtmark, byggde ett hus och sålde det till högstbjudande. Men genom bostadskooperationens bildande och satsningen på allmännyttiga bostadsföretag, kom byggföretagen allt mer att bygga bostadshus på entreprenad för en beställares räkning. Den teknologiska utvecklingen och krav på högre bostadsstandard medförde att nya företag växte fram specialiserade på t.ex. elinstallationer, värme, sanitet, vatten, avlopp, etc. Specialiseringen på produktsidan medförde behov av regler som specificerade respektive parterns åligganden och ansvar. Upphandlingsregler utvecklades. På anläggningssidan skedde en parallell utveckling.

Inom bostadspolitiken är ansvaret idag fördelat mellan stat och kommun. Statsmakterna formulerar de allmänna målen för bostadsbyggandet, bostadsproduktionens omfattning samt de medel genom vilka målen skall förverkligas. På kommunal nivå, där genomförandet sker, är det kommunernas ansvar att uppfylla dessa övergripande statliga mål. Förverkligandet, byggnadernas utformning, uppförande och förvaltning, handhas av byggsektorn och dess organisationer.

God Bostad.

Under 1920- och 30-talen var bygg-Sverige ett relativt oorganiserat system, med ett stort antal små flexibla producerande enheter. Integreringen av de olika aktiviteterna sköttes i stor utsträckning av marknadsmekanismerna. Idag domineras bygg-Sverige av ett litet antal stora och relativt byråkratiserade organisationer. Marknadsmekanismernas roll har minskat i betydelse till förmån för olika typer av förhandlingsorgan. I dessa finns företrädare för de olika organisationerna representerade.

Teknologin har varit en viktig drivkraft bakom formandet av den nuvarande strukturen i bygg-Sverige. Parallellt och i samspel med den tekniska utvecklingen har den sociala bostadspolitiken haft ett avgörande inflytande på bygg-Sveriges omvandling. Utvecklandet av en central bostadspolitisk organisation, tillskapandet av kommunala bostadsföretag, kommunernas ansvar för bostadsförsörjningen, nya instrument för

regler och arrangemang för fördelning av resurser och mark, har lett till utveckling av nya nätverk.

De bostadstekniska reglerna (sedemera samlade i normsamlingen God Bostad) tillkom ursprungligen under kriget för att bidra till lösandet av vissa då specifika problem. Den då aktuella situationen på bostadsmarknaden kännetecknades av dålig bostadsteknisk kompetens, föga tillfredsställande planlösningar, låg genomsnittsstandard samt brist på olika material och arbetskraft. Genom att kräva uppfyllandet av vissa tekniska normer för bostadens utformande, bidrog man till krisprogrammets genomförande.

De bostadstekniska och byggnadstekniska reglerna visade sig vara framgångsrika under andra världskrigets stadsbyggnadskris. Den temporärt inrättade arkitektavdelningen på statens byggnadslånebyrå expanderade. Vid bostadsstyrelsens bildande inrättades en arkitektbyrå för utformning av nya normer. Verksamheten expanderade under 1950-talet och genom God Bostad kom vissa minimimått avseende t.ex rumsstorlek att garanteras i statligt belånade hus. Under 1940- och 50-talen bedrevs ett stort antal bostadsvaneundersökningar i syfte att nå kunskap om den befintliga bostadssituationen och vilka behov som fanns. De resultat man nådde fram till, kom att spela stor roll vid utformandet av God Bostad.

Efter hand har ett omfattande normsystem kommit att utvecklas. Ursprungligen var God Bostad tänkt som en form av "checklista" för projektörer och kommunala granskare, men har efter hand fått karaktär av binande regler för byggaren. Utvecklingen har även gått i riktning mot en allt större detaljreglering. De tvingande momenten i God Bostad har ökat de olika producenternas intresse för normernas utformning och möjligheten av att påverka dem.

Även mellan byggsektorns olika parter har ett regelverk vuxit fram. Kring olika material som t.ex. sten, tegel, betong, etc. har olika yrkeskategorier, arbetare- och företagsorganisationer, branschorganisationer, kontrollorganisationer, regelsystem och forskningsinstitut, vuxit fram. Ett stort antal nya intressegrupperingar har uppkommit. För att bevaka

sina respektive intressen har man mellan dessa olika intressegrupper kommit överens om att följa vissa regler i sina relationer till de övriga grupperna. Systemet av organisationer och regler har efterhand blivit alltmer komplicerat.³

Vi kommer att se hur den ovan beskrivna situationen inom bygg-Sverige har betydelse för våra olika intervjupersoners användning av samhällsvetenskaplig FoU. Graden av betydelse varierar dock beroende på vilken intressent-/ användarkategori våra intervjupersoner tillhör.

3. Byggforskning - sektorsforskning.

Med det bostadspolitiska reformarbete, som tog sin form under 30- och 40-talen, kom de sociala målen att ställas i förgrunden. Vi har i det förra kapitlet sett hur en bostadspolitisk organisation byggdes upp för måluppfyllelsen; god bostad - en social rättighet. Man utarbetade vägar för att undvika liknande negativa effekter i samhällsekonomin, som getts under 1920- och 30-talen. För att undvika alltför stora svängningar i konsumtion och sysselsättning förespråkades ett starkare centralt styre. Byggnadsinvesteringarna fick en strategisk betydelse i den ekonomiska politiken. Genom statligt stöd till bostadsförbättringar och till bostadsanskaffning för barnfamiljer och pensionärer ökades och stabiliserades bostadsproduktionen samtidigt som bostadsstandarden förbättrades.

Framväxten av en statlig byggforskning.

Ett viktigt led i utvecklandet av en social välfärdsapparat byggd på ekonomisk stabilitet var att rationellt och planmässigt kunna utnyttja produktionsverksamheten. Tron på tekniken och dess utvecklingsmöjligheter blev av stor betydelse. Genom ett statligt engagemang i forskningen så skulle denna kunna inriktas mot mer allmänna samhällsmål och samhällsproblem. En ökad samordning skulle ge ökad effektivitet. En utredning tillsattes angående den teknisk - vetenskapliga forskningens ordnande. I utredningsbetänkandet (SOU 1942:6) föreslogs inrättandet av ett tekniskt forskningsråd (TFR) samt ett forskningsråd för byggforskning. Uppgiften för Statens kommitté för byggnadsforskning innebar att samordna den pågående forskningen på byggnadsområdet, att leda forskningen och att sprida dess resultat.⁴

Till skillnad mot TFR fick Statens kommitté för byggnadsforskning en långt mer styrande roll. Sedan kommittén orienterat sig i vilka forskningsresurser samt -resultat som förelåg skulle denna utarbeta ett forskningsprogram över de forskningsproblem som var mest angeläg-

na. Kommittén fick en uppbyggnad som i mycket påminner om dagens sektorsforskningsorgan.

1954 ombildades kommittén till ett permanent organ kallat Statens nämnd för byggnadsforskning (SNB). Denna nämnd inriktades på praktiskt utvecklingsarbete. Merparten av forskningsarbetet skulle dock bedrivas av andra organ med anslag från nämnden. Kostnaden för verksamheten skulle bäras upp av byggnadsindustrin genom särskilda avgifter.⁵ Staten skulle i sin tur stå för de administrativa kostnaderna.

En mängd kritik kom dock att riktas mot SNB. Kritikerna menade att en alltför stor del av nämndens medel tillföll den i egen regi bedrivna forskningen. Även prioriteringen av produktionsteknisk forskning ifrågasattes och krav ställdes på forskning kring fastigheternas underhåll och förvaltning. En ny utredning tillsattes vilken också konstaterade att kravet på nämnden att snabbt uppnå resultat, närmast gett den karaktären av ett "byggbranschens utredningsinstitut".

Byggforskningsutredningen föreslog att nämnden skulle ersättas av två skilda organ; ett anslagsgivande - Statens råd för byggnadsforskning (BFR), och ett utredande organ - Statens institut för byggnadsforskning (SIB), vilka också inrättades 1959.⁶

Mot bakgrund av det stora bostadsbristproblemet och den utbredda spekuleringen i bostäder, som var realitet på 20- och 30-talen, och det uttalade syftet att nå en billigare bostadsproduktion och en höjd teknisk standard, försökte man genom olika åtgärder bygga upp en samlad kunskap kring dessa problemområden. Detta samtidigt som man utvecklade en administration och ett antal institutioner i syfte att uppnå önskad styrning av verksamheten. En stor del av kunskapsutvecklingen inriktades på hur man skulle åstadkomma en stabilare bostadsmarknad och undvika alltför kraftiga svängningar i produktionen. Problemet var av en sådan karaktär att det lätt kunde utformas relativt klara mål. Man strävade efter att bygga bort bostadsbristen och att uppnå en miniminivå med avseende på standard. Den statliga byggforskningen kom att i huvudsak inriktas på tekniska problem och då oftast väl avgränsade delproblem, som kunde omformuleras i normer och anvisningar.⁷

BFR är idag ett av landets största sektorsforskningsråd. Dess möjlighet att ge FoU-bidrag, lån till experimentbyggande, samt information och dokumentation, uppgår till ca. 200 Mkr/år. Till BFR:s ansvarsområden hör bl.a. den statliga och kommunala samhällsplane-

ringen, bostädernas och bostadsområdenas utformning, den byggda miljöns arkitektur och gestaltning, grönområden, byggnadsteknik och byggprocess, energihushållning, ny energiteknik i bebyggelse, etc. Forskningsområden som spänner över många olika vetenskapsområden.⁸

Tyngdpunkten i BFR:s verksamhet ligger i stöd till tillämpad forskning och utvecklingsverksamhet. Man ansluter sig här till OECD:s definitioner av begreppen. Det som utgör skillnaden mellan den tillämpade forskningen och grundforskningen är motivet. Den tillämpade forskningen har en bestämd tillämpning i sikte medan en sådan saknas för grundforskningen. Genom betoningen på tillämpad forsknings- och utvecklingsverksamhet har man också till stor del kommit att finansiera projekt av kortsiktig natur. Denna inriktning är dock inte okommenterad. Diskussioner har förts kring huruvida man kan betrakta sektorsforskning som motsatsen till grundforskning. Kan inte även sektorsforskning vara generell, av långsiktig karaktär och utan någon bestämd tillämpning i sikte?⁹

Även inom BFR:s vetenskapliga nämnd (BVN:s skriftserie 1987:1) har en diskussion kring tidsperspektivet i forskningen samt dess tillförlitlighet förts. Den starka nyttoinriktningen och strävan efter problemlösning i verksamheten har gett en alltför stark koncentration på kortsiktiga projekt. Kontinuiteten och den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden har blivit lidande. Det har även visat sig, hävdar man, att dessa kortsiktiga projekt utan inbördes sammanhang är svåra för mottagarleden, både praktiker och forskare, att tillgodogöra sig.

BFR:s vetenskapliga nämnd menar att de dubbla kraven som ställs på BFR och byggforskningen, att resultaten samtidigt måste vara tillförlitliga och användbara, gett oönskade effekter. Oftast ställs kravet på byggforskningen att den just ska ge resultat i form av handlingsregler och tekniker. Detta har även avspeglat sig i utformandet av resultatrapporteringen, som i främsta rummet tagit hänsyn till praktikerns behov av läsbar slutrapportering. Men samtidigt finns kravet att rapporteringen även ska vända sig till forskarvärlden. Detta har många gånger fått konsekvensen att rapporten inte kunnat tillgodose någonderas behov. Det som åstadkommit är en situation där det publiceras och skrivs mycket samtidigt som båda mottagarleden upplever en brist på väsentlig information.

BVN anser, att ett sätt man kan höja forskningens kvalitet på, är att

säkra ett inomvetenskapligt informationsutbyte. Man vill här verka för ett utökat informationssystem mellan forskarna. Kommunikation be-tecknas som av stor vikt för kvalitén och tillförlitligheten. Men kvalitén kräver även långsiktighet och för att uppnå detta anser man, att det behövs en ekonomisk stabilitet. I detta syfte bör ökade bas- och ramanslag ges genom BFR. Inom forskningen måste man även ha en aktivare kunskapsvård, dvs i större utsträckning ta till vara tidigare kunskap. Vidareförmedlingen till praktisk tillämpning bör uppmärksammas mer och den förmedlande rollen stärkas.

I "Kontakt och kvalitet i byggforskningen - om inomvetenskapligt informationsutbyte." (BVN:s skriftserie 1987:1) har, som titeln anger, tonvikt lagts på att kartlägga informationsutbytet i forskarvärlden. Vid vår läsning av rapporten kom vi fram till ett antal frågeställningar. Med den starka betoning som läggs vid forskningens praktiska tillämpning och kritiken av rapporteringens möjligheter att tillgodose mottagarnas behov, ställer vi oss frågande till huruvida kunskaperna tillämpas i praktiken? Kommer byggforskningen till användning? Kan man tala om forskningskvalité utifrån enbart "vetenskapliga" kriterier när det gäller forskning, som i så hög grad syftar till tillämpning? Är tillämpning något som går att förutse, dvs kan man utifrån problemvalet eller problemhanteringen, utläsa huruvida det är tillämbart? Eller finns det andra faktorer än de "vetenskapliga" som avgör tillämpningen? Vårt syfte är inte att besvara alla ovan ställda frågor i denna rapport. Men på skilda ställen i den följande texten kommer en del av dem att tas upp till diskussion.

Byggforskningens användning.

Vilken kunskap finns idag om hur byggforskning tillämpas och används? Någon studie av användning av byggforskning generellt har inte gjorts i Sverige. De studier som bedrivits är kring något utvalt delområde av sektorns forskningsområde. Något som kan ses som en direkt följd av det breda spektrum av problemområden och vetenskapsområden som byggforskningen omfattar.

Vi har valt att titta närmare på fyra studier som gjorts under de senaste åren kring möjligheterna att tillämpa och använda byggforskning. Två av dessa studier har som sitt studieobjekt den tekniska FoU:n

medan de övriga två undersökt användning av FoU kring planering. Samtliga dessa studier pekar på de brister som finns kopplat till informationshanteringen av FoU. Ingen av dem hävdar att rapporteringar och dokumentation har någon avgörande betydelse för kunskapsinhämtandet. De menar att andra former av informationskanaler är mer betydande, såsom direktkontakter med forskare eller kolleger.

Eva Karsten.

Den studie som mest ingående har behandlat informationskanalerna är Eva Karstens undersökning "FoU-resultat i kommunal planering", 1983. Karsten redovisar i sin studie de kommunala tjänstemännens och kommunpolitikernas synpunkter på FoU-resultat, kommunernas behov och användning av dessa resultat samt vilka hinder som finns för användning. Sitt empiriska underlag har hon insamlat genom intervjuer med 23 kommunala tjänstemän och politiker i sju kommuner i södra Sverige.

Karsten konstaterar att det uttalade behov, som hon funnit i kommunerna, av resultat från FoU sällan leder till en efterfrågan. De konkreta exempel hon erhållit på faktisk användning vid ett kommunalt problem eller åtgärd är få. Orsakerna till detta, menar hon, återfinns bl.a. i en bristfällig information över tillgänglig FoU. Biblioteken fungerar inte som en informationskälla för sådan kunskap och cirkulationen av litteraturen och tidskrifter på de kommunala förvaltningarna fungerar dåligt. Likaså saknar kommunerna någon instans med ansvar för denna typ av information.

Det saknas även tidsutrymme för att söka och läsa FoU, något som Karsten menar är en effekt av förvaltningarnas arbetssätt och organisation. Planeringsprocessen ger inte utrymme för sådan verksamhet. Detta leder till bieffekten att FoU:ns roll underskattas. Något som i vissa fall leder till skepsis mot inhämtad kunskap.

Utifrån ovan nämnda drar Karsten slutsatsen att resultat av FoU i mycket liten omfattning används som underlag för planering och beslut. Rapporterna läses högst sällan utan det man kommer i kontakt med är huvudsakligen sammanfattningar. Men inte heller dessa tycks leda till någon användning. Huruvida de kan få betydelse på längre sikt, kan hon utifrån sin studie inte uttala sig om.

Hinder för att använda sig av FoU finner Karsten i faktorer som forskningsdokumentens alltför stora omfattning, i sidor räknat, och dess svårtillgängliga språk. Praktikerna kan inte heller känna igen sin egen verklighet i FoU-resultaten. De saknar helt enkelt relevans för praktikerna. För att underlätta en ökad användning av FoU-resultat föreslår Karsten att en effektivare förmedlingsprocess mellan forskare och praktiker etableras, men även mellan de olika kommunerna. Likaså bör man eftersträva att en "översättning" av FoU-resultat sker exempelvis genom Kommunförbundet i samarbete med forskare. Även dess tidning Kommun-Aktuellt bör ta på sig en roll som regelbunden spridare av FoU. Avslutningsvis lämnar hon förslag till vad man bör tänka på vid utformandet av ett FoU-dokument. Korta sammanfattningar med resultatredovisning, mer tilltalande lay-out, begränsat omfång, tillgängligt språk och korta metod- och teoriavsnitt, vilka inte bedöms ha något intresse för mottagarna, ökar tillgängligheten. Det är däremot viktigt att även forskarvärldens krav på FoU-dokument tillgodoses och därför bör de resultat som är tillämpbara publiceras i förkortad form.

Katarina Lindgren.

Även Katarina Lindgren har undersökt hur planeringsforskning kommer till användning. I "Forskning om samhällsplanering. Till vilken nytta?" har hon intervjuat politiker och planerare, som nära följt byggforskningsrådets verksamhet med samhällsplanering under ett antal år. Här är det alltså frågan om tjänstemän och politiker, som i högre grad än vad brukligt är kommit i kontakt med forskning kring samhällsplanering.

Lindgren konstaterar att praktikerna ofta har svårt att komma ihåg enskilda forskningsprojekt. Ännu svårare har de att erinra sig huruvida de hämtat något konkret ur resultaten. De skapar sig snarare en bild utifrån vad de lärt och plockat från olika håll. Däremot minns praktikerna ofta sådant som framkommit vid seminarier där forskare medverkat. Denna kontakt med ett projekt har sedan många gånger lett till att man har gått vidare till att läsa dokumentet.

Det bästa sättet enligt Lindgren för forskare att nå ut med sitt kunnande till praktikerna är genom direkt samarbete med kommunerna i ett forskningsprojekt. Detta leder oftare och lättare till intresse och engagemang hos kommunernas tjänstemän och politiker.

Byggprocessgruppen.

På uppdrag av BFR inventerade en grupp sakkunniga från olika delar av byggsektorn forskningsbehoven rörande byggprocessens produktions- och marknadsfrågor.¹⁰ I samband härmed diskuterade gruppen även anledningarna till FoU:ns svaga ställning i byggprocessen.

Byggprocessgruppen konstaterade att en stor del av den kunskap som vunnits t.ex. genom FoU inte har kommit tillämpas. FoU-resultaten värderas helt enkelt lågt, som utvecklings- och konkurrensmedel. Investeringsbesluten styrs mer av effekterna av politiska och administrativa beslut. Gruppen konstaterar att det finns svårigheter behäftade med informationsflödet. Att FoU-rapporterna inte alltid är anpassade till avnämarna. Men säger man det finns många andra faktorer som utgör hinder för innovation. Aktörernas olika intressen och avsaknaden av en eller några parter som är så starka att de kan genomdriva förändringar av egen kraft begränsar innovationsmöjligheten. Byggprocessen saknar en part som i sitt praktiska handlande, styrs av en helhetssyn på processen.

Ett annat problem man pekar på är kortsiktigheten i branschens företagskultur. Istället för att utarbeta långsiktiga program, själva eller tillsammans med andra, bevakar man inbördes de andras verksamheter. Denna struktur har även understötts av byggforskningsstödet inriktning på att avhjälpa akuta brister. Förmågan till förnyelse hämmas och trögheten blir ett faktum, och processen blir regel- istället för brukarorienterad.

För att förändringar ska kunna komma till stånd måste kunskap som omprövar strukturerna och värderingarna i byggprocessen stödjas. En kritisk analys av den verklighet i vilken parterna möts och konkurrerar måste komma till stånd för att innovation ska bli möjlig.

Sune Björklöf.

En studie som just behandlar varför en teknisk innovation vinner gehör eller ej, är Sune Björklöfs "Byggbranschens innovationsbenägenhet". Björklöfs studie är koncentrerad kring tekniska innovationer, men dess fokus ligger inte på de tekniska nyheterna utan på de faktorer som stödjer respektive hindrar att dessa vinner gehör i byggbranschen. I detta syfte har han gjort intervjuer med personer i ledande ställning på

43 företag, arkitektkontor, entreprenörföretag, tekniska konsultbyråer och byggnadsmaterialföretag. Härutöver har intervjuer även gjorts med ett antal "fristående kännare" av branschen.

Björklöf innefattar i innovationsbegreppet både hur en teknik utforskas, utvecklas och används. Teknisk innovation sker då en produkt når marknadsacceptans. Innovation skiljer sig dock från en uppfinning, menar Björklöf, på så sätt att en uppfinning endast kan göras och vara en nyhet en gång. En innovation upplevs däremot som ny, även om tekniken i sig inte är ny, för den individ som ställs inför innovationen. Detta leder fram till, att de undersökta innovationerna blir de som företagen själv vill betrakta som innovationer.

Björklöf finner genom sin undersökning att det föreskrivande ledet, arkitekter och tekniska konsulter har en viktig roll vid förmedlingen av innovationer och i informationsspridningen. Förhållandevis få innovationer tas fram och utvecklas inom byggnadsindustrin utan de importeras till byggbranschen från andra branscher. Då byggandet blivit allt mer av montagearbete, dvs transport och montering av i princip färdiga komponenter, har entreprenadföretagens ad hoc-organisationer för de stora projekten fått en viktig funktion som sorteringsverk för innovationer. Produktfixeringen i branschen har gett en inriktning mot småinnovationer, som ger snabb återbetalning och vilkas effekt på produktionsidan är lätt överblickbara.

Även Björklöf konstaterar att forskningsrapporter och tidskrifter läses i mycket blygsam omfattning, och att sådan litteratur har ringa påverkan. Det är tillverkarnas och försäljningsföretagens kataloger och informationsblad som istället kanske är den viktigaste källan till information om innovationer i och för byggverksamheten. Spridning av information sker muntligt i den aktuella situationen och på plats. Vid sökning av informationer i akuta situationer utnyttjas "Old Boys Network" (OBN), dvs ett informellt kommunikationsnät gamla goda vänner emellan. En innovationsidé som får stöd i OBN har stora möjligheter att bli accepterad. En som inte får stöd har små utsikter. Även andra företags ställningstaganden, och egen observation av en innovation i praktisk funktion, är ofta avgörande för det egna beslutet. Tävlingsituationen är också en gynnsam atmosfär för innovativt arbete i byggverksamheten. Den organisatoriska beredskapen hos byggnadsverksamhetens företag att bevaka och ta sig an innovationsfrågor, är generellt sett låg.

Utifrån ovan refererade studier kan vi alltså utläsa att rapporterna inte utgör den primära informationskällan för användarna inom sektorn. Trots inriktningen på tillämpbarhet i den statliga byggforskningen så kan man inte utifrån dessa studier se att forskningen inom sektorn används i någon större omfattning.

4. Användarundersökningen.

Begreppet forskningsanvändning.

När vi talar om forskningsanvändning bland våra användare tar vi utgångspunkt i ett användningsbegrepp som bygger på de resultat C. Weiss funnit vid empiriska studier av forskningsanvändning. I dessa undersökningar fann hon stora svårigheter att påvisa någon användning enligt den gängse bilden, att den av forskaren föreslagna åtgärden/erna praktiskt omsattes i sin helhet. Men trots detta hävdade hennes intervjupersoner att de använde forskning. Utifrån sina resultat drog hon slutsatsen att användningsbegreppet måste vidgas om den faktiska användningen ska kunna förstås.

FoU-användning blir det för vår del tal om när FoU på något sätt påverkat våra intervjupersoners verksamhet. Vi tar här utgångspunkt i vad våra användare själv säger om sin FoU-användning och hur denna påverkat deras verksamhet. Vi gör således ingen bedömning av tillförlitligheten i våra intervjupersoners beskrivningar. Användning blir det tal om när ett FoU-resultat påverkar ett beslut, planering eller betraktelsesätt. Påverkan inkluderar även den situation där en intervjuperson är oenig med ett FoU-resultat och kanske till och med tar avstånd från det. Vi betraktar alltså även detta som användning. Mot denna bakgrund är det endast fyra av våra intervjupersoner som inte använder samhällsvetenskaplig FoU.

Forsknings- och utvecklingsarbete.

Vår undersökning avser att belysa användningen av forsknings- och utvecklingsarbete. Man kan då fråga sig vad som är forskning respektive utvecklingsarbete, och var skiljelinjen mellan de båda går. En åtskillnad mellan forsknings- och utvecklingsarbete kan göras på olika sätt beroende på vilka kriterier som används och vilka teoretiska utgångspunkter man har. Avgörande kan t.ex. vara vem som utför

arbetet, dvs forskning görs av forskare och utvecklingsarbete av icke-forskare. En distinktion kan även göras med avseende på motivet för arbetet eller utifrån uppställda kriterier för vetenskaplig kvalitet, där utvecklingsarbete då skulle definieras som de arbete som inte uppfyller dessa kvalitetskriterier.

Vi har inte velat göra någon bedömning huruvida de FoU-referenser vi fått kan sägas vara forsknings- eller utvecklingsarbete, eller huruvida någon av dem är dominerande i undersökningen. Däremot har vi undersökt de refererade FoU-projekten utifrån olika egenskaper i rapporteringen av desamma. I denna rapportundersökning har även vissa kriterier, som kan anses utmärka en "yttre" vetenskaplig kvalitet, tagits fram. På så sätt kan en urskillnad sägas ha gjorts av de rapporter som t.ex. saknar metodologisk diskussion och tillförlitlighetsdiskussion. Men vi anser inte att kriterierna i denna rapportundersökning kan utgöra grund för en bedömning av vetenskaplig kvalitet, och väljer därför att genomgående i texten tala om FoU.

Som tidigare framgått i kapitel 3, ligger tyngdpunkten i BFR:s verksamhet i stödet till den tillämpade forskningen. Men när det gäller den faktiska användningen har vi utgått ifrån att det är andra faktorer än om en produkt kan anses vara forsknings- eller utvecklingsarbete, grund- eller tillämpad forskning, som bestämmer användningen. Faktorer som snarare bör hänföras till sektorsspecifika egenskaper (se kapitel 6).

Avgränsningar och urval.

Sektorsavgränsning och användaridentifikation.

Om man ska undersöka användningen av samhällsvetenskaplig FoU inom byggsektorn blir den första fråga man ställs inför- Vad är byggsektorn? När man i dagligt tal talar om byggsektorn använder man ofta detta synonymt med byggbranschen. Vi betraktar däremot begreppet byggsektorn som överordnat begreppet byggbranschen.

Men är då hela byggsektorn relevant för att undersöka användningen av samhällsvetenskaplig FoU? Som ett förarbete till själva intervjuundersökningen har vi gjort en inventering av samhällsvetenskaplig

bygg- och planeringsforskning från 40-talet fram till idag. Denna inventering tar sin utgångspunkt i "Svensk boendeforskning. En bibliografi." SOU 1974:18. Vi har sedan kompletterat detta material med titlar från BFR:s utgivning 1944-1985, SIB, Nordplan, ett 40-tal universitetsinstitutioner samt ett antal byggorganisationer, med egen forskningsutgivning, t.ex. SABO, HSB, Riksbyggen och Fastighetsägarförbundet. Dessa titlar, totalt ca. 1200, finns samlade i ett register och är där kategoriserade efter utgivningsår och kunskapsområde (se bil 1.). Dessa kunskapsområden, menar vi, täcker in de forskningsproblem som funnits och finns inom sektorn.

Dessa kunskapsområden har vi tagit som utgångspunkt för att avgränsa de delar av byggsektorn, som är relevanta för vårt syfte. Byggsektorn får då följande utseende:

Byggsektorn

Planering

-statlig
-läns
-kommunal

Byggbranschen

Byggverksamheten
Byggherrar:
-statliga
-kommunala
-kooperativa
-privata

Byggmaterialindustri
Byggmaterialhandel

Förvaltning

Förvaltning
av, och verksamheter
knutna till,
byggnader
och anläggningar

Byggsektorn kommer alltså att innefatta arbetet med att planera. Hit räknar vi då både den fysiska och den regionalekonomiska planeringen. Den fysiska planeringen är huvudsakligen en kommunal angelägenhet, genom det kommunala planmonopolet, som ger kommunerna befogenhet att genom planläggning bestämma var och när bebyggelse får ske. Länsstyrelsen i sin tur bevakar att statsmakternas riktlinjer följs i planerna. För den regionalekonomiska planeringen är förhållandet det omvända. Här är det länsmyndigheten som har det övergripande ansvaret för planerna.

Vad avser produktionen av byggnader och anläggningar blir det för vår del endast relevant att hit räkna byggnadsverksamheten samt byggherrar. Byggmaterialindustrin och byggmaterialhandeln faller alltså utanför vårt intresseområde. Byggnadsverksamheten, för vår del,

kommer då att innefatta byggprocessen, dvs planering, projektering och uppförande. Här återfinns arkitekter, konsulter, entreprenörer och kontrollerande instanser. Slutligen kommer vår definition av byggsektorn även att omfatta förvaltning av uppförda byggnader och anläggningar. Förutom den fysiska förvaltningen vill vi här inräkna de verksamheter som är knutna till byggnaderna, exempelvis det sociala livet i ett bostadsområde. Verksamheter som man kanske traditionellt inte avser när man talar om förvaltning.

Användarurval.

Utifrån den ovan angivna definitionen av byggsektorn, har vi identifierat sju användarkategorier. Inom dessa kategorier har vi strävat efter att nå intervjupersoner på centrala positioner inom respektive organisation. Om detta inte varit möjligt, har vi sökt personer på mellannivå inom organisationen.

De användarkategorier vi identifierat är följande:

Politiker. 4 intervjupersoner (IP) representerande byggnads- respektive fastighetsnämnd.

Kommunala tjänstemän. 10 IP representerande fastighets- och stadsbyggnadskontor.

Regionala myndigheter. 2 IP representerande länsbostadsnämnd respektive länsstyrelse.

Byggherrar. 6 IP representerande 3 större byggherreföretag.

Entreprenörer. 3 IP representerande 3 större entreprenörföretag.

Konsulter. 2 IP representerande 2 större konsultföretag.

Intresseorganisationer. 2 IP representerande fastighetsägare respektive hyresgäster.

Bland politikerna återfinns två representanter för socialdemokratin och två representanter för det borgerliga blocket. De två socialdemokratiska politikerna har båda varit yrkesverksamma inom byggsektorn innan de blev heltidspolitiker. De två borgerliga politikerna har akademisk utbildning inom andra områden, där de också varit yrkesverksamma. De socialdemokratiska politikerna har alltså betydligt längre erfarenhet av sektorn.

En av politikerna har under 20 år arbetat med politik på heltid medan de övriga tre endast har sysslat med heltidspolitik under en mandatperiod.

De kommunala tjänstemännen representerar stadsbyggnads- och fastighetskontor. Vår ambition har här varit att få med kommunala tjänstemän, som genom sin verksamhet berör olika delområden av den samhällsvetenskapliga bygg- och planeringsforskningen. Samtliga tjänstemän är akademiker. Av dessa är 6 samhällsvetare och 4 tekniker. 5 av tjänstemännen har egen erfarenhet som forskare. Ser vi till fördelningen på tjänstenivå, har vi bland intervjupersonerna två förvaltningschefer, två avdelningschefer samt 6 utrednings-/ planeringssekreterare. Merparten av tjänstemännen har lång erfarenhet av sektorn.

De regionala myndigheterna företräds av länsbostadsnämnd och länsstyrelse. Intervjupersonerna här har båda lång erfarenhet av sektorn. Ingen av dem har däremot egen erfarenhet som forskare. En av dem har en administrativ tjänst på chefsnivå. Den andre har en utredande tjänst på mellannivå.

Bland byggherrarna har majoriteten lång erfarenhet av sektorn. Hälften av byggherrerepresentanterna är byggnadsingenjörer, två är akademiker med samhällsvetenskaplig/ humanistisk inriktning. Dessa två sistnämnda intervjupersonerna återfinns vi inom det allmännyttiga byggherreföretaget. Endast en av intervjupersonerna har egen forskningserfarenhet. Om vi ser till intervjupersonernas befattning inom företagen, har vi en VD, 2 avdelningschefer, 2 tjänstemän och en styrelserepresentant.

Av entreprenörerna är två av intervjupersonerna tekniker, medan en är naturvetare. Två av dem har administrativa tjänster, som VD respektive avdelningschef, och den tredje intervjupersonen innehar även han en avdelningschefstjänst, men med tekniskt innehåll. En av entreprenörerna har egen forskningserfarenhet inom teknisk forskning. Forskningen ingår som en del av hans tjänst. De två övriga saknar egen forskningserfarenhet.

Konsulterna har båda akademisk examen. Den ene med samhällsvetenskaplig inriktning och den andre med teknisk inriktning. Båda har egen forskningserfarenhet.

Båda representanterna för intresseorganisationerna har en akademisk samhällsvetenskaplig examen och lång erfarenhet av sektorn. Den

ene har dock endast varit verksam i Malmö i ett år.

Ingen av dem har egen forskningserfarenhet. Den ene innehar chefstjänst inom sin organisation, medan den andre svarar för organisationens informationsverksamhet till medlemmarna.

Generellt sett har våra intervjupersoner en hög utbildningsnivå. Drygt hälften av intervjupersonerna har akademisk utbildning (18 av 29). Av dessa är 10 samhällsvetare, 5 tekniker, 1 naturvetare och 2 humanister. Av det totala antalet intervjupersoner är, vad avser utbildnings- och arbetslivserfarenhet, 18 verksamma inom vad vi kan kalla ett samhällsvetenskapligt verksamhetsfält, och 11 inom ett tekniskt. Av dessa sistnämnda återfinner vi 3 IP bland byggherrarna, 4 IP bland de kommunala tjänstemännen, 1 konsult och samtliga entreprenörer.

Flertalet (20 av 29) av våra intervjupersoner har lång erfarenhet av sektorn, dvs mer än 10 år. Denna långa sektorserfarenhet är utmärkande för alla användarkategorierna. Ett undantag är de borgerliga politikerna.

Bland våra intervjupersoner har vi en stor överrepresentation av män. Endast 3 av de 29 intervjupersonerna är kvinnor. Kvinnorna finns bara representerade bland politiker och kommunala tjänstemän. Vi tror inte att detta låga antal kvinnor har med vårt urval att göra, utan det är nog snarare en avspegling av könsfördelningen inom byggsektorn.

Intervjuundersökningen.

Intervjuundersökningen, som totalt omfattar 29 intervjuer, genomförde vi i Malmö kommun under tiden oktober -86 till mars -87. Intervjuerna, som vi huvudsakligen utförde gemensamt, var utformade som halvstrukturerade samtalsintervjuer. Samtalen spelades in på band och längden varierade mellan 1 till 1 1/2 timme.

Att vi förlagt vår studie till endast en kommun gör att vi inte kan ställa anspråk på att tala om FoU-användning inom byggsektorn i generella termer. Det finns naturligtvis kommunspecifika faktorer som ger vårt material sin speciella karaktär. Tidigt efterfrågades forskning av Malmö kommun. Kontinuerliga kontakter hölls med Lunds Universitet, t.ex. sociologiska institutionen (Lindberg, Swedner) och institutionen för byggnadsfunktionslära vid LTH. Något som kan ge Malmö kommun speciella förutsättningar i sin relation till FoU. Men samtidigt är vi av

uppfattningen, vilket också vårt empiriska material ger oss stöd för, att det är inte i första hand utifrån lokala verksamhetsskillnader man kan förklara FoU-användningen inom sektorn. Viktigare är istället hur de olika intressenterna är relaterade till byggsektorns totala verksamhet. Genom att ta med representanter från byggsektorns olika verksamhetsfält i undersökningen, menar vi, att vår studie utgör ett exempel på hur FoU-användningen inom byggsektorn ser ut.

De frågekomplex vi samtalade kring har huvudsakligen sin grund i de teorier om forskningsanvändning och användningssammanhang, som vi diskuterat i kapitel 1. Dessa utgångspunkter i Carol Weiss' distinktion mellan olika användarfunktioner och Helga Nowotnys teori om användningssammanhangens betydelse, ledde oss fram till följande frågor:

- Vilken relation har intervjupersonerna till FoU? På vilka vägar får man kännedom om forsknings- och utvecklingsarbete? Vilka kontakter finns med forskare, institutioner, kommittéer, etc? Även vilken roll intervjupersonen själv har som förmedlare av FoU har tagits i beaktande.

- Vilken relation till FoU har den organisation inom vilken IP är verksam? Finns etablerade kontakter med forskare och forskningsinstitutioner? Bedriver organisationen eget FoU-arbete? Sker en vidareförmedling av FoU till anställda? (här inberäknas även kurser och seminarier.)

- Använder IP sig av FoU, och i så fall hur? Vilken FoU använder IP sig av? I vilket sammanhang kommer denna användning in? Vilka hinder finns för ett användande?

- Har konflikter uppstått kring FoU-resultat? Har FoU bidragit till att lösa konflikter?

- Vilket kunskapsbehov har IP? Är IP nöjd eller missnöjd med den FoU som bedrivs? Finns det något FoU-område som IP gärna skulle se att det lades ner större FoU-resurser kring?

- Hur ser IP på relationen samhällsvetenskaplig-teknisk FoU inom byggsektorn?

Bearbetning av det empiriska materialet.

Det utskrivna intervjumaterialet har vi strukturerat med hjälp av ett kodschema. Detta kodschema har byggts upp kring intervjuarguidens frågekomplex. Materialet under varje frågekomplex har sedan strukturerats med hjälp av ett antal specificerade frågeställningar.

Utifrån denna strukturering har vi sedan bearbetat materialet i två led. Först har vi satt de enskilda intervjupersonerna i centrum. Här har vi då tagit fasta på faktorer som utbildning, tjänst, egen forskningserfarenhet, etc. I ett andra led har vi bearbetat intervjuerna med utgångspunkt från våra användarkategorier. Det centrala här har varit huruvida relationen till FoU skiljer sig åt mellan användarkategorier, som t.ex. kommunala tjänstemän och regionala myndigheter. Resultaten från denna bearbetning har lett oss fram till en reviderad bild av våra ursprungliga utgångspunkter. Utöver att se resultaten mot bakgrund av de enskilda intervjupersonerna samt de organisationer de är verksamma inom, måste vi, för att kunna förstå sättet att använda sig av FoU, även relatera organisationerna till sektorns totala verksamhet.

Utgångspunkter för presentationen av det empiriska materialet.

Presentationen av vårt empiriska material är uppdelat i två kapitel. I dessa kapitel belyses två olika typer av användningssammanhang, vilka legat till grund för analysen av vårt material.

Utmärkande för byggsektorn är den mängd organisationer av olika karaktär, som där ingår. Här återfinns organisationer som representerar den politiska beslutsapparaten, men också organisationer som gör marknaden närvarande. De verksamheter som utförs inom organisationerna är också olika. Men är det skillnader även i FoU-användningen mellan de olika organisationerna? I syfte att belysa detta har vi i det första av våra empiriska kapitel satt organisationen och dess medarbetare i centrum. Vi kartlägger här den direkta FoU-användningen inom de olika organisationerna och söker svar på följande frågor: Vilka relationer och kontakter har de olika organisationerna till forskning, forskare och forskningsinstitutioner? Bedriver organisationen egen FoU? Vilka forskningsområden är aktuella inom organisationen? Vilka skäl ligger

till grund för att man tar del av och använder sig av FoU? I vilka situationer har resultaten kommit till användning, och på vilket sätt?

De olika organisationernas verksamheter kan också ses som delar i den totala verksamheten - att bygga. Organisationerna ingår i ett komplicerat nätverk av samarbete och beroende för måluppfyllelse, där byggsektorns totala verksamhet schematiskt kan beskrivas som tre verksamhetsfält: planering - uppförande - förvaltning. Vi menar att den egna organisationens verksamhetsområde, kombinerat med hur detta verksamhetsområde är relaterat till byggsektorns olika verksamhetsfält, får betydelse för hur man använder sig av FoU. I vårt andra empiriska kapitel blir alltså byggsektorn och dess karakteristika det centrala. De frågor som då blir av intresse är huruvida FoU-resultat givit upphov till konflikter och/ eller bidragit till att lösa konflikter? Vilka svårigheter finns för att använda sig av FoU? Vilken betydelse har tekniken för den samhällsvetenskapliga kunskapen inom sektorn? Hur ser kunskapsbehovet ut?

Vid presentationen av det empiriska materialet har vi inte gjort en fullständig redovisning av intervjuvaren, i så måtto, att vi redovisat samtliga intervjupersoners svar under varje fråga. Vi har istället valt att endast ta fram belysande intervjuvar eller de som avviker.

5. Organisationernas FoU-användning.

Vi ska i detta kapitel bl.a. beskriva hur man tar till sig och använder FoU inom sektorns olika organisationer. Med utgångspunkt i Carol Weiss' funktionsmodell kommer vi att se vilka skäl man har för att använda sig av FoU-resultat.

Organisationernas relation till FoU.

Låt oss börja med de båda kommunala förvaltningarna. Vi kan här först se en markant skillnad vad gäller förmedling av forskning inom kontoren. På fastighetskontoret saknas en samlad linje och förmedling av FoU. Initiativ och upprätthållande av kontakter med forskning och forskare, verkar uteslutande åvila den enskilde tjänstemannen. En intervjuperson på kontoret uttrycker det så här:

"Direkta forskningsprojekt är det i regel handläggarna själva som tar in."// "Vi har en del som har forskat vid sidan om, själva och har hållit de kontakterna. Men inte någon medveten kontakt, kan man säga, utan det är väl något som åvilar respektive handläggare och deras intresse." (5)

På stadsbyggnadskontoret verkar det däremot finnas ett "positivt klimat" vad gäller forskningsförmedling och även kontakter med forskare. En tjänsteman beskriver det så här:

"Ja, det här är ett bra ställe. För det första har vi en direktör, som faktiskt är väldigt intresserad av det här, mer än de allra flesta. Han har varit en, i högsta grad, motor när det gäller att utnyttja den samhällsvetenskapliga forskningen. Försöker ta initiativ till att saker och ting kommer till stånd. Han har ju sett till att det finns det här gänget /ett arbetsteam/ uppbyggt här." (10)

Denna olika FoU-inställning som finns mellan förvaltningarna

kommer även till uttryck i de enskilda intervjupersonernas roller som förmedlare av FoU. FoU-förmedlingen sker på båda förvaltningarna främst till kolleger och till överordnade/politiker. På stadsbyggnadskontoret vidareförmedlar samtliga intervjupersoner FoU, medan det på fastighetskontoret endast är 2 av 5 IP som förmedlar FoU. Dessa två har båda egen forskningserfarenhet, och genom sin akademiska utbildning, goda kontakter med högskolan. På stadsbyggnadskontoret framstår det "positiva klimatets" betydelse, överordnat den egna forskningskontakten och -erfarenheten.

På de båda förvaltningarna har man, genom sina tjänstemän, kontakter med högskolan och andra forskningsinstanser. Härutöver har man på fastighetskontoret representanter i olika linjenämnder på högskolan. Man abonnerar även på platser i stiftelsen EFL - Ekonomisk Forskningsinformation i Lund. Från stadsbyggnadskontorets sida har man representanter med i BFR-Syd och den s.k. Storstadsgruppen.

Egen FoU bedrivs inom båda förvaltningarna. Däremot verkar denna FoU-verksamhet vara koncentrerad till vissa avdelningar inom respektive förvaltning. På fastighetskontoret bedriver man främst FoU kring fastighetsunderhåll, och här är en stor del teknisk FoU, t.ex. energiforskning. Men här bedrivs också FoU inom områdena bostadsområde, brukare och förvaltning. På stadsbyggnadskontoret är det huvudsakligen FoU kring planering, som man bedriver. Här är det främst aktuellt med FoU-verksamhet kring sanering och förnyelse av bostadsbestånd och stadsdelar i kommunen.

Av myndigheterna på regional nivå är det främst länsstyrelsen som bedriver egen FoU i form av prognoser och underlag till kommunerna. Det är också denna FoU man vidareförmedlar till kommunerna. Den forskningsförmedlande verksamheten på länsbostadsnämnden består främst i att man anordnar konferenser, för bl.a. kommunens tjänstemän, i syfte att "sprida det bostadspolitiska budskapet".

Myndigheternas interna FoU-förmedlingen sker på olika sätt. På länsbostadsnämnden anordnas återkommande konferenser kring aktuella teman för personalen, där FoU förmedlas. På länsstyrelsen saknas dessa formella former av förmedling. Här är det i informella kontakter på t.ex. kaffepauser och liknande, som vidareförmedling sker. Även mellan olika länsbostadsnämnder sker ett regelbundet FoU-utbyte i form av återkommande konferenser. Vad gäller länsstyrelsen ger vårt material oss inte något sådant exempel.

Inom respektive byggherreföretags riksorganisation bedrivs FoU. Denna FoU förmedlas till de lokala organisationerna. På det lokala planet är det främst det allmännyttiga företaget som bedriver egen FoU-verksamhet. Det är också inom detta företag som direkta kontakter med forskare förekommer. Något organiserat forum för forskningsförmedling existerar inte inom något av företagen. Däremot förekommer en informell diskussion mellan kolleger. Återigen är det de centrala organisationerna som här intar en aktiv roll. Dessa arrangerar formella sammankomster, typ seminarier, och bildar arbetsgrupper, kring olika delar av verksamheten, där FoU-resultat diskuteras.

Representanterna för det allmännyttiga företaget menar att det har skett en förändring i företagets inställning till samhällsvetenskaplig FoU under den senaste 10-års perioden. Man har blivit mer lyhörd för denna typ av FoU, i takt med att verksamheten förändrats, från att huvudsakligen varit inriktad på bostadsförsörjning, till förvaltning. Företaget har tvingats hitta nya lösningar och då har FoU varit en väg.

Inte heller någon av intresseorganisationerna bedriver egen FoU, på lokal nivå. En av organisationerna har däremot deltagit i en hel del FoU-projekt i Malmö kommun. Man har då stått bakom forskningsansökningar eller deltagit i arbetsgrupper. Genom dessa lokala projekt har kontakter med forskare också etablerats.

Liksom byggherreföretagen så deltar intresseorganisationerna på riksnivå i FoU-arbete. Det förekommer dock skillnader mellan de båda intresseorganisationerna, med avseende på resurser och kompetens, vad gäller riksorganisationernas FoU-verksamhet. Inom den ena organisationen bedrivs ett aktivt FoU-arbete, av anställda forskare eller forskare vid t.ex KTH. FoU som initierats och även till viss del finansierats via organisationen. Vad beträffar den andra intresseorganisationen utsträcker sig FoU-verksamheten huvudsakligen till ett samarbete med t.ex högskoleforskare. Verksamheten har mer karaktär av informationsinhämtning. Genom forskarna förmedlas aktuell FoU till organisationen.

Inom entreprenörföretagen bedrivs uteslutande teknisk FoU. Denna FoU-verksamhet finns det en väl utvecklad organisation för inom företagen. T.ex. förmedlas den internt producerade FoU:n i ett av företagen, regelbundet, genom informationsblad, till företagets anställda. Det är dock sällan, som denna FoU, sprids utanför företaget. Den FoU man bedriver är huvudsakligen produktionsteknisk sådan. När det

däremot gäller annan FoU, t.ex. BFR forskning, får inte denna samma kontinuerliga spridning inom företaget. Här sker förmedlingen mer på enskilda medarbetares initiativ.

Samhällsvetenskaplig FoU finner ingen plats inom entreprenörföretagen. Representanterna för företagen menar att det är arkitekternas och konsulternas uppgift att ta till vara denna kunskap. Man uppfattar det även som att myndigheterna tolkar denna typ av forskning och sedan ger byggarna/entreprenörerna anvisningar hur det praktiskt ska genomföras. En av entreprenörrepresentanterna beskriver företagets verksamhet och dess relation till samhällsvetenskaplig FoU, enligt följande:

” När det gäller stadsplaner är man ju ganska hårt..... Jag menar, man får inte bygga hur som helst. Där har man ju en styrning, och det är klart att de som sitter och arbetar med de här bitarna, måste i rimlighetens namn, ta sådana här hänsyn och ta in sådana här aspekter också. Det är ju ingenting man kan skylla ifrån sig, det här att man inte tar tillräcklig hänsyn till sådana aspekter och söker expertis. Men det är som jag tidigare sa, att vi är ju ofta precis entreprenörer. Vi bara gör ett bygguppdrag och ingenting annat. Det är färdiga handlingar för det mesta, som vi tar över den gången vi får bygget. Då har vi färdiga handlingar att bygga på, där allting egentligen är specificerat och där vi sätter pris på allt.” (18)

Relaterar vi organisationernas relation till FoU, till vår definition av byggsektorn, i termer av planering, uppförande och förvaltning, finner vi att det är huvudsakligen i det planerande och förvaltande ledet som den samhällsvetenskapliga FoU:n finner avnämare. I det byggproducerande ledet är det, i stort, endast på riksnivå inom byggherreföretagen, som den samhällsvetenskapliga FoU:n utgör del i organisationerna. De lokala byggherreföretagen tar visserligen in denna FoU i verksamheten, men deras roll är betydligt passivare, i detta avseende. Entreprenörföretagen har endast plats för den tekniska FoU:n i verksamheten.

Kunskapsinhämtande.

Ovan kunde vi konstatera hur organisationernas relation till FoU varierade med var organisationen hörde hemma i processen planering,

uppförande, förvaltning. I detta avsnitt kommer vi att titta närmare på vilken genomslagskraft organisationernas ställningstagande till samhällsvetenskaplig FoU, har för den enskilde medarbetaren.

Ofta har synpunkter förts fram på de svårigheter som föreligger för "praktiker" att nås av och ta till sig forskning och kunskap. Många studier av forskningsanvändning har också påvisat detta. Eva Karstens studie, som vi tidigare refererat, är ett exempel. Intervjupersonerna i hennes studie är alla överens om att de skulle behöva kunskap från forskningsresultat i sitt arbete. I studien visas dock att de inte nås av information om bedriven forskning och att kommunbibliotek och kommunernas informationstjänster fungerar dåligt. Även en faktor som tidsbrist omintetgör möjligheterna för de intervjuade tjänstemännen och politikerna att hålla sig välinformerade.

Även våra intervjupersoner nämner faktorer som svårframkomliga informationskanaler och tidsbrist. Men dessa faktorer, menar vi, förklarar inte våra intervjupersoners FoU-användning. Vi har, till skillnad från Karsten, inte visat upp i förväg utvalda rapporter, för att i dessa få användarna att utpeka eventuella hinder. Istället har vi tagit fasta på den FoU som intervjupersonerna själva uppger att de använt. En annan väsentlig skillnad är att vårt användarurval omfattar representanter, inte enbart från kommunal verksamhet, utan representanter från olika verksamhetsområden inom byggsektorn.

Kännedom.

Innan vi närmare behandlar våra intervjupersoners kännedom om FoU, vill vi kort redogöra för vad vi avser med kännedom. Vi menar att den kan ses ur två aspekter, kvantitativ respektive kvalitativ. Den kvantitativa aspekten innefattar det antal referenser till FoU som intervjupersonerna gett under intervjuens gång. Det totala antalet referenser i vårt material uppgår till 132. Vad gäller den kvalitativa aspekten har vi tagit i beaktande, den mer djuplodande kunskapen hos intervjupersonerna kring specifika FoU-projekt eller FoU-områden, t.ex. intervjupersonens kunskapsöversikt inom boinflytandeforskningen. Vårt kännedomsbegrepp innefattar alltså båda dessa aspekter.

Allmänt kan vi konstatera en skillnad i kännedom bland våra intervjupersoner. Grovt sett kan vi göra en indelning av dem, relaterat till främst

den verksamhet de arbetar inom, men även till utbildning och sektors-
farenhet. Vi kan då urskilja tre kategorier: de som saknar kännedom, de
med liten kännedom och de med god kännedom om samhällsvetenskap-
lig FoU.

Till kategorin som saknar kännedom kan vi föra 4 av våra intervju-
personer. Här återfinns samtliga representanter för entreprenörföreta-
gen samt en byggnadsingenjör inom ett byggherreföretag. Utmärkande
för dessa intervjupersoner är att de verkar inom en "teknisk miljö". En
miljö där det saknas utrymme för att ta in samhällsvetenskaplig kun-
skap. En av våra intervjupersoner uttrycker det representativt för dem
alla, enligt följande:

*" Jag tror att det är kompetensen det handlar om mer, så
att säga. Sociala delar... den sitter på andra inblandade
i projektet. Det finns ju alltid en konsult inblandad, och
det kan finnas en arkitekt inblandad. När det gäller vårt
engagemang så är det ju ofta ett bygguppdrag. Vi har
alltså uppdrag att bygga någonting, som många gånger
andra har projekterat och ofta också konstruerat." (18)*

"Kompetensen" är här relaterad till verksamheten, att konstruera
eller uppföra. Visserligen är samtliga dessa intervjupersoner tekniker
eller naturvetare. Men det är inte främst detta faktum som ses som
hinder. Utan istället är det rollen som entreprenör/konstruktör och den
verksamhet som är kopplad till denna roll som blir avgörande.

Den största kännedomen finner vi bland SAP-politiker, kommunala
tjänstemän sysselsatta med utrednings- och planeringsverksamhet,
intresseorganisationer, konsulter och det allmännyttiga bostadsföreta-
get. Däremot är kännedomen mindre på de regionala myndigheterna, på
de övriga två byggherreföretagen och bland resten av de kommunala
tjänstemännen samt bland de borgerliga politikerna.

Den stora kännedom som vi återfinner bland de socialdemokratiska
politikerna måste ses mot bakgrund av deras långa politiska respektive
yrkesmässiga erfarenhet av sektorn. En av dessa politiker har även varit
engagerad i statliga utredningar inom det bostadspolitiska området.
Under sina år som politiker har han även varit med om att starta upp, och
driva lokala forskningsprojekt inom kommunen. Under åren har detta
gett goda kontaktytor, med många direktkontakter. Han uttrycker det
själv så här:

” Om jag skulle vilja behöva ha det /information om FoU/ då tror jag att jag bara använder mig av telefonen och ringer upp till bostadsdepartementet, eller till någon annan på forskningssidan, så ordnar de fram det till mig.” (3)

Den andra SAP-politikern har genom sin yrkeserfarenhet kommit i kontakt med FoU, och då framförallt lokalt områdesanknutna projekt.

De borgerliga politikerna, i vårt urval, har mindre kännedom om FoU jämfört med de socialdemokratiska politikerna. Detta kan sammanhånga med deras relativt sett kortare politiska erfarenhet, samt deras tidigare yrkeserfarenhet.

Om vi övergår till kategorin kommunala tjänstemän och deras kännedom om FoU, finner vi att gemensamt för de tjänstemän med störst kännedom, är inriktningen på verksamheten. De jobbar samtliga med utrednings- och planeringsarbete. Utmärkande är också att samtliga har egen forskningserfarenhet och kopplat till denna goda forskningskontakter. Vi finner i denna grupp även ett större antal samhällsvetare, än bland de med liten kännedom.

Däremot kan vi inte finna någon gemensam faktor för de tjänstemän som har mindre kännedom. 3 av dem är tekniker och 2 är samhällsvetare. Deras verksamhetsområde är varierande, liksom på vilken nivå de befinner sig inom förvaltningarna. De anger också olika orsaker till varför de inte kommer i kontakt med FoU.

Exempelvis menar en IP att den dagliga verksamheten, baserad på normer och regler, sätter gränser för möjligheten att använda samhällsvetenskaplig FoU. En annan anför att de inom den avdelning han arbetar, har byggt upp en organisation där forskningskontakter och utredande uppgifter, åvilar några av hans kolleger.

Ser vi slutligen till användarkategorin byggherrar finner vi en skillnad i kännedom mellan intervjupersonerna inom det allmännyttiga företaget och de övriga två byggherreföretagen. Denna skillnad i kännedom kan delvis förklaras av den olika utbildnings- och verksamhetsinriktningen inom företagen. Som vi tidigare påpekat är samtliga representanter för det allmännyttiga företaget samhällsvetare/ humanister eller har sin yrkeserfarenhet inom den samhällsvetenskapliga sektorn, medan de inom de två övriga företagen är tekniker.

Den större kännedomen inom allmännyttan är främst kopplad till bostadsområdesanknutna projekt i kommunen. Företaget har varit delaktigt i en hel del sådana projekt förlagda till egna bostadsområden. Ett förhållande som, enligt vad våra intervjuer givit oss, inte är det samma för de två andra byggherreföretagen. Till detta kan också föras, som tidigare berörts, att det allmännyttiga företaget genomgått en verksamhetsförändring, vilket påverkat benägenheten att ta till sig samhällsvetenskaplig FoU.

Vilken FoU är det då man har kännedom om?

I våra intervjuer har vi gjort en uppdelning i "extern" respektive "intern" FoU. Med "intern" FoU avser vi FoU initierad eller producerad inom respektive användarorganisation, men inte nödvändigtvis med organisationernas eget folk som undersökare eller rapportförfattare. Här är det alltså inte fråga om användarkategorier utan varje organisation för sig. De externa FoU-projekten har i de allra flesta fall ett akademiskt ursprung eller härrör från något forskningsinstitut, ämbetsverk eller sektorsorgan. Utifrån denna definition har vi fått referenser till 34 interna FoU-projekt och till 45 externa FoU-projekt.

FoU-projekten har vi kategoriserat i olika forskningsproblemområden (se bil.1). De områden man främst har kännedom om vad gäller den externa FoU:n är bostadsbestånd (5IP), brukare (5 IP), förvaltning (4IP), bostadsområde (4IP) och bostadspolitik (4 IP). För den interna FoU:n är det området bostadsområde (16 IP) som dominerar. Även förvaltning (12 IP), bostadsbeståndet (10 IP) samt bostadspolitik (10 IP) är områden som det ofta refereras till.

Vi kan här utläsa en likhet i kännedom med avseende på problemområde mellan den externa och interna FoU:n. Det är huvudsakligen inom samma problemområden man har kännedom. Likaså är det inom samma problemområden, bostaden och staden, man saknar kännedom. Bland de interna FoU-projekten har man mest kännedom om bostadsområdesanknuten FoU. I Malmö kommun har en hel del sådana större projekt bedrivits, t ex projekt Bättre Bostadsmiljö och Kroksbäckprojektet. Anmärkningsvärt är dock att man inte i något fall, sökt kunskap från liknande projekt i andra kommuner.

Relaterar vi kännedom om de olika forskningsområdena till intervjupersonerna, finner vi att det i huvudsak är inom de områden som

ansluter till den egna verksamheten, som man har kännedom. Inom intresseorganisationerna dominerar FoU kring bostadspolitiska frågeställningar, men även förvaltning och bostadsområde förekommer. De regionala myndigheterna hämtar underlag i de bostadspolitiska utredningarna och riktlinjerna. De kommunala tjänstemän som är verksamma med utrednings- och planeringsarbete, har huvudsakligen kännedom om planeringsinriktad FoU. Det allmännyttiga företaget tar del av förvaltnings- och bostadsområdesanknuten FoU. Politikerna täcker, som grupp betraktat, ett bredare fält med bostadspolitik, bostadsområde, förvaltning och planering, relaterat till förtroendeuppdraget.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det bland våra intervju-personer, finns minst kännedom i produktionsledet, dvs bland entreprenörer och byggherrar, med undantag av allmännyttan. Vilken FoU man har kännedom om är starkt kopplad till företagets verksamhet. Även bland våra övriga intervju-personer står det klart att kännedomen koncentreras till de områden där man själv är verksam.

Informationskanaler.

I kapitel 3 redovisades de slutsatser som framkommit i tidigare studier kring FoU-användning inom olika delar av byggsektorn. Vi kunde där utläsa olika brister i informationshanteringen av FoU. Samtliga studier konstaterade att direktkontakter med forskare etc. har större genomslagskraft som informationskanal än rapporter och dylikt. Förslag gavs även på hur rapporternas räckvidd skulle kunna utökas.

Även i vår undersökning har vi tagit upp informationshanteringen till behandling. Vi har däremot inte undersökt hur informationskanaler i allmänhet fungerar, utan istället koncentrerat oss på hur våra intervju-personer nåtts av den FoU de själva kommit i kontakt med.

Det skrivna ordet.

Ett stort antal av våra intervju-personer, sammanlagt 19 stycken, har tillgång till olika tidskrifter eller fackpress. De läser dessa skrifter mer eller mindre noggrant, och menar samtliga att tidskrifterna är givande, även om det kan vara av högst varierande grad. Det är endast 2 av

intervjupersonerna, en kommunal tjänsteman och en representant för regional myndighet, som menar att tidskrifter och fackpress är den väg de får sin huvudsakliga kännedom.

De tidskrifter som oftast refereras är BFR:s skrifter, Byggeforskningen och Referat, HSB:s tidning, Hyresgäströrelsens tidning och SABO-tidningen. Den fackpress som nämns är Arkitekttidningen, Fastighetsägartidningen, Byggindustrin och Plan.

Anmärkningsvärt är att 3 av intervjupersonerna inte känner till hur BFR når ut. Det är här fråga om 1 politiker och 2 representanter för byggherreföretag. En byggherrepräsentant för fram följande synpunkt om detta:

" Det borde för dem som deltar i den här processen finnas något tillgängligt, där man väldigt lätt fick klart för sig vilka forskningsrapporter som finns inom de olika områdena. Det ska inte behöva vara så att jag läser en fastighetstidning för att konstatera att det finns en byggeforskningsrapport.

Fråga: Nu har ju BFR en databas kopplat till Byggdok. Är det ingenting du använt dig av?

Nej. Jag vet inte att det finns.

Fråga: Den innehåller mest titlar som finansierats av BFR...

Nu ska jag vara lite fräck. Hade hela BFR legat i privat regi, så hade det funnits en jävla fin färgad broschyr hos mig idag. Det är jag övertygad om. De har alltid ett annat synsätt att föra ut sin information. Jag tror att det är så man får gå tillväga. Säg att man ger ut en publikation med jämna mellanrum och talar om...Ungefär som den här Från riksdag och departement, där man hela tiden ger ut vad som händer i riksdagen.

Fråga: Samtidigt så ger ju BFR ut sina tidskrifter och de har en årlig skriftutgivning.

Var ger de ut dem någonstans?

Fråga: Du kan prenumerera på dem gratis. Det är bara att kontakta BFR, så får du dem tillsänt till dig.

Men du måste medge att man inte har nått ut speciellt bra när det sitter en som jag och inte vet om att det finns.” (20)

Något förvånande anser vi även det vara att Byggdok och deras databassystem inte angivits som informationskanal av någon av våra intervjupersoner. Man verkar inte känna till att Byggdok existerar. Däremot finns det flera av intervjupersonerna som efterlyser denna typ av informationsmöjlighet, och då i synnerhet ett databassystem. I en intervju omnämns dock Byggdok och följande synpunkt framförs:

” Vid den tiden så förväntade vi oss att Byggdok skulle kunna revolutionera, om det blev lite bättre, sättet att hantera information och att föra ut det mycket bredare och mycket vidare, och allting sådant. Det skulle då åstadkomma något mer eller mindre revolutionärt. Det tror jag inte. Däremot är det ju naturligtvis väldigt bra i de proportioner, att man inte kan ha överblick, och om man vill söka om det finns något speciellt gjort. När man är ute efter något speciellt. Det är mera en fråga om var proportionerna ligger.” (14, kommunal tjänsteman)

När det gäller BFR:s skrifter, Byggforskningen och Referat, är dessa kända bland flertalet av våra intervjupersoner. Man prenumererar på dem på företagen och förvaltningarna. Däremot verkar deras roll som informationskälla vara begränsad. Ett antal intervjupersoner talar om dem i positiva ordalag, men vi har haft svårt att klargöra vad man konkret hämtat från dessa tidskrifter. Även kritiska röster höjs vad gäller denna informationskälla. En representant för ett byggherreföretag säger:

” Ja, det är väl det som är mest konkret för vår del, BFR och SIB. Problemet med dem är att de, jag vet inte... De har splittrat upp sig på något sätt. De sysslar med så förbannat mycket olika saker, och på så olika nivåer. Jag känner instinktivt en osäkerhet gentemot BFR:s rapporter. Jag har blivit besviken så väldigt många gånger. Man har lagt en väldigt fin rubrik, som jag tycker: Aha, där är någonting. Och så plockar man hem det, och så börjar man läsa... Så ser man att det här rör ju sig på en helt annan nivå än vad jag trodde.” (22)

Vilken roll spelar då själva FoU-dokumenterna för informations-spridningen? Endast hälften (12 av 25) av våra intervjupersoner läser

forskningsrapporter och dylikt.¹¹ Bland dessa återfinns 4 kommunala tjänstemän, de 2 representanterna för regionala myndigheter, 2 representanter för byggherreföretag, 2 konsulter, 1 representant för intresseorganisation och 1 politiker.

När läser man då rapporter? Allmänt kan man säga att en förutsättning för rapportläsning är att man på något sätt tidigare hört talas om rapporten och anser att den är av värde. 3 av intervjupersonerna läser rapporter när de står inför ett konkret problem. En representant för regional myndighet och en representant för intresseorganisation läser huvudsakligen SOU och då inför bostadspolitiska ny- eller omorienteringar. 4 intervjupersoner läser om de får höra att någon rapport har något av stort intresse för dem att känna till. En kommunal tjänsteman betraktar saker så här:

" Det händer ju onekligen ofta att man får en sån här rapport i sin hand, och så tänker man att den här ska jag läsa, men sen blir den bara liggande. Det finns ju ett otroligt utbud av skrivet material. Då ska det vara rätt lättillgängligt för att man ska ta det åt sig.

Det betyder ju mycket om man har haft kontakter med den som har skrivit den här rapporten. Man vet lite grand vad innehållet är och om det är intressant för en och man blir mer nyfiken då." (8)

För en av våra konsulter del är det främst frågan om att finna metoder för den egna verksamheten, och då läser han rapporter högst selektivt.

I gruppen som inte läser rapporter ingår 3 politiker, 5 kommunala tjänstemän, 4 representanter för byggherreföretag samt en representant för intresseorganisation. 5 av dessa säger sig inte ha tid att läsa rapporter. Hit hör bl.a. 2 politiker, representerande båda blocken, som anser sig bli översköjda av information och inte har en rimlig chans att hinna läsa rapporter. En av dessa politiker säger sig inte ha intresse för mer än rubrikerna. Han som politiker kan inte gå längre in i materialet, utan det får tjänstemännen göra. 3 av intervjupersonerna, 1 kommunal tjänsteman och 2 byggherrerepresentanter, menar att rapporterna är otillgängliga för dem. De kan inte sätta sig in i en rapport på hundratals sidor, utan kan på sin höjd bara läsa sammanfattningar:

" .....dels exponeras den ju inte på ett sätt så att jag kommer särskilt mycket i kontakt med den, dels är den ofta väldigt omfattande. Den är inte konkretiserad i en sammanfattning på ett sådant sätt. Jag är ungefär som en politiker, som läser statliga utredningar, en riksdagsman, de läser bara sammanfattningar, helst 3 sidor." (22, byggherre)

Argumenten som förs fram här, på bristande tidsutrymme och betydelsen av sammanfattningar, står helt i överensstämmelse med argumenten i Eva Karstens undersökning. Men att man inte läser FoU-rapporter är inte i sig, ett hinder för att använda sig av FoU. Här skulle man då kunna dra slutsatsen att t.ex. tidsbrist omintetgör möjligheten för forskningsanvändning. Så är dock inte fallet om man beaktar hur många seminarier och liknande, det ges där forskning förmedlas till användarna. Således bör man alltså koppla tidshindret till själva läsandet av rapporter och inte till forskningsanvändning. Att man inte läser FoU-rapporter bör snarare ses som ett uttryck för svårigheten att genom rapporter tillgodogöra sig FoU-resultat. Av de 13 intervjupersoner i vårt material, som inte läser rapporter, är det 7 som, trots detta, har bra kännedom om samhällsvetenskaplig FoU. En kännedom de skaffar sig genom andra informationskanaler.

Sammanfattningsvis skulle man kunna säga, att det i stort sett endast är de 2 intervjupersoner som läser SOU vid bostadspolitiska ny- eller omorienteringar, som läser mer kontinuerligt. De övriga intervjupersonerna kan sägas läsa rapporter högst sällan. Men det viktigaste är, att det inte är själva rapporterna direkt som inbjuder dem att läsa. Utan det är frågan om att de tidigare fått kännedom om dess innehåll, och då gjort en bedömning huruvida det är lönt, eller inte, att läsa själva rapporten. En kommunal tjänsteman uttrycker det som följer:

" Det känner jag ju med mig själv också, att om någon som man betecknar som en duktig och intressant människa säger något som berör ens jobb, och som då dessutom säger att det finns en bok om det, då är det ju klart att man är beredd att satsa rätt mycket tid på den boken. Men om boken bara hade passerat bordet utan något sådant här, vad ska jag säga, tips om att den kan vara bra, så är man ju inte beredd att ägna timmar åt att leta efter något som kan finnas i den boken." (12)

FoU-rapporten som "hinder" för användning.

Våra intervjupersoner har hänvisat till tidsaspekten och egenskaper i FoU-rapporten som hinder för att läsa FoU-rapporter. Egenskaper i själva FoU-rapporten är en utbredd förklaring till varför FoU inte kommer till användning. Faktorer av betydelse som brukar poängteras i dessa sammanhang är t.ex att forskare och praktiker talar olika språk, att forskningsrapporten är för omfattande och saknar sammanfattning.

I detta avsnitt ska vi redovisa en genomgång av de FoU-rapporter, som våra intervjupersoner angett att de använt. Här har fokuserats på huruvida det finns några särskilda karakteristika för den FoU som kommit till användning. Undersökningsmetoden, som denna genomgång bygger på, är hämtad från en studie av FoU-dokument vi tidigare gjort inom projektet "Användning av FoU inom socialt arbete". För den studien togs utgångspunkt i M. Van de Vall och C. Bolas (1981), C. Weiss (1977) samt E. Karsten (1983).¹²

M. Van de Vall och C. Bolas har undersökt genomslagskraften hos olika typer av forskning. För sin studie valde de ut 120 forskningsprojekt i Holland som haft någon form av inflytande, "impact", på organisationsbeslut. Forskningsprojekten valdes ut från tre sektorer; arbetsliv, regional-/ stadsplanering och hälso-/ sjukvård. Data om projekten inhämtades från tre källor:

- en teoretisk och metodologisk analys av forskningsrapporten.
- ostrukturerade intervjuer med forskare.
- identiska intervjuer med beslutsfattare.

Projekten undersöktes sedan ur fyra aspekter med följande resultat:

- Bredd(scope): Projekt där man hade en snävare inriktning, som experiment, där man prövade någon eller några variabler, har mindre inflytande, används mindre, än forskningsprojekt som är "vidare" till sin uppläggnings, t.ex beskrivande fältstudier eller omfattande frågeundersökningar.

- Abstraktion: Projekt där man använder begrepp som var mer "formella" och dragna från utvecklad teori, hade mindre inflytande än projekt där man byggde på begrepp som låg närmare vardagsspråket, t.ex grounded theory, en form av empiriska generaliseringar, som utvecklats ur beskrivningar på fältet och ofta är specifika för ett visst forskningsproblem.

- Trohet mot bestämda metodologiska regler (rigour): Trohet mot en rad regler belönas inte med inflytande och användning. Det framgår dock inte om total regelanknytning skulle vara möjlig, däremot att "interna" forskare (anställda inom användningsorganisationen) kan vara regel-trogna utan att bli oanvända.

- Implementeringsspännvidd (implementary span): Van de Vall och Bolas tänker sig en indelning av den politiska processen, och en tänkt parallell forskningsanvändningsprocess, i tre steg:

- a) Diagnos. Processen att "diagnosticera" ett bestämt problem eller en brist som organisationen kan göra något åt.
- b) Design. Utforma ett antal åtgärdsförslag.
- c) Utveckling. Omforma eller översätta åtgärdsförslag i handlings-termer.

Om nu ett forskningsprojekt berör eller ger svar på frågor inom fler än en av dessa nivåer har det en större "spännvidd" eller "implementary span". Resultatet är entydigt - ju större spännvidd projektet har i denna mening, desto större inflytande får det också.

Även C. Weiss har problematiserat vilka faktorer som gör samhällsvetenskapliga studier användbara i beslutsfattande. Weiss gick tillväga på så sätt att hon visade 50 utvalda forskningsrapporter, i sammanfattad form, inom ämnesområdet mental hälsa, för tjänstemän i beslutsfattande ställning. Dessa tjänstemän fick sedan göra en bedömning av användbarheten av rapporterna och gradera dem enligt en serie deskriptiva kriterier.

Weiss fann 4 faktorer, som hon menar har positiv effekt för användbarheten av samhällsvetenskaplig FoU:

- Forskningskvalité. Här åsyftas studiens tekniska kvalité, t.ex. objektivitet, generaliserbarhet, validitet, stöd för rekommendationer genom data, etc.

- Överensstämmelse med användarens förväntningar. Denna faktor innefattar t.ex. stöd för den inställning användaren har, konsistent med tidigare kunskap, etc.

- Handlingsorientering. Här innefattas grad av genomförbarhet och explicita rekommendationer för handling, och hur det anknyter till praktisk kunskap, etc.

- Utmanande forskning eller nytänkande. Frågor relaterade till det politiska systemet. Implicerar ett behov av grundläggande förändringar i filosofi, organisation eller service, reser nya frågor eller ger nya perspektiv, etc. Även om ideerna inte är politiskt accepterade idag, hjälper sådan forskning till att utveckla alternativa konstruktioner av verkligheten.

Carol Weiss'intervjupersoner säger att de föredrar vad de kallar "vetenskaplig kvalitet" i forskning de ska använda. Medan Van de Vall å sin sida, kommer fram till att de forskningsprojekt som utmärks av "sträng vetenskaplighet" ligger sämre till i användningsstatistiken. Detta kan förefalla vara motstridiga resultat, men skillnaden kan möjligen förklaras av att Van de Valls användningsbegrepp är betydligt snävare än Weiss'.

Med utgångspunkt i ovan nämnda studier och Karsten (1983) och de resultat dessa presenterat, konstruerade vi ett schema med vars hjälp vi undersökte de av våra intervjupersoner nämnda rapporterna. De egenskaper vi undersökt är:

A. Teknisk utformning.

Här ingår egenskaper som rapportens omfattning, presentationsform, dvs om det rör sig om en bok, en stencil, etc. språk, t.ex byråkratiskt, akademiskt eller vardagsspråk, förekomsten av sammanfattning, överskådlighet i uppläggning genom förekomsten av innehållsförteckning, litteraturlista, förord eller inledning.

B. Problem och angreppssätt.

Är syftet med forskningen metodutveckling eller kunskapsutveckling? Finns det någon explicit problemformulering? Hur angriper man problemet, är det främst teoretiskt, empiriskt eller praktiskt?

C. Disposition.

Finns det litteraturgenomgång där man anknyter till en användar- eller forskningstradition? Redovisas den empiriska undersökningen och vilka datainsamlingsmetoder man använt? Har man behandlat frågor kring reliabilitet och validitet?

D. Rapportens ambitionsnivå.

Är den deskriptiv eller förklarande, strävar den till teoretisk eller praktisk kunskap?

E. Resultat.

Presenteras resultaten som konkreta åtgärdsförslag eller som ett diskussionsunderlag, som kritik eller som långsiktigt förslag till förändring? Riktas sig resultatet till en speciell användarkategori eller till en allmän publik? Är resultatens tillämpbarhet begränsad eller mera generell?

Härutöver har även rapportens upphov registrerats. Vi har försökt fastställa om idén uppkommit inom kommunens förvaltningar, någon annan organisation eller vid någon akademisk forskningsinstitution.

Rapportundersökningen i socialt arbete.

I denna studie granskade vi 171 forskningsdokument utvalda genom de referenser som gavs vid intervjutillfällena. Följande resultat framkom:

- Utformning: Den typiska rapporten som refererats är en ordentlig produkt med inledning och innehållsförteckning. En klar problemformulering förekommer också i de allra flesta rapporterna. Däremot måste tydligen inte en rapport ha någon sammanfattning för att bli uppmärksam. Dessa faktorer gäller både internt, kommunalt och externt, icke-kommunalt producerad FoU.

- Språk: Både vad gäller interna och externa dokument så kan man inte se någon tendens till att vetenskapligt språkbruk skulle göra rapporterna oanvändbara.

- Syfte och angreppssätt: Rapporterna skrivna i kommuner är mer metodinriktade och något mindre inriktade på kunskapsutveckling. De flesta både akademiska och kommunala dokument bygger på empiriska undersökningar. Det är mycket vanligt att de akademiskt tillkomna rapporterna har en teoretisk inriktning och bakgrund, medan de kommunskrivna här kommer långt efter. "Diskursivitet", anknytning till tidigare forskning och litteratur, tycks inte förhindra användning men är inte en förutsättning för den. Det tillhör den akademiska världen att vara vetenskaplig och lärd, men det tolereras av den kommunala användaren.

- Ambitioner och resultat: Bland de interna dokumenten är det främst praktisk, deskriptiv kunskap användarna söker. Medan när det gäller de externa dokumenten är teoretisk förklarande kunskap som dominerar. Ett undantag är dock de externa dokument vilka blivit refererade många gånger. Dessa liknar i större utsträckning de interna,

med praktisk, deskriptiv kunskap. Förekomsten av klara åtgärdsförslag är dock inte direkt förbunden med hög användning. Det vanligaste är snarare att rapporterna framträder som diskussionsunderlag.

Sammanfattningsvis bekräftade inte undersökningen att det är yttre egenskaper i forskningsrapporterna som gör forskningsresultaten användbara eller oanvändbara.

Rapportundersökningen av bygg- och planeringsforskning.

Även i denna rapportundersökning har vi identifierat forskningsdokument som kommit till användning, utifrån intervjupersonernas egna referenser. Totalt har vi identifierat 79 FoU-projekt. Av dessa är 10 inte rapporterade, vilket ger oss ett undersökningsunderlag på totalt 69 FoU-dokument.

Dessa dokument har vi sedan indelat i två kategorier - interna och externa dokument. Nilsson och Sunesson som studerat en renodlad offentlig verksamhet, avser med intern FoU kommunalt initierad och producerad FoU. Denna definition skulle för vår del innebära att FoU initierad och producerad av övriga icke-kommunala organisationer i byggsektorn skulle betecknas som externa. Med interna FoU avser vi istället, som tidigare framgått, den FoU som är initierad och producerad inom respektive användarorganisation. Av de 69 dokumenten blir då 30 interna och 39 externa.

Utformning.

Merparten (3/4) av både de externa och interna rapporterna presenteras i bokform och har en ordinär lay-out. De flesta (90%) har också inledning och innehållsförteckning. Även en klar problemformulering förekommer i flertalet rapporter (78%). Sammanfattning har 69% av dokumenten. Jämför vi här de externa och interna finner vi att sammanfattningar är oftare förekommande i de externa (78%) än de interna (60%). Denna skillnad kan förklaras av att de interna projekten når större spridning oavsett om dokumentet innehåller sammanfattning eller ej.

Våra resultat, vad avser den tekniska utformningen, framhäver endast betydelsen av att dokumenten är tydligt disponerade. Det finns inget som talar för att omfattning och lay-out skulle hindra en rapport från att komma till användning. Huruvida en rapport innehåller sammanfattning eller ej, kan spela en roll vad gäller de FoU-projekt som är

externa.

Språk.

Många har antagit att rapporternas språkbruk är ett hinder för FoU-användning. I vårt material kan vi inte finna stöd för detta påstående, varken när det gäller interna eller externa dokument. 62% av de refererade dokumenten har ett vetenskapligt språk och 38% ett professionellt-byråkratiskt. Rapporter skrivna i vardagsspråk förekommer inte.

Syfte och angreppssätt.

Här tangerar vi vissa av de kriterier som Weiss respektive Van der Vall använder för att påvisa "grad av vetenskaplighet" i forskningsdokumenten (forskningskvalité respektive rigour). Vår rapportundersökning har dock inte syftet att mäta vetenskaplig kvalité. Däremot har vi tagit upp vissa faktorer som kan ses som ett slags "yttre" kriterier på vetenskaplig kvalité.

Flertalet av dokumenten syftar till kunskapsutveckling (88%). De flesta rapporterna, både externa och interna, bygger på empiriska undersökningar. Teoretisk inriktning och bakgrund har endast 1/4 av rapporterna, och det är endast ett fåtal rapporter som refererar tidigare gjord forskning. Ett kritiskt teoretiskt angreppssätt saknas helt. Det fåtal rapporter som är teoretiskt inriktade är uteslutande teoriinventerande.

Redovisning av utformning av datainsamlingsmetoder förekommer i knappt hälften av de refererade rapporterna, och kan alltså inte ses som ett hinder för rapporternas användning. Redovisningen av metodologiskt tillvägagångssätt är dock lite större bland de externa dokumenten (48%), än bland de interna (36%).

Tillförlitligheten i termer av reliabilitet, validitet och generaliserbarhet diskuteras i ytterst få rapporter.

Ambitioner och resultat.

Ambitionsnivån i de refererade rapporterna, är den samma i både de externa och interna rapporterna. Det är huvudsakligen praktisk, deskriptiv kunskap som förmedlas i dessa. Teoretisk och förklarande kunskap förekommer endast i var tredje rapport. Vad gäller rapporternas resultat förekommer ingen skillnad mellan de externa och interna rapporterna. I båda fallen vänder sig resultaten i något högre grad till

speciell användargrupp (60%). Likaså presenteras resultaten huvudsakligen som diskussionsunderlag (69%).

Resultaten i de externa rapporterna presenteras med större säkerhet och med mindre reservationer. De interna rapportresultaten vänder sig naturligt i högre grad till lokala användare, medan de externa har ett mer allmänt användningsområde.

Både Weiss och Van de Vall/Bolas konstaterar betydelsen av att en rapportresultatredovisning innehåller åtgärdsförslag. Vår rapportundersökning bekräftar dock inte detta. Att rapportens resultat är utformat som ett diskussionsunderlag tycks i vår undersökning inte hindra användning.

Liksom vid den tidigare undersökningen i socialt arbete, kan vi inte här finna något som bekräftar antagandet att det skulle vara forskningsrapporternas yttre egenskaper som avgör om de kommer till användning eller ej. Det finns inget i undersökningen som tyder på faktorer som skulle hindra ett dokument från att komma till användning. Bland de använda dokumenten återfinns vi både böcker och PM på ett fåtal sidor, FoU-arbeten med så väl praktiska som teoretiska angreppssätt, etc. Många av rapporterna saknar metoddiskussion, men även skrifter med väl utvecklad metoddiskussion har kommit till användning.

Tidigare studier har konstaterat att själva rapporteringen är av mindre vikt för kunskapsinhämtandet än t.ex direkta kontakter med forskare och kolleger. Man har mot denna bakgrund tolkat forskningsrapporteringen som problematisk och bl.a förespråkat en popularisering av framställningsform och uttryckssätt. Men att det skulle vara FoU-rapportens yttre egenskaper som gör att man söker andra informationsvägar, finner vi i vår undersökning inget stöd för. Snarare är det så att om ett FoU-resultat kommer till användning, till större del beror på andra faktorer än FoU-rapportens yttre egenskaper.

Den muntliga kunskapsöverföringen.

Vi har i avsnittet ovan diskuterat vilken roll det skrivna ordet spelar vid kunskapsinhämtandet för våra intervjupersoner. Tidskrifterna fyller, i stort, en initial roll där en första information, om än allmän, om ett FoU-resultat kan inhämtas. FoU-rapporternas roll är däremot av en helt

annan karaktär. Rapporten läser man först när man bestämt sig för om det är värt besväret. Man kan t.ex. ha fått innehållet refererat för sig på ett seminarium eller att det rekommenderats av någon kollega, etc.

Vilka informationskanaler använder då våra intervjupersoner för att skaffa sig kunskap och information? I våra resultat framträder diskussioner med kolleger, föreläsningar, kurser och seminarier, samt direkta kontakter med forskare, som de dominerande informationskanalerna.

10 av våra intervjupersoner får kännedom om samhällsvetenskaplig FoU genom diskussioner med kolleger, och 11 anger kontakter med forskare, direkt eller indirekt (föreläsningar, kurser etc) som den dominerande vägen för information. Av de som får information via kolleger är merparten kommunala tjänstemän. Det är här huvudsakligen informella kontakter, dvs informationsutbytet sker inte i några organiserade former. 5 av tjänstemännen har jämsides med dessa informella kontakter tagit fram sin medverkan i yrkesföreningen Kommunal Statistik och Planering - KSP, som en väg där de får kännedom om vad som är på gång.

” En av dem, som jag tycker är ett väldigt gott exempel, är KSP - Kommunal Statistik och Planering. Den har varje år väldigt kvalificerade konferenser, då man träffar kolleger och då man träffar forskare. Ofta forskare som man anlitar på konferenserna och då man får ett kontaktnät och klimat, då man kan utbyta erfarenheter. KFR - Kommunala Fritidsarbetares Riksförbund- en liknande sammanslutning, där man försöker höja den allmänna kvalitén inom yrkeskåren.” (14)

Hälften av de som hänvisar till direkta eller indirekta kontakter med forskare, som en väg till information, är kommunala tjänstemän. 3 av dessa har etablerat sina kontakter med forskare under sin tid som forskare på högskolan. En tjänsteman säger:

” Vi är tre handläggare på den här avdelningen, och vi har alla dels läst på /institution X i Y-stad/ och dels jobbat där som amanuenser och forskningsassistenter, och lite sådant, innan vi kom hit. Så vi har både den erfarenheten och känner fortfarande folk där, så vi har ju rätt mycket informella kontakter.” (12)

Direkta forskningskontakter, i så måtto att de kan vända sig direkt till en forskare om behov uppstår, besitter även en av de socialdemokratiska politikerna samt en representant för det allmännyttiga bostadsförbundet. De båda har etablerat dessa kontakter genom sin politiska respektive yrkesverksamhet.

Indirekta kontakter med forskare sker främst genom seminarier och kurser. Dessa utgör forum för kunskapsöverföring både mellan kolleger, och mellan forskare - praktiker. En kommunal tjänsteman framhåller seminariets betydelse:

" Det är lättare att ta undan en dag och gå på konferenser och där den som har gjort en utredning berättar, någorlunda kortfattat, vad han har kommit fram till, och att man sedan diskuterar det i en yrkesgrupp, än att sätta sig ner själv med en bok och läsa igenom den, och kanske ändå inte vara säker på att få något ut av den. Jag tror att det är viktigt med flera parallella spår, för att föra ut resultat." (10)

13 av våra intervjupersoner har suttit med i arbetsgrupper eller kommittéer med anknytning till samhällsvetenskaplig FoU. Merparten av dem har deltagit i t.ex referensgrupper i anslutning till konkreta forskningsprojekt. 3 av intervjupersonerna sitter med i arbetsgrupper av mer generell karaktär som BFR-syd, Storstadsgruppen och Ekonomisk Forskningsinformation i Lund. Samtliga dessa tre är kommunala tjänstemän.

Andra vägar för information som våra intervjupersoner tar upp är föredragning av kommunala tjänstemän i nämnderna, en informationsväg som anges av 3 politiker och en förvaltningschef. 6 intervjupersoner, representerande intresseorganisationer och byggherreföretag, omnämner de centrala utskick som sker från respektive riksorganisation.

Vårt material talar alltså, som vi tidigare berört, för att FoU-rapporter, som i sig är lätta att sprida och få sig tillsända, inte utgör någon primär kunskapskälla för våra intervjupersoner. Det är snarare den personliga kontakten eller en muntlig framställning av innehållet, som ger kunskapen. Vi låter en av de kommunala tjänstemännen beskriva:

" Han /forskaren/ för med sig en kultur och det där. Först

vågade jag inte tro på detta, att en person kunde vara så viktig. Men det är ju inte därför att man är precis sitt eget nummer och sitt eget personnummer, utan därför att man är bärare utav någonting, som man är viktig. Det tror jag på. Jag tror att böcker, utan detta, är något mycket märkligt fyrkantigt, där man inte kan fylla upp mellanrummen mellan dem och blir alldeles... Skulle man nu bara läsa in alla möjliga saker skulle man nog bli vansinnigt dogmatisk."/>" Sen flyter det ju samman, enskilda intryck, kontakter, samarbete och det man för med sig i bagaget, i form av sin utbildning." (14)

Aktiv - Passiv kunskapsinhämtning.

Betraktar vi vägarna för information och kännedom i relation till intervjupersonerna, kan dessa grovt indelas i två kategorier med avseende på mottagandet. De som själva mer aktivt söker information, och de som kännetecknas av en större grad av passivt mottagande.

Till den förstnämnda kategorin kan vi föra politikerna, merparten av de kommunala tjänstemännen, det allmännyttiga bostadsföretagets representanter samt konsulterna. Dessa har ett relativt sett väl utbyggt kontaktnät med forskare och forskningsmiljöer. Politikerna får och söker, i sina respektive partigrupper, en del kunskap, men de knyter även direkta kontakter med forskare. Inom det allmännyttiga bostadsföretaget har man genom åren haft en del FoU-projekt förlagda till sina bostadsområden, och den vägen har kontakter byggts upp.

De övriga intervjupersonerna utmärks av ett passivare mottagande av forskningsinformation. Det är dock mottagande av två olika karaktärer. Byggherreföretagen och intresseorganisationerna får, till stora delar, sin kännedom genom sina respektive riksförbund. Samtliga dessa organisationer bedriver på central nivå ett aktivt forskningsarbete. Dominansen av information från central nivå, över FoU-kontakterna på lokal nivå, kan däremot variera. Inom en intresseorganisation samt inom ett byggherreföretag verkar den information, som delges av respektive riksförbund, vara i det närmaste alena rådande. Riksförbundets betydelse som informationskanal inom ett byggherreföretag, beskrivs nedan:

Fråga: Genom vilka kanaler skaffar du dig kännedom om FoU?

Jag har inget metodiskt urval, det skall jag vara ärlig och säga.

Fråga: Läser du BFR:s Referat eller tidningen Byggforskningen?

Nej, det gör jag inte.

Fråga: Några andra facktidningar?

Nej, det gör jag inte.

Fråga: Genom /X:s/ Riksförbund? Har de några utskick?

Ja, där kommer ut en del. Det är det ställe där jag får tag i material. Det finns en informationsverksamhet där, och där får jag reda på vilka byggforskningsrapporter som finns. Att bevaka det är en bland de uppgifter de har, och att distribuera ut dem. Så det kommer ett exemplar hit av det som rör bostadsfrågor." (20)

På entreprenörföretagen, på de regionala myndigheterna och bland de kommunala tjänstemän, som har mer tekniskt inriktade tjänster, menar samtliga att den huvudsakliga informationen och kännedomen de får om samhällsvetenskaplig FoU delges dem genom normer, regler och föreskrifter. På ett entreprenörföretag uttrycker man det så här:

" Jag har uppfattat det mycket så, att det är myndigheterna som tolkar den forskningen och ger oss anvisningar hur det ska göras, kanske. Om man ser på bostäder och sådant, är det ju lånebestämmelserna som styr det mesta hur husen ska se ut. Det dirigeras ju väldigt hårt centralt, i och med att man har den ekonomiska styrningen. Du får inte låna pengar om du inte gör toaletten så och så stor." (17)

På de regionala myndigheterna kommer man inte i direkt kontakt med FoU. Den finns, menar man, i de normer och regler man arbetar utifrån. De lånegivningsregler man har som underlag för verksamheten på länsbostadsnämnden är fastslagna i statliga utredningar, och det är där FoU:n kommer in. Likaså menar man på länsstyrelsen, att det statistiska material de har som grund för sin verksamhet är baserat på

forskning. Uppfattningen om indirekt kontakt med FoU, delas även av en kommunal tjänsteman:

” Därför att hela vår verksamhet är ju normbunden. Vi har givetvis en allmän uppfattning, som vi applicerar när folk kommer hit; Det där ser fullt ut och den planlösningen är dålig. Men när vi ska, så att säga, konkret fatta beslut eller underkänna en sak, så måste vi göra det på lagliga grunder, och då måste vi följa de normer och föreskrifter och regler som finns. Svensk byggnorm, byggnadsstadgan, byggnadslagen och de är ju baserade på forskning. Planverket, som utfärdar våra normer, de har ju tagit del av detta, innan de gör en norm, gissar jag.”

Hur normerna och reglerna påverkar varierar dock mellan förvaltningens olika verksamhetsgrenar. Vår intervjuperson fortsätter:

” I den här frågan tror jag /N.N/ är betydligt mer direkt inblandad, än vad jag är. Han har t.ex hållit i det här med ROT-programmet, och där finns ju inga lagar på det ännu, utan där gör man en sorts planläggning för hur vi ska gå tillväga med Sofielund. Vilka hus ska man ta? Vad ska man göra åt det? Och det gör man utan att sitta och titta i en författningssamling.” (13)

Man motiverar alltså situationen att man inte kommer i så stor kontakt med samhällsvetenskaplig FoU, med att normer och regler utgör en form av hinder. Ramarna för verksamheten ger inte utrymme för något annat - en diskussion vi får anledning att återkomma till.

Mot bakgrund av dessa resultat kan vi konstatera att de olika informationskanalernas genomslagskraft och vilka informationskanaler som är dominerande för de olika intervjupersonerna, i första hand sammanhänger med den verksamhet man arbetar med. Vi har t.ex kunnat se en skillnad mellan olika kommunala tjänstemäns mottagande av FoU, beroende på vilken avdelning inom en och samma förvaltning man är verksam inom.

Av stor betydelse är naturligtvis även intervjupersonernas personliga egenskaper, som utbildning och yrkeserfarenhet. Vi har tydligt sett hur en faktor som egen erfarenhet av FoU-arbete också gett utvecklade

kontakter med forskare och forskningsinstitutioner. Men vi vill ändå se utbildningen och yrkeserfarenheterna som underordnade den betydelse som innehållet i verksamheten har, då det i vårt material finns exempel på intervjupersoner som har en teknisk utbildning men arbetar på mer samhällsvetenskapligt inriktade tjänster, i större utsträckning tar till sig samhällsvetenskaplig FoU, än vad tekniker med motsvarande utbildning, inom "teknisk" verksamhet gör.

FoU-resultatens användning.

I detta avsnitt ska vi belysa det sätt på vilket våra intervjupersoner använder FoU-resultat. Utgångspunkt för denna beskrivning tar vi i C.Weiss funktionsindelning. Hon menar, som vi tidigare sett, att forsknings- och utvecklingsarbete oftast inte används direkt, instrumentellt, när ett beslut tillkommer. Det är snarare så att FoU-resultat påverkar på ett mera diffust sätt. Mot bakgrund av sina empiriska studier har Weiss, urskiljt fem funktioner för användaren, för att beskriva vad forskning- och utvecklingsarbete faktiskt används till:

Instrumentell: Forskningen ger direkta lösningar på de problem beslutsfattarna står inför. Dvs. när ett problem uppkommer vänder man sig till forskningen och utifrån denna fattar man beslut.

Interaktiv: Forskningen utgör en del av en kunskapsbas.

Politisk ammunition: Forskningen kommer in som slagträ och diskussionsargument.

Konceptualiserande: Forskningen får här en mer indirekt verkan. Den kan få en att tänka om, att ge nya begrepp och idéer. Det kan här vara svårt för användaren att klart ange källan till kunskapen.

Taktisk: Forskningen kan utgöra en förgyllning av en idé eller ett fenomen. Det kan även vara frågan om att man hänvisar till pågående forskning för att förhålla ett beslut.

Carol Weiss påpekar att dessa funktioner utgör en modell för att illustrera forskningsanvändning, och att de olika funktionerna inte utesluter varandra, något även vi kunnat konstatera i vår studie.

Vårt ursprungliga antagande, om att man inte använder sig av samhällsvetenskaplig FoU inom byggsektorn, har modifierats under

arbetets gång. Graden av FoU-användning, och det sätt man använder den på, varierar bland våra intervjupersoner. Av våra 29 intervjupersoner är det endast 4 som inte använder sig av samhällsvetenskaplig FoU. Det är här frågan om de tre representanterna för entreprenörföretagen, samt den representant för ett byggherreföretag, som tidigare utmärkt sig vad gäller kännedom. Bland de övriga intervjupersonerna återfinns vi både de som ägnar relativt stor del av sin tid till att följa med och delta i forsknings- och utvecklingsarbete, och de som endast vid enstaka tillfällen använder sig av FoU.

Tittar vi på intervju svaren enligt Weiss' funktionsmodell, i de 25 intervjuer där användning av samhällsvetenskaplig FoU förekommer, finner vi följande fördelning:

Angiven funktion	Antal IP	Totala antalet svar	Antal svar i %
Instrumentell:	15	21	27
Interaktiv:	12	15	20
Politisk ammunition:	9	18	24
Konceptualiserande:	15	18	24
Taktisk:	3	4	5
	54	76	100

Vårt empiriska material bekräftar alltså inte den låga grad av instrumentell användning som Carol Weiss pekat på i sina studier. Att instrumentell användning är så vanlig bland våra intervjupersoner, drygt vart 4:e svar, kan till en del förklaras av det stora antalet "utvecklingsprojekt" som här tagits upp (12 av 21 intervju svar). Med "utvecklingsprojekt" menar vi de FoU-projekt som genom en utvecklingsprocess söker lösningar på ett problem inom ett ofta väl avgränsat område. Projekten initieras av respektive organisation och FoU-resultaten ges i/av processen och kommer samtidigt till användning. En politiker ger här ett exempel:

" Ja, den forskning vi har använt, det är ju den här typen av specialprojekt, som man har försökt sätta igång. Vi har ju jobbat på olika sätt tillsammans med organisationer.

Ta Möllevången, som vi satte igång när vi skulle göra förändringar och förnyelse i Möllevången, utan att riva fastigheter. Vi ville återföra gatumiljöerna till trafikfria gatumiljöer, där vi bara hade skisser. Vi arbetade väl i två år i olika projektgrupper, där vi engagerade, om jag minns rätt, så var det väl 1 500 - 1 600 boende, som deltog i någon typ av diskussion om sin miljö." (3)

Ett exempel på hur FoU annars ger en direkt lösning på ett problem man som praktiker står inför, beskriver en av våra byggherrar. Företaget i fråga, står i begrepp att sanera en del av sitt husbestånd, och i samband med detta har problem uppstått, i hur man ska upplysa om och organisera detta arbete.

" Om jag spänner upp en ritning, så kan jag måla den hur vacker som helst, och jag kan måla dit möbler och allt det, för att det ska vara lättare att förstå. Lik förbannat kan jag räkna med att där sitter en tant och så tittar hon på trapphuset och så säger hon; Varför ligger där en stege? Då förstår man själv att den tanten är inte med resten av kvällen" // " När jag förklarar och säger att ni får 2,6% lån, så är det inte speciellt informativt om sanningen ska fram."

Lösningen på det ovan beskrivna problemet, har han då funnit i en byggforskningsrapport:

" Där har vi gjort på det sättet: Vi har ögnat igenom och läst igenom, jag och en kollega till mig. Vi har kommit underfund med att där finns ett avsnitt, som ur vår synpunkt är väldigt intressant. Och det är sättet hur man beskriver och informerar kring reparationer- alternativt ombyggnadsfrågan. Det är det här att starta cirklar, och där är upplagt hur man börjar och allt sådant. Då gör vi helt enkelt på det sättet, att när vi läst igenom det här, så presenterar vi det för bostadsrättsföreningens styrelse och får dem med på noterna. Det var inte svårt skall jag tala om. Sen följer vi det mönster som är skisserat i den här rapporten. Det är ett konkret fall hur vi går tillväga." (20)

Vi finner inget stöd i vårt empiriska material för att den konceptualiserande eller upplysande funktionen är den vanligaste av funktionerna. De svar som tyder på instrumentellt användning är lika vanliga som de där användningen är konceptualiserande.

De projekt som använts instrumentellt är interna FoU-projekt så när som på 2 externa. Bland de projekt som använts för att få nya idéer och att omvärdera saker och ting dominerar de externa. Sammanfattningsvis kan vi alltså konstatera att den interna FoU:n används instrumentellt i högre grad än den externa.

Dessa konstateranden ger oss också ett annat perspektiv på vissa faktorer i vår rapportundersökning. Vi konstaterade där att "trohet mot metodologiska regler" inte gav utdelning i ökad användning, vad avsåg interna dokument. Däremot var antalet rapporter innehållande metoddiskussion fler bland de externa. I de flesta fall när man använt extern FoU konceptualiserande, har man kommit i kontakt med denna FoU på t.ex seminarier och kurser, dvs genom en muntlig kunskapsöverföring. Här följer ett exempel:

" Jag var på en konferens för tre veckor sedan. En chefskonferens som SABO hade, där man samlar ihop de allmännyttiga företagens chefstjänstemän. Sen har man program som tar upp aktuella problem inom allmännyttan, aktuella problem i samband med ombyggnad. Där var en tjej från Svenska bostäder som redogjorde för ett projekt hon hade lett. De erfarenheter hon hade av det projektet. Sådana jobb kan ju vara rätt lika de här forskarjobben, som vi pratar om. Där var en kille från Sekretariatet för framtidsstudier, som pratade om Sverige år 2020. om vi då ser 50 år framåt. Det var en massa forskningsmaterial som han hade sammanställt, väldigt enkelt och lätt. Det var ju folk verkligen intresserade av. Hur ska bostäderna se ut i framtiden? Hur ser vår marknad ut? Vad händer med det svenska samhället? Tätorternas förändring och samhällsklassernas förändring. Det var mycket intressant. Det är ju också ett sätt varpå man kommer i kontakt med forskning.

Fråga: Är det något som du sedan tar med dig in i verksamheten här?

Ja, det vill jag nog säga. Även om man inte kommer hit och tar det direkt in i verksamheten, men man har det ju i bakhjulet. Man kommer nog att följa det här projektet när det kommer ut, och bli intresserad av det. Det var väldigt fascinerande. Vi pratar i vårt jobb om att kanske se fem år framåt. Då försöker vi se fem år framåt och hur ser då regionen ut här? Hur bygger kranskommunerna sina bostäder? Vi sitter i princip ibland och plussar och minskar med befolkningsutveckling och med utflyttning och inflyttning och nybyggande. Och försöker få ihop någonting. Hur kommer vår situation att se ut här? Sen är han då ytterligare 50 år framåt. Men det har ju samband med vårt arbete.” (24)

I detta sammanhang blir den metodologiska redovisningen i FoU dokumentet underordnad själva kunskapsobjektet. Vi kan däremot inte klart konstatera att inte även FoU dokumenten blivit lästa, och alltså även de utgjort en informationskanal. Men det ger oss en tydlig finger-visning om att andra faktorer än rapportens egenskaper, är av avgörande betydelse.

Belysande för den konceptualiserande funktionen är ett samtal med en kommunal tjänsteman om hans arbete kring stadsförnyelse. På förvaltningen har man under en längre tid bedrivit arbete kring dessa frågor. Det pågår en diskussion kring hur man vid förnyelse ska kunna koppla samman de fysiska aspekterna med den sociala helheten i ett område. I den process som så småningom ledde fram till en arbetsmetod, kom kunskap som inhämtats vid ett tidigare tillfälle, att ligga som grund till att man började tänka i nya banor.

” Lite mera bakgrundsmaterial för mig, låg föreställningen... Vad hette hon?... En norska som skrev en rapport om levnadsvillkor i ett stadsområde, för några år sedan. Vad hette hon nu igen? Nej, jag kommer inte på det. Det var också samhällsvetenskap... Och bra. Jag hörde henne en gång på ett seminarium i Danmark. Tesen var helt enkelt den att människor... Man får inte se till delar av miljön, när man ska värdera den. Utan summera. Man kan alltså bo i ett område, som har vissa negativa egenskaper, men där de positiva överväger så tydligt. Samtidigt kan man också bo i ett område som bara har

negativa egenskaper, och då kvittar det hur stor..." (10)

Trots att vår intervjuperson kanske inte såg den direkta användningen av denna norska forskares resonemang vid seminarietillfället, så väckte det en tanke hos honom, som en tid efter blev användbar.

Funktionen att använda forsknings- och utvecklingsarbete som politisk ammunition och som stöd för argument, omnämns av ett mindre antal användare. För drygt hälften av dessa användare verkar denna vara en flitigt nyttjad användarfunktion. Dessa ivriga användare återfinns i två av våra användarkategorier: politiker och intresseorganisationer.

Forskningen kommer här huvudsakligen in i ett konfliktläge kring en politiskt brännbar fråga. Ett forskningsresultat som blivit föremål för en sådan konflikt är Bengt Turners studie av allmännyttans sociala merkostnader.

" Tyvärr blev det så att det här blev kontroversiellt, för att de privata byggföretagen, de såg att det handlade om stora pengar. Det handlade, enligt hans /Turners/ uppfattning, om 15 miljoner om året, som då MKB hade i sociala merkostnader, i förhållande till privata. Med tanke på att de privata är dubbelt så många, så är det klart, att om man fick kommunen att gå in med 15 miljoner årligen till MKB, så innebar det 30 miljoner mindre i de privata fastighetsägarnas fickor, på grund av hyressättningsystemet. Och det kan man sedan multiplicera på andra håll i landet. Så de såg det som ett mycket stort hot, och specialanställde en slugger, som hade till uppdrag att slå ihjäl den här undersökningen, och gjorde motundersökningar. Men det gjorde att det blev politiska motsättningar. Socialdemokraterna sa; att det var i stort sett okey. Medan de borgerliga politikerna tog fastighetsägarnas parti, och sa att den blev så mycket kritiserad. Och i och med att de gick ut så hårt mot utredningen, så fick de borgerliga partierna en möjlighet att säga; att det här stämde inte, och att man fick en ursäkt för att inte anslå pengar till MKB heller." (28, intresseorganisation)

Vi låter en borgerlig politiker komma till tals i ämnet:

Ja, jag var faktiskt ledamot av den gruppen/projekt Bättre bostadsmiljö. Där gjordes också en sådan här utredning

utav en som hette Turner, och den var ju helt värdelös. Den var ju mycket orealistisk, och den var ju fullständigt värdelös. Och det fick ju alla inse. Så den bara stoppades i papperskorgen.

Och det är så hemskt länge sedan så.. Jag bara kommer ihåg den för vi tyckte.. Jag tyckte den var mycket dålig därför.. Det var lösa antaganden och tyckanden och.. Den kom aldrig heller att användas vad jag förstår. Däremot har ju MKB fått tidigare, långt innan den utredningen, skattepengar för sina sociala merkostnader. Det är vi ju helt medvetna om. Det visste vi ju om. Och de har ju fått hundratals miljoner i skattepengar. Rena pengar rakt in." (4)

Här har vi ett exempel på hur FoU kommer in och används som politisk ammunition i en konfliktsituation. Att använda FoU på detta sätt, som "slagträ" i en konfliktsituation, förekommer dock endast i dessa två användarkategorier.

Bland de övriga 4 intervjupersonerna, som i sina intervjuvar tagit upp denna funktion, finner vi 1 intervjuperson från regional myndighet, 2 kommunala tjänstemän samt 1 representant för ett byggherreföretag. Användningen för dessa har en lite annorlunda karaktär. Här är det snarast fråga om att finna stöd för argument. För vår intervjuperson inom den regionala myndigheten, handlar det om att finna stöd för sina argument vid t.ex. författandet av ett yttrande. Ett liknande exempel ges av en kommunala tjänsteman.

" Det kom något annat, Sinovia eller vad det hette. Någon forskargrupp som hade gjort en utvärdering över värdet på bostadsmarknaden, i olika variabler. Hur långt från centrum? Vilken betydelse det hade och då visa vi andra faktorer. Det diskuterade vi mycket giltigheten i. Hur mycket det stämde för Malmös del, och på vilket sätt vi kunde utnyttja det i vår argumentering." (14)

Här återfinns inget som pekar på direkta konflikter. Vi menar att de situationer inom byggsektorn, där FoU tas in som argument, för eller emot, i en reell konfliktsituation, är begränsade. Detta sammanhänger, som vi närmare kommer att utveckla i kapitel 7, med byggsektorns karaktär av en väl reglerad sektor, där gränserna för de olika delverk-

samheterna är väl fastslagna och instrumenten givna genom normer och regler.

Detta ska dock inte tolkas som om sektorn är konfliktlös. Det är snarare så att konflikter är ständigt närvarande inom sektorn. Men dessa konflikter har byggts in i sektorn, på så sätt att man utvecklat en rad komplicerade kontrollsystem för att kunna hantera konflikterna. Härigenom har konfliktlösandet institutionaliserats. På områden där etablerade lösningar inte finns, kommer FoU:n in. Ett exempel på detta anser vi vara den FoU, som vi vill benämna lokala utvecklingsprojekt. Kring dessa projekt uppstår lätt konflikter, då intressenterna här möts på områden där deras respektive verksamheter och roller inte är givna.

Det minsta antalet angivna användarsituationer finner vi under den taktiska funktionen. Anmärkningsvärt är att det bara är en av dessa användare, en byggherrerepresentant, som hänvisar till egen användning. De övriga två tar upp fall där de sett andra utnyttja FoU-resultat taktiskt. Kanske finns det här ett problem behäftat med att erkänna ett eget handlande enligt en sådan linje.

Vår byggherrerepresentant menar, att han använder FoU i syfte att få tilldelat sig mark eller fastigheter från kommunen. FoU:n blir här en form av förgyllning av företagets anbud. Ett annat exempel på taktisk användning åskådliggörs av en representant för en regional myndighet. Denna intervjuperson menar att kommunen väljer att nonchalera FoU-resultat som utgör en avvikelse från den kommunala linjen och ger alltså ett exempel på hur "icke-användning" används taktiskt. När det gäller ungdomsboende har man från kommunens sida vägrat ta till sig de utvecklingsresultat, som på ett tidigt stadium pekade på det kommande problemet. Detta i syfte att inte ändra byggproduktionen, utan istället avvakta en "naturlig" lösning av problemet, dvs bygga för dem som för alla andra och invänta att de skaffar familj.

Ser vi till den sista av Carol Weiss' funktioner, den interaktiva, där FoU samverkar med andra informationskällor, är här en spridning över alla användarkategorier. Till denna funktion har vi fört de intervju svar som uttalat pekar på en samverkan med andra kunskapskällor. Att tala om en interaktiv funktion, som en renodlad och från övriga funktioner avgränsad funktion, medför stora svårigheter. Här ligger ett problem att, både som forskare och användare, renodla ett tillvägagångssätt vid användning. Ett problem som föreligger vid alla Weiss' användarfunk-

tioner, men som blir mest uppenbart här. I dessa intervjusvar får vi en antydning om hur komplicerad bilden av FoU-användning kan vara i praktiken.

"Även hade vi en rapport där man tittat på hyressättningsssystemet, och där man då konstaterade att... En rapport där man försökte jämföra betalningsvillighet, mot vad folk de facto betalade. Då hade man försökt utgå ifrån bostadsrätten, eftersom det är den enda fria marknaden som finns. Sen hade man då försökt översätta det. Det var ett led i en diskussion om vilken hyressättning /X-företaget/ skulle kunna ha.

Fråga: Det användes då i beslutsprocessen?

Det användes i... Den beslutsprocessen är inte klar, men den har använts i diskussionen som ingår i en beslutsprocess." (23, byggherreföretag)

En kommunal tjänsteman ger oss ett annat exempel.

"...Projekt Bättre bostadsmiljö är ju ett typiskt exempel på det. Där var vi folk från föreningar, hyresgästföreningen och från kommunen, och där vi ibland anlidade avancerade forskare som konsulter. Vi anlidade bl.a. en forskargrupp ifrån teknisk i Stockholm, Anna-Lena Högberg. Vi hade den lilla gruppen från Institutet, Maria Nordström och så. Det var också en del forskare från K-konsult och ifrån nationalekonomen i Lund. Men de var alltid bara inne som en del i ett sammanhang. Okey, deras rapporter kom, men det var inte rapporterna, utan det är det de lämnade i luften, ett klimat av sökande. Egentligen, tror jag, det är det som var det allra viktigaste. Där vi själva fick några punkter som vi sedan kunde referera till." (14)

Nästa citat pekar på en situation, ett sammanhang, där FoU:n kommer in.

" Det är ju ett exempel på att det dyker upp en ny arbetsuppgift för kommunerna. Alltså det här med att de kommunala bolagen har stora bostadsområden, där det har uppkommit en massa problem. De kan inte hyra ut och

det blir social segregation och så. Det är ingen som riktigt vet vad man ska göra åt det. Alla famlar på något sätt i blindo, och söker hjälp av varandra. I den vanliga produktionen, när företagen vet vad de ska göra, då är de sällan intresserade av forskning, därför att det finns rutiner och så. Men när man kommer in på ett sådant område, där ingen egentligen vet något, då börjar man leta överallt, och läsa böcker och artiklar, åka på studiebesök till varandra, och då är ju även forskningen ett sådant fält, en tänkbar kunskapskälla, som man intresserar sig för.” (12, kommunal tjänsteman)

Alla intervjusvar har inte med lätthet kunnat inplaceras under de ovan nämnda funktionerna. Användarna använder i många fall FoU:n enligt flera funktioner samtidigt. Vi har ovan antytt svårigheten med att renodla den interaktiva funktionen. I det fallet kanske man till och med skulle kunna sträcka sig så långt att man kan tala om denna funktion, som en ingrediens i de övriga funktionerna. Andra svårigheter kan också påpekas som t.ex. att i vissa fall, göra åtskillnad mellan att använda FoU som politisk ammunition och att med forskningens hjälp legitimera iscensatta lösningar eller fattade beslut.

Det finns flera problem med att göra en analys utifrån Carol Weiss' funktionsmodell. Den ger oss ett instrument för att påvisa mångfalden i användning, men den sätter samtidigt gränser för en vidare förståelse av användningen. Varför används vissa FoU-resultat enligt en viss funktion? Ges ett FoU-projekts användarfunktion utifrån dess resultat eller finns funktionerna implicit redan vid FoU-projektets initierande?, etc.

I kapitel 1 tog vi upp de problem Nilsson och Sunesson funnit när de applicerade Weiss modell på sitt material. De menar att en beskrivning av de olika funktioner som FoU-användning kan ha, inte förklarar den speciella "användningsfunktionen". Inte heller i hur stor eller liten utsträckning de olika FoU-projekten används. Med vårt gemensamma användningsbegrepp, som även inkluderar icke-användning, blir det tydligt att ett FoU-projekt kan komma till användning i olika grad, både som helhet eller utvalda delar. Vidare kan sättet att indela FoU-användningen i olika funktioner, få användarna att framstå som enbart passiva mottagare av FoU. FoU blir något som "smyger" sig in i organisationen, och inte något som man själv aktivt söker. Det är givetvis så att man tar till sig och använder FoU på många olika sätt, och av många olika

orsaker. En fråga man kan ställa sig är t.ex vilken betydelse användarorganisationen har för användningen?

Vem använder sig av FoU?

För att klargöra i vilken utsträckning våra intervjupersoner använder sig av forsknings- och utvecklingsarbete, har vi graderat dem enligt en användarskala. Denna skala bygger på en kvantitativ bedömning utifrån intervjuerna.

Sett till intervjupersonernas utbildningsnivå respektive -inriktning, finner vi att de som använder mest FoU, är akademiker med samhällsvetenskaplig bakgrund. Längst ner på skalan hamnar tekniker med varierande utbildningsnivå. Det är väl också självklart, att man har lättare att tillgodogöra sig samhällsvetenskapliga FoU-resultat, om man har en samhällsvetenskaplig examen.

Gör vi en motsvarande användarskala relaterad till användarkategorierna, hamnar entreprenörföretagen längst ner, följt av de regionala myndigheterna och byggherreföretagen. De "mesta" användarkategorierna utgörs av intresseorganisationer, politiker och kommunala tjänstemän. En sådan gradering bygger på en genomsnittlig användning, och inom varje kategori finns naturligtvis en spridning av användningsgrad.

Kopplar vi samman dessa två användarskalor blir frågan av intresse inte relaterad till de enskilda intervjupersonernas utbildningsnivå eller -inriktning, utan istället varför man inte har befattningshavare inom t.ex. entreprenörföretagen, som kan tillgodogöra sig samhällsvetenskapliga FoU-resultat. Vi har tidigare sett hur man inom dessa företag medvetet organiserat kunskapsinhämtande vad avser teknisk FoU, samtidigt som man har en total avsaknad av samhällsvetenskaplig FoU. Finns det helt enkelt inget utrymme och intresse för denna typ av kunskap inom denna del av sektorn och dess organisationer?

En förklaring till varför denna kompetens saknas i vissa organisationer inom sektorn, ger en konsult när han betraktar byggherreföretagens förvaltningsapparat.

" Det finns ingen nivå inom förvaltningsföretag för samhällsvetare, utan det är en massa fastighetsskötare, sedan är det ekonomichefer och VD i toppen. Man betrak-

tar ju beslutsprocessen som ganska enkel i branschen. När något går sönder så lagar man det. Man vet av tradition att det finns inget behov av en utredande mellannivå. Det är väldigt platta organisationer med någon i toppen och så en massa som jobbar ute på fältet”//

” På tekniska sidan använder man ofta, på byggsidan använder man sig ofta av tekniska konsulter, som kanske har kontakt med universitet och tekniska högskolor. Och sedan är det då intresseorganisationerna som tillför toppskikten lite grand men inte den breda massan. Det finns inga förmedlande länkar. Det finns ingen utbildning. Man har inte tyckt att det funnits något behov av administratörer. Man ser det som tekniska problem.”
(26)

Vilken FoU använder man sig av?

I vårt material har vi en liten övervikt för den externa FoU:n (45 mot 34), sett till antalet projekt. Ser vi däremot till det totala antalet referenser i intervjuerna, 132, är 82 till interna FoU-projekt och 50 till externa. Dessa referenser har vi i sin tur delat in efter om de har sitt kunskapsobjekt förlagt till Malmö kommun eller ej.

Referenser.

	Lokala	Icke-lokala	Totalt
Interna	69	13	82
Externa	14	36	50
	83	49	132

Vi kan här se att det huvudsakligen är de interna projekten med lokal anknytning, dvs som har sitt kunskapsobjekt förlagt till Malmö kommun som nått störst spridning bland våra intervjupersoner.

De externa FoU-projekten omnämns endast 1 gång per FoU-projekt, med ett fåtal undantag. Vad gäller den interna FoU:n så är det

hela 16 projekt som omnämns mer än 2 gånger. Dessa är huvudsakligen "lokala utvecklingsprojekt", initierade i kommunen. Med begreppet utvecklingsprojekt avser vi inte utvecklingsarbete. Vi har tidigare deklarerat att vi inte lägger någon värdering på de aktuella FoU-projektens vetenskaplighet, och huruvida de är forsknings- eller utvecklingsarbete. Med utvecklingsprojekt menar vi de FoU-projekt som genom en utvecklingsprocess söker lösningar på problem, inom ett ofta väl avgränsat område.

Flertalet av dessa projekt har en bred medverkan av organisationer. De bygger huvudsakligen på ett samarbete kommun, byggherreföretag och intresseorganisationer. Kopplat till projekten har även funnits forskare, antingen direkt i projektarbetet eller som en del i en referensgrupp. Vi finner här referenser till FoU-projekt som Östergård/Österhus, Projekt Bättre Bostadsmiljö, Möllevångsprojektet, etc.

Denna dominans av lokala utvecklingsprojekt kan även denna tala för upplevelsen i våra preliminära intervjuer, av liten generaliserbarhet i den samhällsvetenskapliga byggforskningen. I Malmö kommun har man, i överensstämmelse med vad dessa intervjuer gav för handen, satsat på "egna" lokala FoU-projekt. Men detta tycks inte utesluta att man använder sig av annan FoU. Vid ett ytligt betraktande kan det framstå som om man började från "ingenting". Att man väljer att starta "egna" projekt istället för att ta del av andras.

Detta påstående kan sägas vara riktigt, i det avseendet att man huvudsakligen använder "egna" FoU-rapporter. Men samtidigt är det så att forskarna och den tidigare FoU:n kommer in som en del av det nya projektet. Tidigare inhämtade kunskaper förmedlas till dessa interna projekt, om inte genom konkreta forskningsrapporter, så genom forskarnas personliga medverkan, eller genom den kunskap som medarbetarna i de olika organisationerna byggt upp.

Ser vi till utvecklingsprojektens karaktär, kan vi konstatera att det huvudsakligen rör sig om bostadsområdesanknutna projekt. Projekt som behandlar frågor kring förbättringar av utemiljön, ombyggnader och inflytande. Kunskapsobjekt som avhandlats inom byggforskningen, generellt under en dryg 10-års period.

Varför intar då dessa utvecklingsprojekt en sådan central roll, både avseende spridning och användning, i Malmö kommun? Ser vi till de frågeställningar de omfattar så finner vi att de berör problemområden

som, i sig, inte är specifika för Malmö. I grund och botten är det, som vi ovan påpekat, generella problemkomplex, men som naturligtvis ges olika lokala förutsättningar, beroende på om de behandlas i Malmö eller t.ex Borås. Förklaringar måste alltså sökas i mer än kommunspecifika faktorer.

Skillnader i forskningsanvändning, säger Sunesson och Nilsson (1988), är inte enbart en fråga om kvantitativa skillnader eller skillnader i användningsfunktion. Mer intresse, menar de med utgångspunkt från sina resultat i socialt arbete, borde läggas på att förstå den hierarkiska fördelningen av kunskaper och sätt att använda forskning i den studerade organisationen, och de sätt på vilka konflikter och makt penetrerar forskningsanvändningen.

Flyttar vi då istället fokus till FoU-användningen inom byggsektorn framträder här centrala skillnader i jämförelse med sektorn socialt arbete. Nilsson och Sunesson har studerat en renodlad offentlig verksamhet, med en central organisationsledning. Visserligen omfattande många olika verksamhetsområden, men som ändock innesluts under ett och samma "tak". Byggsektorn kännetecknas däremot av, från varandra, fristående organisationer men samtidigt sammanförda i det gemensamma målet - att bygga. Makten är splittrad mellan organisationerna och en central överblickande organisation saknas.

Våra intervjupersoners FoU-användning varierar i relation till var i byggsektorn man är verksam. De som arbetar i verksamheter som är starkt bundna till byggsektorns väl utbyggda låneregler och byggnormer, har gett uttryck för hur dessa hämmar deras kunskapsinhämtande. Normerna och reglerna menar man, skapar fasta, för att inte säga låsta arbetsrutiner, som rullar på i sina givna hjulspår. Det är först när dessa rutiner blir otillräckliga för att lösa nyuppkomna problem, som kunskapsökande blir aktuellt.

Normerna och regleringen sätter alltså klara gränser för sektorns olika verksamheter. Något som i sin tur, påverkar och begränsar kompetensen. Bilden av byggsektorn blir då den av en sektor uppsplittrad i olika avgränsade, kompetensområden, där varje organisation svarar enbart för sitt område. Ingen enstaka organisation förefaller ha kontroll över alla delområden. Inte heller har någon organisation tillräckliga kunskaper och resurser att på egen hand, få till stånd förändringar. Istället bevakar varje organisation sitt kompetensområde, sitt revir.

Förändringar som påverkar dessa revirgränser, blir därför också svåra att genomföra.¹³

Det är mot denna bakgrund vi betraktar den stora roll som utvecklingsprojekten spelar. Utvecklingsprojekten fångar upp frågor och problem som faller utanför de etablerade organisationernas verksamhet och som inte behandlas i norm- och regelsystemet. Det saknas helt enkelt rutiner och resurser, att på annan väg komma tillrätta med problemen. Här blir då forskningen ett led i problemlösandet.

För vår del kommer alltså inte den hierarkiska fördelningen av kunskaper i organisationen att stå i centrum. Utan centralt blir istället att studera de olika organisationernas FoU-användning i relation till sektorn. Både beslutsmiljö och konfliktfält har ett annat utseende inom byggsektorn än inom socialt arbete. Vi ska därför i nästa kapitel försöka utreda vilka faktorer det är som ger sektorn, som användningssammanhang betraktad, dess speciella karaktär.

6. Byggsektorn som användningssammanhang.

I kapitel 5 framkommer två, i relation till våra utgångspunkter, anmärkningsvärda resultat: dels att den instrumentella användningen av FoU, inom organisationerna, är betydligt vanligare än vad Carol Weiss påvisat i sina studier, och dels att direkta konflikt-situationer, där FoU nyttjades som argument för en ståndpunkt endast förekom bland politiker och intresseorganisationer. I detta kapitel ska vi försöka belysa bl.a. dessa resultat. Vad är det som ger FoU-användningen inom byggsektorn, i en svensk kommun, denna karaktär? Genom att lyfta fram de svårigheter våra intervjupersoner upplever i att använda samhällsvetenskaplig FoU och samtidigt beskriva de behov de säger sig ha av denna kunskap, och hur dessa behov uppfylls i existerande samhällsvetenskaplig FoU, vill vi beskriva de för sektorn specifika förutsättningarna, för användning av samhällsvetenskaplig FoU.

Teknikens dominans.

En faktor som uppenbart försvårar det samhällsvetenskapliga kunskapsinhämtandet, är den tekniska dominansen inom sektorn. Sektorns verksamhet är, som vi tidigare varit inne på, huvudsakligen inriktad på produktion. Den tekniska dominansen visar sig också i organisationernas verksamhets- och kunskapsinriktning. Många av organisationerna saknar helt enkelt mottagare av samhällsvetenskaplig kunskap, något som också flera av våra intervjupersoner pekar på.

Vi har i kapitel 5, under avsnittet om kännedom, beskrivit hur entreprenörerna betraktar möjligheten för dem att ta in samhällsvetenskaplig kunskap i verksamheten. Där såg vi hur man bland entreprenörerna överlät denna form av kunskapsinhämtande till konsulter och arkitekter. Sin egen roll ser man som strikt prislämnare på, och verkstäl-lare av, en av andra bestämd produkt.

Även bland byggherrarna förekommer uppfattningen att mottagandet av samhällsvetenskaplig kunskap faller utanför det egna kompetens- och verksamhetsområdet. Man hänvisar även här till arkitekter och övriga konsulter i byggprocessen.

" Det är så här att vi anlitar ju för detta arkitekter och övriga konsulter, och vi räknar med att, i varje fall vid dom tillfällen när vi använder /det egna företagets riksorganisation/ som konsulter, då har de tillgång och får dom här forskningsrapporterna. Och det är möjligt att på det viset så används det vid projekt. Men jag går alltså inte aktivt in och tar del." (21)

Det är alltså på arkitekterna och konsulterna, det åvilar att ta till vara samhällsvetenskaplig FoU i byggprocessen. Sune Björklöf har i sin undersökning konstaterat att just dessa yrkeskategorier har en viktig roll vid förmedling och spridning av tekniska innovationer. Men att detta förhållande även gäller för samhällsvetenskaplig FoU är inte lika självklart. Företrädare i vårt material menar att den tekniskt inriktade byggprocessen medför svårigheter för samhällsvetenskaplig kunskap att göra sig gällande. Så här beskriver en konsult byggprocessens normala förlopp:

" Man kan säga att när byggprocessen sätter igång är det i stort sett kört. Då kan man inte komma in med några andra aspekter. När man anställt ett gäng konsulter, som ska börja projektera, då lägger man den ena åtgärden på den andra. Alla är i stort sett överens om att det handlar om att göra det i stort sett tekniskt bästa huset. Det finns bara tekniska intressen, när det väl har satt igång. Och att få in hyresgäster och andra i den processen är nog oerhört svårt, även om man vill. Med ett sådant omfattande juridiskt komplex och finansieringssystem som är invävt i den produktionstekniska apparaten. Att bryta hela det mönstret är väldigt svårt." (26)

En arkitekt tar fram en annan aspekt, när hon pekar på arkitektyrkets tekniska grund.

" Arkitekten tror att han kan det mesta. Det ligger i vår utbildning på något sätt. Man inbillades faktiskt att man var väldigt... Att man tog socialt ansvar för allting, alla

bostadsområden och alla människor. Men faktum är, att så är det inte. Men det sitter säkert kvar i de flesta arkitekter. Jag tror liksom att arkitekten tror, att det är... Man är inte så intresserad av att följa upp vad som händer. Det kan nog ha bättrats, men jag tror det sitter hårt inne.” (8)

Våra resultat ger alltså för handen att samhällsvetenskaplig kunskap har stora svårigheter, även i arkitekt- och konsultledet, att ta sig in i byggprocessen. Organisationsstrukturen i företagen är i huvudsak uppbyggd kring teknisk verksamhet, något som även visar sig i personalens utbildnings- och kompetensområden. Här arbetar i det närmaste, uteslutande tekniker - byggnadsingenjörer, civilingenjörer, etc. Denna avsaknad av mottagare av samhällsvetenskaplig kunskap i byggherre- och entreprenörföretagen, avspeglar sig även i den kommunala planeringsverksamheten. En kommunal tjänsteman ger här ett exempel på hur detta praktiskt tar sig uttryck.

” Det är det det handlar om. Du kan formulera, mentalt då, forskningsinsatser och du kan formulera handlingsmönster som ska ske, men man tar ju aldrig reda på om det finns någon som klarar av det eller inte. Gapet kan vara så stort. Vi har konstaterat, mycket tidigt, t.ex. ute i de här områdena, att vi kan hitta sociala problem och skissera ett mönster för hur man skulle kunna komma tillrätta med dem. Men de som ska genomföra de här förändringarna, det är byggare.

De kan ju bara sitt eget yrke. De kan ju bara bygga sig ur.... Okey, säger de, här är ett socialt problem. Vilket hus ska vi riva? frågar de. Det handlar inte om det. Ja, men vad ska vi göra då? Ska vi bygga om? Det handlar inte om det heller. Ja, men vad fan, antingen riva eller bygga om, något tredje finns ju inte. Sen förstår de inte längre. Det är ett grundläggande problem, tycker jag, i det här sammanhanget.” (10)

Denna kommunala tjänsteman tar även upp de svårigheter han och hans kolleger, inom den egna verksamheten, har i att använda sig av samhällsvetenskap. Produkten har även här varit det centrala. Men i och med att förändringar skett i verksamheten, har också detta förhållande

förändrats.

” Den grundläggande skillnaden mellan social och fysisk planering, är att social planering och de människor som sysslar med det, ser processen som målet för verksamheten, medan för oss är det produkten. Det är en gräsligt svår skillnad. De som sysslar med barnomsorg ser ju inte något slut på sysslan. Vi sysslar med att bygga städer, och vi går nog och inbillar oss att det är färdigt, när vi har gjort det.

Fråga: Men hur kommer brukarna och de människor som bor i städerna in?

*Det är det som gör det vi nu håller på med inom fysisk planering, med stadsomvandling, så intressant. Det är en mental omställning för den som sysslar med fysisk planering. Då blir också processen intressant, vi kan ju inte det, vi är inte vana vid det.” //” Ja, det är en mental omställning i vårt arbete och därmed behöver vi på ett annat sätt än tidigare de samhällsvetenskapliga disciplinerna.”
(10)*

Hur det tekniska betraktelsesättet dominerar inom sektorn, kommer också till uttryck i åtskilliga situationer, där teknisk och samhällsvetenskaplig kunskap möts. Många av våra intervjupersoner har gett uttryck för hur samhällsvetenskapliga aspekter körts över, både i FoU-projekt och i konkret byggproduktion. I ”sociala problemområden” har försök gjorts att utifrån de boende skapa förändringar. Konflikter har uppstått kring förfaringssättet och slutresultatet har, i stort, blivit en traditionell renovering av husen. De sociala problemen har fått en teknisk ”lösning”.

Idag görs försök att tillrättalägga, och mycken debatt förs kring, de misstag som miljonprogrammet innebar, ur social synpunkt. En politiker kommenterar det som hände vid det idag så starkt kritiserade miljonprogrammet, så här:

*” Det var ett enormt åtagande, i världsperspektiv, i förhållande till våra resurser. Vi gjorde det. Men för att kunna genomföra det hamnade vi i det läget, att politiker-
na, för att kunna uppnå det målet, tvingades i knäet på producenterna. Det blev så. Det var de som talade om hur*

man skulle bygga för att uppnå den volym, som man politiskt hade fastställt. Det blev kranar och privat ekonomi på byggföretagen, vinst, som styrde den del som man inte redan politiskt hade bestämt sig för. Mycket annat, sociala funktioner, miljön, etc, fick ge vika för processens effektivitet." (2)

Men trots den starka kritiken, och trots den ökade medvetenheten om miljonprogrammets negativa konsekvenser, kan vi även 15 år senare finna liknande tendenser. Låt oss se på projekt Bättre bostadsmiljö och de resurser som där avsattes för bostadsområdet Kroksbäck, ett område byggt just under miljonprogrammet.

Produktionsmässigt blev området aldrig färdigt i den omfattning det var tänkt, och ganska snart uppkom många sociala problem i området. I mitten på 70-talet startades ett aktionsprojekt i området under ledning av Harald Swedner. Inom detta projekt ville man uppnå förändringar i området genom att stödja lokala initiativ. Projektet mötte snart politiskt motstånd och kom att ersättas av resurser från det av kommunen igångsatta projektet Bättre bostadsmiljö. Slutresultatet av detta senare projekt kommenteras av en representant för en intresseorganisation:

" Sammantaget på Kroksbäck så blev det ett alldeles för dåligt inflytande. Det blev inte den kopplingen som vi ville ha och som vi delvis hade fått resurser till via " Bättre bostadsmiljö". Det blev ett byggprojekt där byggarna drog in väldigt snabbt i området. Okey, det fanns punkter där hyresgästerna fick ett relativt stort inflytande, vissa delar av gårdsmiljön och sådant. Men den grundläggande probleminventeringen, om vad egentligen det var för fel på Kroksbäck och varför man skulle.. Vilken typ av åtgärder man skulle gå in med, där ville man inte lyssna på hyresgästerna." (28)

Sammanfattningsvis kan vi alltså konstatera att tekniken och produktionstänkandet, inom sektorn, har en dominerande ställning. Samtidigt som de byggproducerande företagen inte besitter någon egen "möjlighet" att ta till sig samhällsvetenskaplig FoU, så sätter också deras verksamhet och dess inriktning gränser för övriga organisationers FoU-användning. Detta ska dock inte tolkas som om orsakerna till

denna avsaknad av samhällsvetenskaplig kunskap står att finna i de enskilda individernas motvilja mot samhällsvetenskaplig FoU, utan är snarare ett uttryck för de olika mekanismer i samhället, i huvudsak av ekonomisk natur, som främjar och kanske till och med förstärker byggprocessens dominerande roll.

Revirtänkande.

Det är inte bara så att tekniken dominerar inom sektorn, utan vi finner även i våra intervjuer mycket som tyder på att den tekniska kunskapen inte är tillgänglig för samtliga deltagare i systemet. Man bevakar sitt eget verksamhetsområde, sitt revir.

I anslutning till diskussionen kring projekt Bättre bostadsmiljös resultat i Kroksbäck, som refererades ovan, undrade vi vilken funktion samhällsvetenskaplig FoU då skulle ha vid en ombyggnadsprocess, eftersom det som tagits fram inom Bättre bostadsmiljö” inte ansågs tillräckligt. Något entydigt svar kunde vi inte få men dock en allmän önskan om modeller för projekt och argument för, en förändrad ombyggnadsprocess, där hyresgästerna verkligen får säga sin mening. Detta sker inte idag:

” Det byggs om för otroliga summor i det här landet, och det finns då på pappret att hyresgästerna ska få ett inflytande. Det är alltså inte bara i de här 60-tals områdena, utan det är runt om i våra städer, där man på pappret säger att hyresgästerna ska få lov att vara med, och ge sina synpunkter, få veto mot ombyggnader som inte är påkallade av boendeskäl, utan som görs av andra skäl” //

” Men där vi som hyresgästföreträdare och där hyresgästerna ofta kommer till korta, för att experterna är bokstavligt talat köpta av byggföretagen. Det är de som anställer experter. Om vi kommer till en ombyggnad. En äldre fastighet där hyresgästerna säger, att det som behövs i denna fastighet är inte total renovering, som tvingar oss att flytta ut och att man slår sönder alla sociala band, osv, utan vad som behövs är underhållsåtgärder. Så kommer byggaren med sin expert och talar om

att alla rörstammar i det här huset måste bytas, en massa tekniska argument. Då står sig hyresgästerna oftast väldigt slätt.” //

” Alla experter på det här området är.. De jobbar med uppdrag från byggföretagen. Det är de som hela tiden ger dem uppdrag. Om de då helt plötsligt börjar ställa upp på vår sida. Om vi vid något tillfälle skulle ta in någon konsult och göra det här, så skulle de ha svårigheter att få jobb sedan. Det är den galningen som fördärvade vårt ombyggnadsprojekt och fördärvade... Och det skulle ju snabbt sprida sig bland byggarna. Så vi har svårigheter dels ekonomiskt att lösa det, men också att få någon som ställer upp på det.” (28)

Formen av revirbevakning kan ta sig olika uttryck och för den samhällsvetenskapliga FoU:ns del kan detta revirtänkande få konsekvenser, både direkt och indirekt. För den FoU som ifrågasätter kompetenserna blir situationen som mest uppenbar. Användningen av denna FoU kommer med all sannolikhet, att bli om inte ogenomförbar så åtminstone mycket svår genomförbar. Varje organisation håller hårt på sitt område och överföringen av egen kompetens till andra ogillas. En kommunal tjänsteman tar ett exempel från ett konkret projekt K-blocket, som han själv deltagit i. Grunden för detta projekt var att man skulle, tvärtemot vad brukligt är, få med samtliga intressenter från byggprocessens start. Detta eftersom man menade att det är endast vid starten man kan styra innehållet och kostnaderna. Men att få gehör för dessa ideer har inte visat sig vara så lätt.

” Du har olika roller i byggprojektet, nyttjare, förvaltare och den som är byggledare. Det är klart att den som varit projekterare eller byggledare, eller den som driver projektet, ser ju sin roll lite inskränkt. Så det är därför vi inte kommit igång med det här ännu.

Fråga: Vem är det som motsätter sig? Byggherren?

Ja, det kan man nog säga, byggherren. Det finns ju dom, dvs fastighetskontoret, kommunen, som tycker vi ska göra enligt den här modellen. Sedan finns det dom som tycker att det är ingenting att ha, mycket beroende på att deras roller blir lite inskränkta. Det är detta med revirtänkan-

det." (6)

Hur fastlagda gränserna för kompetensen är och hur svårt det kan vara att överhuvud taget se utöver dem, visar följande citat från en intervju med en byggherrerepresentant:

" Vi brukar avsluta varje objekt med att träffas och prata om de problem som varit. Sätta dem på pränt och sedan får det gå tillbaka till arkitekten. Sedan finns det ju sedan många, många år en gammal tradition att vi har alltså viss standard på byggen och vi försöker hålla den standarden. Den standarden fungerar ganska bra, men viss erfarenhetsåterföring finns ju." //

"Fråga: Men vem är det då som deltar? Är det även de som ska bo i huset?"

Det är de som varit inblandade i projektet. Entreprenörer, arkitekter och vi, och framförallt är det ju vicevärden som får erfarenheter direkt i samband med inflyttningen. Nu tar det ju lite tid innan man får signaler. Men vicevärden får ofta lite signaler på vad det är som inte fungerar.

Fråga: Ni gör ingen uppföljning ett år efter?"

*Inte mer än att vi har garantitiden och vi har garantibesiktning efter 2 år. Då får man ju lite till livs då också." /
/ " Jag upplever det så som att det fungerar bra som det gör. Jag tycker vi får, när vi väl är färdiga, så har vi oftast en ganska bra produkt, ibland till och med mycket bra. Så därför upplever jag ingen saknad av forskning." (21)*

Men det är inte bara inom det byggproducerande ledet som försvaret av den egna kompetensen gör sig gällande. Sektorns olika organisationer har skilda verksamhetsområden, men samtidigt är de inriktade mot ett gemensamt mål. För att målet ska kunna realiseras, utifrån de politiskt uppställda ramarna, har ett komplicerat nätverk av samarbete och beroendeförhållande utvecklats, där varje organisation har sin bestämda plats.

Förändringar som på något sätt påverkar kompetensen, blir svår genomförbara, då varje organisation bevakar sitt revir.

En av byggherrerepresentanterna jämför byggproduktionen med flygplanstillverkningen. Ett samarbete mellan konstruktör och pilot är

en nödvändighet inom flygindustrin, där pilotens synpunkter tas till vara under hela konstruktionsprocessen. Ser man till produktionen av bostäder däremot, så menar han att det där går vattentäta skott mellan konstruktörer, förvaltare och brukare. De kommunicerar inte med varandra. Ytterligare en representant för byggherrarna gör en jämförelse med inköp av en bil. Han menar att när man ska köpa en bil har man ett betydligt vidare betraktelsesätt än när man som byggherre tar in anbud på uppförandet av ett bostadshus. Vid ett bilinköp ställer man otvivelaktigt frågor kring bilens driftskostnader och livslängd. När det däremot blir tal om produktion av bostadshus, så finns inte liknande hänsyn. Hittills har denna byggherrerepresentant aldrig sett ett byggbud där kostnadsram för förvaltningen av huset ifråga finns med. Entreprenören bygger helt enkelt huset och sen sköter andra förvaltningen.

Kring de lokala utvecklingsprojekten, har det ofta uppstått konflikter, genom att dessa projekt behandlar frågor som faller utanför de existerande organisationernas verksamhetsområden. I dessa konflikter visar sig också försvaret av det egna kompetensområdet, mycket tydligt. Ett antal exempel finns inom dessa projekt på hur det i FoU-processen utvecklats nya intressegrupperingar, utöver de redan existerande. Ett exempel härpå är SOFIA-projektet (Socialförvaltningens och Fritidsförvaltningens Integrations- och Aktiveringsprogram i Rosengård), en försöksverksamhet kring förebyggande barna- och ungdomsvård. Arbetet byggde framförallt på grannskapskontakter, på att människor vill ha en social gemenskap och vill ta ett socialt ansvar. Den konflikt som här uppstod beskrivs av en politiker:

” Där uppstod en konflikt mellan den av myndigheter och idealister ute i området, konstruerade organisationen, och den etablerade folkrörelsen, t.ex. hyresgäströrelsen. De konflikterna har inneburit att man kommit ganska nära... Vi har många aktiva idag i hyresgäströrelsen, som är ett resultat av SOFIA-projektet. Vi har alltså tagit vara på deras idealistiska inställning. Dom arbetar inom kontaktkommitteer. Dom har alltså fått ett förlängt perspektiv. Deras perspektiv är inte längre att såsom myndighetsfinansierad intressegrupp, i liten enhet, fungera för att klara av det lilla perspektivet. De har hamnat i ett längre perspektiv där de går in i utbildningssystemet, och

de får kontakt lokalt, kommunalt, regionalt och riks i en organisation. Som då, där de kan vara med och påverka och lägga fast, riktlinjer för ett perspektiv, som i sin yttersta förlängning kan påverka deras situation.” (2)

I detta citat ser vi hur den etablerade folkrörelsen känner sig hotad av den nya grupperingen i området. För att bibehålla den egna organisationen och dess verksamhetsfält införlivar man den nya grupperingen i den egna organisationen.

Försöksverksamheten kom härigenom att anta en ny form, och delvis ett nytt innehåll. Vi ser här ett exempel på hur revirtänkandet sätter gränser. Den initiala projektformen kom aldrig till fullständigt förverkligande, och kanske blockerades också nya kunskaper härigenom. De konflikter som uppkom kring projektet har dock inte inneburit att projektresultatet i sin helhet har förkastats. SOFIA har kommit till användningen, om än i förändrad form. Denna process av projektförändring kan också delvis förklara varför den instrumentella användandet av lokala utvecklingsprojekt, blir så betydande. Genom projektförändringen blir resultatet mer direkt ”anpassat” till de existerande verksamheterna. Men tydligt blir här också att det inte enbart är tal om instrumentell användning. I processen döljer sig också andra funktioner som conceptualisering, politisk ammunition, taktik och interaktion.

En konservativ sektor.

Vi har pekat på det komplicerade nätverk av samarbete och beroende som utvecklats inom byggsektorn, ett nätverk uppbyggt kring ett system av regler och normer för verksamhetens bedrivande. Vi har kunnat konstatera hur kompetensbevakningen kan påverka användningen av samhällsvetenskaplig FoU.

Många av våra intervjupersoner påpekar också en annan konsekvens av den utvecklade regleringen och normeringen inom sektorn nämligen en utvecklad konservatism som är starkt kopplad till revirtänkandet. Det massiva regelsystemet skapar en tröghet och lämnar lite utrymme för flexibilitet. En representant för regional myndighet menar att normeringen ger ett väldigt långt tidsperspektiv från forskning till förändring. Det tar tid innan man tänker om och ett exempel på detta

menar han vara dagens problem med ungdomsboendet. Normerna och reglerna har här gett utrymme för ett byggande med god bostadskvalité, men inte tillräcklig kvantitet.

Att normeringen och regleringen utgör en svårighet för användning av samhällsvetenskaplig FoU kommer till uttryck i en stor del av de övriga intervjuerna. Samtliga inom entreprenörledet, en intervjuperson från byggherreföretag, en representant för regional myndighet samt en kommunal tjänsteman, pekar på hur normerna och reglerna utgör grund för deras verksamhet och att det i denna saknas utrymme för annan kunskap, som t ex samhällsvetenskaplig FoU. Kommer denna till användning gör den det i så fall genom arkitekter och konsulter, eller genom att den finns inbyggd i normerna, menar man.

Styrinstrumenten ger en verksamhet där nytänkande och ifrågasättande försvåras. All verksamhet inom sektorn genomsyras av arbetsmetoder anpassade till ett produktionstänkande. Organisationernas arbetsgång är alltid inriktad på färdigställandet av en produkt, och när detta mål är uppfyllt är också arbetsuppgiften slutförd. Stadsplanering syftar till utarbetande av planhandlingar, byggprocessen till att bygga hus, etc. Arbets sättet beskrivs här av en kommunal tjänsteman:

"...Men jag tror ändå att väldigt många av hindren är den stora trögrörligheten vi har. Det är ju så att man i kommunerna idag, inte arbetar särskilt ifrågasättande. Inte arbetar särskilt processinriktat, inte arbetar särskilt cykliskt eller så där vansinnigt långsiktigt, eller någonting sådant." (14)

Hur arbetssättet, och FoU-användningen i relation till detta, kan se ut, framför en annan kommunal tjänsteman:

" Forskningsresultat direkt kan vi inte applicera i vår ämbetsutövning. För vi kan inte säga; att den trappan kan vi inte godkänna för man har kommit till ett resultat i Lund att den är knäpp. Det finns normerat i Svensk Byggnorm hur en trappa ska vara, och inte förrän planverket ändrar på den normen, det är först då vi kan göra något.

Sedan kan vi givetvis rent allmänt säga till folk som kommer, för vi är ju också ett organ..., vi ska ge allmänheten råd och upplysningar, som det heter, som är en

viktig del av vårt jobb. Det är klart, i det jobbet ingår att vi säger; att det här med den här trappan, den är ju kass. Vi har sett att i Lund har man kommit... Vår verksamhet är ju inte bara lag och författning utan... Där kommer det in i vårt allmänna medvetande.” (13)

Vilka konsekvenser konservatismen får för den samhällsvetenskapliga FoU:ns möjlighet att ta sig in i sektorn uttrycker en konsult så här:

” Byggbranschen är en väldigt konservativ bransch. Det är kanske för att man ser allting som ett tekniskt problem. Det kanske är en viktig förklaring. En annan kanske är att det är mansdominerat. Samhällets regelsystem runtomkring skapar väl en viss konservatism också. Att det är så massiva regelsystem. Samhällsorgan som blivit institutioner.” //

” Möjligen kan man ibland se BFR-rapporter, som ligger på skrivbordet. Man är så upptagen av det dagliga. I fastighetsbolagen är det inte särskilt vanligt att det finns... Ja, de här planerande delarna är ju missgynnade. Inte en enda människa sitter och tänker, alla bara jobbar. Och vem ska då kunna ta till sig forskning och sprida den?” (26)

Vad våra användare ger uttryck för är alltså, att det faktum att deras dagliga verksamhet omges av regler och normer starkt begränsar möjligheten till nytänkande och spontan kunskapsanvändning. Konservatismen, uppbyggd på försvaret av det egna kompetensområdet, skapar svårigheter för FoU:n och för användningen av den. Dessa sektorspecifika förutsättningar ger lite utrymme för sådana förändringar, som påkallas av organisationerna själva, och leder naturligtvis till ännu större svårigheter för FoU:n att initiera förändring.

” Alla sitter med sina konservativa, mer eller mindre konservativa egoistiska ideer, om vad de vill på det här området. Jag vill en sak, kommunen vill en annan sak, hyresgästerna vill en tredje, hyresgästföreningen en fjärde. Och länsbostadsnämnden ett femte. En jökla massa intressegrupperingar som...

Forskningen kan nog ta hänsyn till enskilda sådana här...

Den här konkreta miljön som uppstår härinne, där alla ligger och påverkar den, tror jag är väldigt svår att förstå, om man inte själv sitter där inne och ska försöka göra någonting.” (22, Byggherre)

Ekonomiskt kortsiktigt tänkande.

Teknikens dominans, revirtänkandet och konservatismen är inte tillräckliga för att beskriva byggsektorns specifika karaktäristika. Vi har även starka ekonomiska intressen inom sektorn, och en därmed sammanhängande kortsiktighet i verksamheten. Resultaten av en insats måste kunna ses eller mätas inom en snar framtid. Något som naturligtvis får konsekvenser för samhällsvetenskapens möjlighet att komma till användning.

Hur ekonomiska intressen konkret kan komma in och försvåra FoU-användningen beskriver en kommunal tjänsteman genom att tala om de problem man på ett tidigt stadie stötte på kring miljöförbättringsarbetet:

” Under en period nu de senaste åren tror jag nog att man har tagit det åt sig /kunskap om boendemiljöns betydelse/ Både fastighetsägare och byggare, men särskilt så tror jag att konsulter och även granskare, har fått upp ögonen för att det betyder någonting. Men jag tror mycket väl att det kan komma tillbaka igen.

Fråga: Vad är det som gör att du tror det?

Beroende på att man hela tiden skyller på att pengarna inte räcker och att bostaden blir det viktigaste om man har bostadsbrist. Man prioriterar kvantiteten istället för kvalite'n. Men jag tror nog att det är en oerhörd kunskap som har utvecklat sig under de här åren, som sitter kvar rent automatiskt.” (8)

En politiker påpekar svårigheterna som infunnit sig när man försökt driva frågan om inflytande för de boende. Inflytande med ett mer långsiktigt perspektiv, krockar med byggprocessens perspektiv.

” Det korta perspektivet i byggprocessen, spekulationsintressena, har ju alltid ett annat perspektiv, kortare. Man bygger och avyttrar, och så får andra ta ansvaret. Och

därför tror jag exempelvis på framförallt då den allmännyttiga sektorns förmåga att på sikt konkurrera. Därför att det är en fråga för allmännyttan. Dom har inga kortsiktiga vinstintressen, aktieutdelning, etc., Där man väl kan komma in och få det långa perspektivet, det har man haft bekymmer med." (2)

En representant för en intresseorganisation vill istället betrakta det så här:

" Men som jag sa, är det mycket man vill, men som inte är realistiskt att genomföra. Jag kan ta ett teoretiskt exempel. Man vill gärna bygga speciellt utformade bostäder. Men det är inte genomförbart för vi har en lagstiftning som bestämmer att ersättningen, priset på en sådan här nytthet, är så reglerad att man inte kan få täckt kostnaderna för att göra det på det sättet. Det är ju väldigt ofta man kanske vill utrusta en bostad med speciella nyttigheter, men man får ju aldrig igenom det i prissättningen, därför vi har ett förhandlingssystem som innebär en fullständig överensstämmelse med priset på samma nytthet, från ett allmännyttigt företag. Alltså ett företag som arbetar på speciella villkor. Då stoppas ju sådant.

Där är ju väldigt många ombyggnads-projekt som inte kommer till utförande, därför att de inte går att genomföra med ekonomi i slutändan. Det vet ni ju. Att man inom Stockholm... har man fastlagt en hyresnivå för ombyggnadsfastigheter, jag kommer inte ihåg om det var 340 kr per kvm eller något liknande. Kan man inte göra åtgärder och bygga om, för en kostnad som ryms inom den här avkastningen, ja då blir det ingen ombyggnad.

Fråga: I så fall blir den mindre omfattande?

Ja, då gör man en nödlösning, som ur nationalekonomisk synpunkt är helt felaktig. Istället för att göra en långsiktig insats så blir det en sådan kortsiktig, som innebär att man får ta en kostnad till inom en relativt kort tidsperiod. Det är ju inte bra. Speciellt om man vet att det kanske finns en marknad som hade velat betala det högre priset, för en bättre produkt. Det är ju sådant som finns på

många områden i samhället. Det är ju ett regelsystem som vi valt att leva under.” (27)

Även i entreprenörledet finner vi liknande synpunkter.

” Men ofta tror jag det stupar på ekonomiska hinder. Vi ser ju det alltid i våra projekt, att man utgår ifrån ett antal handlingar, som då är en produkt av ett antal konstruktörer, projektörer, arkitekter och byggherren, naturligtvis hans önskemål. Sen går man in då i en anbudskonkurrens, där det handlar om att konkurrera med ett 15 tal andra byggare, om det här projektet. Då försöker man ju hela tiden, om det är möjligt, förenkla. Billigare material, billigare utformningar. Man kanske vill ta bort mycket av det som arkitekten lagt in för att få en intressantare byggnation, mer spännande utformning, osv. För det kostar oerhört mycket. Det finns hela tiden en kostnadsaspekt i detta. Många gånger tycker jag då, att det är jävligt tråkigt att man ska behöva... Många gånger skulle man gärna vilja släppa arkitekterna fria lite mer. Jag tror att man totalt sett skulle få en mycket mer spännande miljö, om man kunde göra det. Men där kommer ju alltid kostnadsaspekterna in. Det är alltid de som styr.” (18)

Här uttrycks en grundläggande konflikt inom sektorn, där det är två olika intressen som drar. Vinst- och spekulationsintressena som kommer till uttryck i de två första citaten, har man på politisk väg sökt hantera, genom att reglera lånemöjligheterna. Men kortsiktigheten som präglar vinst- och spekulationsintressena, tycks ändå utmärka sektorn. Om vi lyssnar vi till en annan representant för byggproducenterna, en byggherre, så framkommer en syn på hur lånereglerna, i sin tur, ger negativa konsekvenser för kunskapsuppbyggandet, genom att även de bygger på ett kortsiktigt tänkande.

” Det som påverkar och styr byggprocessen det är ju bostadsfinansieringen. Det är vad statsmakterna gör. Här kommer man ena året med ett ROT-program som var världsangeläget. Propositionen andades en angelägenhetsgrad som saknar allt motstycke. Idag, bara några år efter, så är det inte alls angeläget, utan det dras ner till 30%. Då frågar man sig; Har dessa angelägna punkter

här förändrats under den här resans gång? Har synsättet ändrats? Det som har ändrats, det är ju det att man fått det här med att man vill öka nyproduktionen. Där rättar man sig i väldigt stor utsträckning efter vilket pengaflöde det finns att tillgå. Det är ju byggproduktionen i storstäderna som avfärgat synen på statssubventionerna. Det reparations- och ombyggnadsbehov som föranledde den propositionen och som föranledde ROT-programmet, ja det har man bara fnattat på ytan på egentligen. Då frågar jag mig; Har inte husen blivit äldre? Så nog blir man lite grand fundersam, när man ser vilka instrument det är som styr inriktningen av den här verksamheten. Och det är väl inte så utan att man kan förmoda att här är då statsekonomiska motiv till varför det ska vara så och så.

Jag tycker, i varje fall, att om man tittat på det här ROTeriet, att det egentligen är fantastiskt att bara ett par år efter, så säger man att 70% av den här verksamheten ska bort. Innebär det att... Nu vet jag vad som låg bakom det här. Det var alltså arbetslösheten. Men att vi behöver reparera våra hus på grund av att man har arbetslöshet, det kan väl ändå inte vara sant? Det var rätt. Det fanns alltså och det finns fortfarande, ett motiv att reparera och underhålla husen, att använda statssubventionerade medel till det. Jag skulle tippa så här; att det är de största samlade tillgångar vi har, våra fastigheter, och låter vi dem stå och ramla ihop, då är vi fel på det." (20)

Genom denna byggherre framstår den ekonomiska kortsiktigheten inte bara som en konsekvens av vinst- och spekulationsmarknaden, utan också som en följd av beslut på central politisk nivå.

Kortsiktigheten i sektorn utgör en svårighet för att använda sig av samhällsvetenskaplig FoU. Det är närmast omöjligt för t.ex. en entreprenör att se hur han kan få en större eller i alla fall garanterad lönsamhet av resultat ifrån exempelvis forskning kring inflytande i byggprocessen, eller kring vad människor vill med sitt boende i ett hus som ska genomgå renovering. En av våra intervjupersoner, som efterlyser aspekter som de ovan nämnda, har följande förslag på hur FoU:n bör utformas för att få genomslagskraft.

” Det är ju många typer av aspekter jag tycker att forskarna... Det är lätt att säga hur det inte ska vara men det är betydligt svårare att formulera alternativ, mer än naturligtvis på bitar av det. Men det har ju gjorts en del undersökningar där man har dokumenterat de sociala aspekterna på när folk tvingas flytta ifrån fastigheter, och vilka påfrestningar detta blir på människorna. Och det här skulle man naturligtvis kunna gå vidare på och försöka klä detta i ekonomiska termer. Också för att i många fall så är det det enda som biter på beslutsfattare, företag och annat. Det är ju att man får tala om vad det här kostar. Att det här kostar samhället. Det här kostar företagen väldigt mycket pengar, att man får en omflyttning som inte är önskvärd. Man slår isär de sociala banden och där görs ju idag ingen forskning. Utan forskningen lever lite grand sitt eget lilla liv vid sidan om och dokumenterar. Men forskningen är ju inte användbar för att åstadkomma förändringar.” (28, intresseorganisation)

När vi beskrivit teknisk dominans, revirtänkande, konservatism och kortsiktigt ekonomiskt tänkande har vi behandlat dessa faktorer var för sig. I verkligheten är det naturligtvis mycket svårt att särskilja dessa faktorer. De är intimt kopplade till varandra och vävs in i varandra på otaliga punkter. Vi kommer att återkomma till detta i kapitel 7.

Upplevda brister i FoU:n.

Hur ovan beskrivna svårigheter också avspeglar sig i forskningen inom sektorn och i denna upplevs som brister av användarna finns många exempel på. Egenskaper som lyfts fram kan främst hänföras till två led i forskningen: dels problemval och dels problembehandling. Ett allmänt missnöje uttalas bland intervjupersonerna över koncentrationen av FoU-projekt kring ett begränsat antal problemval. Problemval som man i många fall redan penetrerat i den praktiska verksamheten. En byggherre beskriver här hur han ser på ett område som det forskats mycket kring de senaste åren:

" Det är klart att en del av detta kanske har skett parallellt, men det jag ser som boinflytande och förändringar av bostadsmiljön, det har ju hyresgästerna drivit på oss. Som vi sen har drivit för att tillgodose våra kunder, och sedan har forskarna hakat på det här." // " Jag fattar det hela tiden som det vi lär oss i boinflytande, det är genom våra egna misstag med hyresgästerna. Sen kommer forskningen in i andra steget. Om man ser forskningsrapporter just när det gäller boinflytande, så är de ju extremt lika varandra, och de ger inte så mycket nyheter utöver det vi själva kan. Det bekräftar kanske det som vi kan. På något ställe lär man sig någon grej, att där gjorde de så och så, och det var inte bra, det har forskarna visat här nu." (24)

Denna kritik av FoU:n, menar en av företrädarna för intresseorganisationerna, är utbredd i användarledet.

" Ja, rent allmänt så finns det bland många handlingens män och kvinnor i kommuner, och kanske framförallt i kommuner av Malmös storlek, en otålighet och att man också tycker att forskarna bara sysslar med att producera, skriva en massa papper om sådant man redan vet. Och att det är omständigt och att det tar för lång tid och ger ingenting, bara komplicerar. Den typen av attityder kan man ju märka." (28)

Två parallella problem är alltså att man forskar "om sådant man redan vet", och att det läggs ner för mycket resurser på likartade FoU-projekt. En politiker resonerar kring gårdsmiljöforskning som bedrivits i Malmö.

" Det kan man ju faktiskt se att de miljöerna är torftiga, och då får man, om man vill göra något åt det, så ska man skaffa fram pengar och en bra landskapsarkitekt, t.ex. en trädgårdsarkitekt, som gör vid det. Och där kan det vara bra också att då diskutera kanske med den sociala sidan, så att man får miljöer som passar. Jag vill inte säga att jag tycker det är onödigt med en sådan utredning, eller en sådan undersökning. Det är fel uttryckt av mig. Men jag menar att i det fallet visste vi precis vad som behövdes. Men däremot själva utförandet, måste man ha kunnigt

folk som kan göra. Om man generellt har gjort utredningar och konstaterat, att torftiga utemiljöer inte är bra för människor. Det tror jag är viktigt och det måste man klart belägga vetenskapligt.

Fråga: Men du tycker alltså att det är onödigt att göra en utredning för varje område?

Ja, när man liksom har gjort en grund.. Så kan man ha den och den kan användas i Malmö eller Uppsala eller var som, för samma typ av hus. Och vi känner igen husen ju. Vi har de överallt, runt om i världen." (4)

Även en annan av politikerna är kritisk mot den stora satsningen på vissa utvalda kunskapsområden. Han ställer sig frågande till huruvida det är ekonomiskt försvarbart att finansiera en mängd forskningsrapporter på samma tema. Samtidigt som det finns, menar han, ett stort kunskapsbehov om viktiga delar av sektorn, t.ex byggprocessen.

Utöver valet av forskningsproblem menar våra intervjupersoner, att även det sätt på vilket forskningsobjektet behandlas gör FoU:n svår användbar. Vi låter här två av användarna själva beskriva detta:

" Fråga: Är forskningen för svårtillgänglig menar du?

Ja, för mångordig. Man fyller rapporten med en massa ord, utan att egentligen strukturera problemen.

Fråga: Som då gör att man kan tillämpa den?

Ja, just precis. Så här har vi gjort. Så här kan vi tänka i framtiden. Men det är ingen kritik i den meningen att gör man ett enskilt forskningsprojekt i dagens samhälle, så är det väldigt svårt att sätta in det lilla projektet i det stora hela, så att det blir meningsfullt. Det kräver en mycket utvecklad helhetssyn. Tvärvetenskaplig kunskap.

Det är mindre profiler idag. Det var mer förr. Lite opportuna, kontroversiella, men det gav näring till diskussionerna.

Fråga: Det saknar du?

Ja, jämlikhet till döds ibland. Till sist så nollställer man allting och tar död på det vi egentligen vill ha, lite individualitet.

Fråga: Nytänkande?

Ja, precis. Men man får alltså ha ett jädra mått av självförtroende för att våga säga något." (7, kommunal tjänsteman)

" Ja, för jag har ju jobbat som tekniker. Jag har varit konstruktör i 10 år och energitekniker. Där fanns ju jättemycket. Då använde jag byggforskningen oerhört mycket. Konkreta beräkningsanvisningar och allting oerhört konkret, oerhört matnyttigt. Samhällsvetenskapen ett oerhört mycket svårare ämne. Men forskarna... Man har för mycket om och men. Man kanske är lite för rädd för att göra direkta påståenden. Man har så mycket reservationer. Man ska vara så himla korrekt, så man vågar till slut inte säga någonting.

Fråga: Man försöker efterlikna tekniken för mycket kanske?

Ja, visst. Och när man då inte kan få den här definitiva exaktheten, så ska man rada för alla möjliga förtecken och reservationer, för att man inte ska få på käften, för att man gjort något som är fel.

Fråga: Då blir forskningen inte längre användbar?

Nej, när man då ser alla dessa reservationer, så tänker man; Ja, ja. Då får de väl fortsätta forska kring det här tills de kommer fram till något som gäller. Det är ungefär det intrycket man får." // " Det som därutöver saknas det tror jag är, alltså lite debattörer inom det här. Som vågar kasta ur sig påståenden att det här är på det här sättet, därför att... osv. När jag hör ett sådant påstående, mycket direkt och konkret, jämför jag det naturligtvis med mig själv. Till slut får jag kanske höra någon annan också. Till slut så uppstår någon sorts syntes utav det här i mitt huvud, och så använder jag det sedan för att direkt applicera i ett konkret projekt. Det är ju så det går till." (22, byggherre)

I det sista citatet berörs att den samhällsvetenskapliga FoU:n i för hög grad försöker efterliknar den tekniska, något som inte gör den mer

användbar. Problemet tycks dock inte ligga i att man strävar efter att uppnå generell kunskap, utan snarare i strävan att uppnå denna kunskap med tekniken som förebild, och med dess metoder - "ingenjörssociologi". Det är alltså inte självklart önskvärt att den samhällsvetenskapliga FoU:n anpassas för att efterlikna den tekniska FoU:n. En kommunal tjänsteman som berör frågan om hur den tekniska forskningens tillvägagångssätt även dominerar samhällsvetenskapen, säger så här:

" För det är ju naturligtvis samma sak med forskningen. Att den tekniska forskningen kan komma och kräva en massa saker, att vara styrande på ett sätt som inte är nyttigt. " // " Samhällsvetenskapen kommer alltid att ha en tendens till flummighet och luddighet, eftersom vi ska upplösa begreppen och hitta nya begrepp, och så vidare. Vi ska upp och flyga. Ta oss upp och flyga, det får vi göra själva. Det hjälper oss inte tekniken med." (14)

Som vi ser det så efterlyser dessa användare inte en samhällsvetenskap med tekniska förtecken. Förstår vi våra användare rätt är det snarare en samhällsvetenskaplig forskning, med betoning på det samhällsvetenskapliga, man efterfrågar. En konsult och forskare kommenterar det ovan beskrivna så här:

" Om man ser på det produktionsorganisatoriska området. Produktionsprocessen kring byggandet är ju väldigt teknisk. En byggare tror ju att allting är planeringsbart. Och när man ser en del forskning kring boinflytande och sådant här, så utgår de också ifrån att man kan planera allting i tid och rum. Det ligger nog ofta dolt i modellerna. Eller kanske man tvingas till det eftersom man vet att det finns en byggprocess som fungerar på det sättet. Svårt att frigöra sig ifrån det, även om man skulle vilja. Om man vill vara någorlunda tillämpbar i sin forskning, så kan man inte bortse ifrån den oerhört starka byggprocessen." (26)

Vi har en sektor som genom sin verksamhetsutformning skapar svårigheter för den samhällsvetenskapliga FoU:n att ta sig in, och att komma till användning. Den samhällsvetenskapliga FoU:n som bedrivs inom bygg- och planeringsområdet har också antagit en kunskapsform, i stort, som svarar mot sektorns verksamhetsutformning. Teknikens

dominans inom sektorn uttrycks i den samhällsvetenskapliga FoU:n som en strävan efter att efterlikna teknisk FoU. De ekonomiska vinst- och spekulationsintressena och den därmed sammanhängande kortsiktigheten avspeglar sig i kortsiktiga, väl avgränsade FoU-projekt. Revirtänkandet och konservatismen får som konsekvens en FoU som huvudsakligen utreder specifika problem på lokal nivå. Men, och detta är utomordentligt viktigt, det är inte här frågan om begränsningar som forskarna skapat eller kanske ens önskar. Nej, som vi tidigare konstaterat, finns dessa krav klart uttalade, i de krav som ställs på byggforskningen. FoU:n ska vara tillämpbar.

Men varför upplevs då den FoU:n som produceras som otillräcklig? Detta kan framstå som en paradox. Men som vi konstaterat i kapitel 5, tillämpar våra intervjupersoner inte alltid förvärvad kunskap enbart enligt den traditionella modellen. Det vill säga man använder huvudsakligen inte FoU instrumentellt. Den instrumentella användningen är utbredd, men samtidigt är det nästan enbart de lokala utvecklingsprojekten som används på detta sätt. Den övriga användningen av FoU sker enligt funktionerna konceptualisering, politisk ammunition och interaktion. Det är alltså inte här tal om konkreta åtgärder som direkt enkelt tillämpas i en verksamhet, utan FoU:n ger användarna nya begrepp och infallsvinklar. Den kan tas in som argument för den egna ståndpunkten eller användas som en kunskapsbas jämsides med andra inför ett beslut. Det behöver inte heller vara så att FoU:n kommer till användning i sin helhet, utan kanske bara en liten del, en aspekt, etc blir aktuell för användning.

Kunskapsbehov.

Vilken samhällsvetenskaplig FoU är det då man efterfrågar inom sektorn. Flertalet användare, från såväl planeringsled, byggprocess som förvaltning, menar att de i sin verksamhet saknar kunskap och FoU som kan ge riktlinjer för framtiden. Man för fram åsikter kring dominansen av teknik och ekonomi, som idag utmärker sektorn. Dessa faktorer måste tonas ner för att kunna lösa framtida problem, menar man. En byggherre uttrycker saken så här:

" Under de senaste åren har vi haft en övertro på teknik och ekonomi, dvs man skulle kunna gå tillbaks till 60-

talet igen, nu när vi hade den våldsamma ROT-satsningen, när man ska lägga ner 250 miljoner per område i vad som egentligen kanske inte är mer än, ska vi säga för att vara lite drastiska, arkitektoniska detaljer. Då man än en gång, åter igen, tänker på tekniken och tror att den löser problemen.” (23)

För att finna andra vägar i framtiden, menar man, att det behövs mer långtgående analyser av hela ombyggnadsverksamheten. Genom sådan kunskap skulle man kunna göra en bedömning huruvida ombyggnadsverksamheten, som den bedrivs, är rätt och riktig. Några intervjupersoner ställer sig tvekande till om ombyggnadsverksamheten kommer att ge de resultat man förväntat. Kommer problemen i 60-talsområdena att vara lösta vid saneringens slut, frågar man sig. Är det egentligen inte så att man, precis som tidigare, koncentrerat sig på den fysiska utformningen av husen, och låtit andra faktorer bero? Är ROT-verksamheten i så fall ekonomiskt försvarbar? Vi låter en kommunal tjänsteman beskriva:

” Jag tror inte svaret är så enkelt. Man behöver bara titta på Rosengård, hur det fungerar. Där finns ju faktiskt fyra sektorer i Rosengård, en HSB-del, som är den sydöstra. Jag hör aldrig knäppet och jag ska ärligen säga att det är inte den roligaste bebyggelsemässigt. Det är en rad limpor som ligger uppradade med blåshål emellan. Men där hör man aldrig någonting. Det kan man ju fråga sig varför är det så? Det kan man bara gissa. Och varför ska MKB-delarna ha sådana förfärliga problem.” //

” Nu kan man ju inte skylla på miljön på det sättet. Går man in i området ser man ju faktiskt att där finns småhus. De som är de mest förslummade och tomma nu, det är 2-3 våningshusen som ligger utmed ena sidan. Om jag skulle bo någonstans i Rosengård, skulle jag bott i ett av dem. De är faktiskt måttligt stora, de ligger... man har en massa grönska framför, men de är tomma. Där är samma mått på diskbänkar etc, så det borde fungera. Men det är inte så livet fungerar. Att det kan vara hur sopig miljö som helst och där trivs folk jättebra. Så man kan inte mäta i centimeter och så. Det tycker jag skulle vara intressant att se vad blir resultatet av det, och man har ju lite på

köpet, det som givits i ROT-ombyggnaden. Där man lyft de här gamla miljöerna, innerstadsmiljöerna, och om det ger ett socialt lyft, det bör det ju göra. Och sen kan man ju fråga sig om man inte sätter helt nya människor, och då är det ju något annat. Där skulle man nog forska så man inte kommer snett igen, utan ser vad det blir av detta.”
(13)

Behovet av FoU/kunskap som ger kontinuitet och vägledning för verksamheten, är inte ett behov knutet enbart till ombyggnadsverksamheten, utan gäller generellt för hela sektorns verksamhet. Många av våra intervjupersoner återkommer till samma frågeställningar när de beskriver sitt kunskapsbehov. Vad vill människor med sitt boende och varför? Hur relaterar människan sig till sitt boende? Förändras denna relation i takt med att boendeformer och boendemiljöer förändras, eller finns det andra förklaringsvariabler? Om dessa frågor problematiseras hoppas man kunna få en bättre rationalitet mellan planering och byggande och människors olika önskemål.

Idag, menar man, är det så att det är ständiga svängningar i sektorns verksamhetsinriktning. Svängningar som försvårar en kunskapsuppbyggnad, enligt ovan nämnda linjer. En politiker pekar i samband härmed på det långa tidsperspektivet, som är förenat med byggande och säger:

” Innan ett bygge påbörjats så kan det ha gått en tid på 5-6 år, och på den tiden hinner mycket ändras, vad gäller t ex uppfattningen om en god miljö.” (3)

En byggherre uttrycker de problem detta för med sig i hans verksamhet, och den kunskap han anser sig ha nytta av:

” Det finns oerhört mycket inom bostadssidan som behövs i form utav frågeställningar; Vad vill egentligen människor? Vad har människor egentligen för behov? Det finns hur mycket som helst att forska kring. Tyvärr så varierar det så mycket i tiden. Det gör det svårt.

Ta idag t.ex. då pratar vi mycket om äldre i boende. Det gör vi egentligen utifrån att man från statsmakterna då har kommit på att det är mycket billigare att ha människor kvar ute i bostadsområdena, än på institutioner. Och det verkar ju mänskligt och humant och allt sådant där. Men

där emellan finns det ju mellanställningar som servicehusboende, och du har ju hela skalan på åldringar, både i ålder och i handikapp och annat. Man pratar om förortspensionären som vill flytta till innerstaden, säljer sin villa och vill köpa en bostadsrättslägenhet nära service, osv. Det är en målgrupp. Vad vill egentligen de här människorna kan man undra? Vad är det som driver dem in? Är det den dåliga servicen därute på grön.. villamattorna ute i Staffanstorp. Likadant ungdomarna. Varför söker sig... Jag menar gröna vågen ungdomarna söker sig till staden idag. 80% av bostadsefterfrågan i Malmö är ungdomar under 25 år. Vad händer sedan när de har bott här några år och skaffat sambo, karl, gift sig, fått barn? Börjar de drömma om villa, markkontakt? Det tror vi idag, för det är den normala cykeln. Och flyttar man ut till Staffanstorp igen? Köper sig en villa och så tänker man; där ska vi bo tills barnen flyttar ut, sedan kan vi flytta in till stan igen? Det tror vi det är den normala cykeln hyreslägenhet, bostadsrätten, markkontakten, villan. Det är oerhört. Detta styr ju miljardvärden i Sverige idag. Du lägger upp en bostadsproduktion du ska leva med i 50-60 år framåt. Det är ingen som följer det här. Är det samma mönster som fortfarande gäller, eller har attityderna ändrats på det här? Det vet vi inte och detta styr då alltså miljardbelopp, investeringar, en fruktansvärd massa kapital, som styrs mycket godtyckligt. Vi kanske bygger helt fel sorts lägenheter och staten prioriterar då vissa typer av lägenheter. De kanske prioriterar åt helvete fel.

Fråga: Men ändå satsas det ju stora pengar på forskningen. Forskar man alltså inte kring det som är väsentligt?

Jag har inte sett det, men det är ju vad jag upplever." (22)

Två av de kommunala tjänstemännen, som själva arbetat som forskare, menar att det finns ett behov av FoU på en bredare bas. Den ena tjänstemannen menar, att en helhetssyn, tvärvetenskapliga studier är nödvändiga för att kunna använda forskningen i dagens samhälle. För den andra tjänstemannen är det betydelsefullt att vi "knyter samman olika tankebanor" för att kunna nå fram till ett planeringstänkande och

en planeringsverksamhet, som inte bara planerar byggnader, utan också ett samhällsliv och en kultur.

Vi finner alltså att oberoende av i vilken grad den egna verksamheten är uppbunden av regler och normer, efterlyser man FoU som kan vägleda verksamheten, en FoU som pekar på framtida linjer och problem. Vi kan konstatera att även de personer som sagt sig ha svårigheter att ta in samhällsvetenskaplig FoU i verksamheten, ändå ser ett behov av den och att den kan bidra med kunskap.

7. FoU-användningen inom byggsektorn. En sammanfattande diskussion.

Vi har så här långt kunnat konstatera att det i själva byggsektorn finns ett antal omständigheter som försvårar användningen av samhällsvetenskaplig FoU. Vi har pekat på faktorer som den tekniska dominansen, revirtänkandet, konservatismen och det kortsiktiga ekonomiska tänkandet. Men varför får dessa omständigheter så negativ effekt på inhämtandet av samhällsvetenskaplig FoU? Då vår studie syftar till att belysa FoU-användningen inom byggsektorn och inte själva byggsektorn som sådan, har vi för att vidare kunna förstå relationen byggsektorn och dess kunskapsinhämtande, tagit del av två studier som från olika utgångspunkter behandlar denna relation; C Dahlmans och I Gärdborns "Utvecklingsproblem i Bygg-Sverige" (1975), samt E Ödmans "Bakom fasaden" (1986).

Kunskapsutveckling i Bygg-Sverige.

Dahlman och Gärdborn har i sin avhandling utifrån en organisationsteoretisk ansats sökt förstå hur ouppklarade problem i Bygg-Sverige, hänger samman med styrsystem och organisationsstruktur. De konstaterar att:

"När det gäller vinterbyggande eller hållfasthet i stålbalkar är en central utveckling möjlig och spridning genom centrum-periferi-modellen och genom normer möjlig. Är det frågan om "livsmiljöer", bostadsområden eller andra produkter av systemkaraktär är normering svår och direkt farlig. Spridning kan ske genom att möjliggöra lokala inlärningsprocesser." (1975, s.438)

En stor del av kunskapsutvecklingen inom Bygg-Sverige har, menar Dahlman och Gärdborn, varit inriktad på hur man ska kunna

åstadkomma en stabilare bostadsmarknad, undvika alltför stora svängningar i produktionen, uppmuntra eller dra ner investeringar, osv. Denna kunskapsuppbyggnad har framför allt avspeglats i en uppsättning styrinstrument, vars uppgift har varit att påverka och utjämna variationer inom sektorn. För att garantera och kontrollera efterlevnaden av dessa styrinstrument har bostadspolitiska organ utvecklats på både central, regional och lokal nivå. De bakomliggande föreställningarna om full sysselsättning har haft stor betydelse både för sättet att använda sig av styrinstrument och själva framväxten av dem, och för de organisationer som är satta att ansvara för dem. I kraft av de framgångar de normer som utformades, under 1940- och 50-talet, fick, har man allt sedan dess försökt lösa nya problem med samma instrument och organisatoriska arrangemang.

I Bygg-Sverige kräver den verksamhet som systemet av organisationer ska utföra, bidrag från ett stort antal organisationer; arkitekter, entreprenörer, byggherrar, etc. Dessa är i regel kopplade till olika maktcentra och har också målsättningar som ligger utanför det speciella byggprojektet. Organisationerna förenas alltså i arbetsuppgiften, men saknar gemensamt maktcentrum.

Om vi utgår ifrån byggprocessen utmärks denna av att ingen enstaka organisation har fullständig kontroll över alla faserna eller tillräckliga kunskaper och resurser för att producera en slutprodukt. Detta ger en uppsättning organisationer som är beroende av befintlig teknologi och organisationsstruktur (makt-, ansvars- och rollfördelning). Kunskapsuppbyggnaden och kapitalinvesteringarna är gjorda utifrån den existerande teknologin och rollfördelningen, vilket i sin tur skapar ett beroende av dessa för överlevnad. Processen får därigenom karaktären av "ond cirkel", där splittringen av makt, kunskaper, resurser och ansvar lägger grunden till ett utpräglat revirtänkande.

De centrala detaljerade styrsystemen medför att problemlösningen på lokal nivå avser följandet av detaljerade regler snarare än utvecklingen av specifika situationsanpassade lösningar. Den detaljerade styrningen ger minskade möjligheter till experiment och kunskapsutveckling på lokal nivå. Situationen har därför blivit den att istället för att verka för förändring, koncentrerar man sig på att konsolidera den egna kompetensen.

De starkaste reaktionerna uppkommer när någon trampar på någon

annans revir, arbetsuppgifter eller ansvarsområde. Koncentrationen på det egna reviret och den egna kompetensen, förstärks också genom att organisationerna framför allt bedöms, belönas och bestraffas med utgångspunkt från hur väl de följer uppställda normer och regler. Initiativ och lösningar som avviker från uppställda normer, arbetsuppgifter och ansvarsområden, bedöms inte utifrån om de är överlägsna de existerande, utan istället med avseende på hur väl de stämmer överens med befintliga normer och regler. Härigenom hindrar den specialiserade kunskapsutvecklingen på central nivå, kunskaper och utveckling om helheter. Istället leder den till en avprofessionalisering i systemet, vilket medför krav på mer detaljerade styrsystem och mer specialiserad kunskapsutveckling. En maktlåsning i systemet blir följd, vilken utmärks av att förändringar såväl underifrån som ovanifrån förhindras.

Det bostadspolitiska kvantitetsproblemet övergick under 70-talet till kvalitetsproblem. Men även om denna förändring i problembild skedde så har samtidigt ingen i grunden ny teknologi utvecklats, för att hantera dessa problem. De nya och i grunden annorlunda problemen har istället pressats in under existerande teknologi. Kunskapsutvecklingen har skett inom de olika organisationerna, trots att problem i allt högre grad har stått att finna i gränserna mellan dem. Problem som skär tvärs över de organisatoriska gränserna inom sektorn, och som kräver att olika organisationer arbetar tillsammans ("tvärgående" förändringar) förblir olösta eller plockas sönder för att passa in i den specialiserade strukturen.

Centraliseringen, den splittrade kunskapsutvecklingen och specialiserade organisationer, med noggrann kompetensuppdelning, gör sammantaget att kunskap som ifrågasätter existerande gränser för ansvarsfördelning, arbetsuppgifter, och kräver mer grundläggande förändringar och omorientering, har mycket svårt att göra sig gällande. Det nuvarande sättet att styra verksamheten i Bygg-Sverige, med centrala detaljerade normer och regler, ger stora och viktiga brister i systemet. Man lyckas inte genom dessa styrsystem ta hänsyn till olikheter och förmår inte heller utnyttja de kunskaper som finns på lokal nivå, ute i systemet.

I linje med detta kan man se att det främst är förändringar på det tekniska området som är framgångsrika. Det är huvudsakligen tal om "funktionella" förändringar, dvs förändringar inom ett avgränsat område, ett avgränsat delsystem. Det är alltså, trots den bostadspolitiska

förskjutningen, från kvantitativa till kvalitativa problem, fortfarande lika svårt att åstadkomma förändringar som ifrågasätter existerande system. Konsekvensen blir då att krav ställs på nytänkande och förändringar, men i organisationerna finns varken kunskaper eller känsla av möjlighet att kunna åstadkomma förändring.

Dahlmans och Gärdborns analys av Bygg-Sverige gör det möjligt att placera in användningen av samhällsvetenskaplig FoU i sitt övergripande användningssammanhang - byggsektorn. Vi vill dock inte okritiskt anamma Dahlmans och Gärdborns analys utan menar att det saknas en diskussion kring de kortsiktiga ekonomiska vinst- och spekulationsintressenas betydelse och påverkan på utvecklingen av styrinstrument och organisationsstruktur. Deras analys ger Bygg-sektorns organisationer karaktären av passiva, formbara instrument för den bostadspolitiska måluppfyllelsen.

Det är sannolikt så, att de bostadspolitiska målsättningarna ställer krav på nya organisationsformer. Vad man däremot kan ifrågasätta är huruvida de uppställda målen kan ses som något enbart av bostadspolitiken formulerat? Det är rimligt att anta att byggsektorns organisationer spelar roll för utformandet av bostadspolitiken. Flera studier (t.ex I Eriksson 1987) har även pekat på, i motsats till Dahlman och Gärdborn, kommunernas beroende av byggsektorns organisationer, genom att dessa organisationer har utvecklat en betydande kompetens och detaljkunskap kring normer och regler.

Även om Dahlman och Gärdborn inte problematiserar förhållandet bostadspolitik - byggsektor, menar vi att deras analys av kunskapsutvecklingen är behjälplig för att belysa det existerande utrymmet inom sektorn för samhällsvetenskaplig kunskap.

Uppnådda resultat.

Om vi skulle beskriva användningen av samhällsvetenskaplig FoU inom byggsektorn utifrån våra undersökningsresultat, vad blir då det övergripande intrycket? Vi kan först konstatera att de preliminära resultat vi utgick ifrån, att samhällsvetenskaplig FoU inte kommer till användning inom sektorn, måste modifieras. Det har visat sig att samhällsvetenskaplig kunskap används, även om det är med många begränsningar. Den

tekniska kunskapen dominerar och andra svårigheter kopplade till t.ex kortsiktiga ekonomiska vinstintressen, är betydande.

Vem använder samhällsvetenskaplig FoU?

Vi har kunnat konstatera att graden av kännedom, informationsinhämtning och användning, sammanhänger med vilka delar av sektorn man betraktar, dvs planering - uppförande - förvaltning. Organisationens verksamhet och var i denna verksamhet man arbetar, blir avgörande för de enskilda medarbetarnas FoU-användning. Naturligtvis har även intervjupersonernas personliga egenskaper, som utbildning och yrkeserfarenhet, betydelse, men dessa är ändå underordnade verksamhetens betydelse. Konkret har detta kommit till uttryck i t.ex. teknikernas FoU-användning. Denna varierar från att inte alls använda sig av FoU till en relativt sett stor användning, beroende på just vilken verksamhet de arbetar inom.

Vi har sett att både vad gäller kännedom om och användning av samhällsvetenskapliga FoU-resultat, är dessa som minst i produktionsledet, dvs bland entreprenörer och byggherrar (allmännyttan undantaget). Den största kännedomen och användningen finner vi bland intresseorganisationerna, politikerna, allmännyttan och de kommunala tjänstemän som är verksamma med utrednings- och planeringsverksamhet. Att det allmännyttiga byggherreföretagets FoU-användning är större än övriga byggherrars sammanhänger med skillnader i deras roll som förvaltare. Allmännyttan har allt sedan mitten på 70-talet "tvingats" arbeta fram och prova olika lösningar i sina "hårt belastade" bostadsområden. Härigenom har deras förvaltarroll fått en annan karaktär än de övriga byggherreföretagens.

Informationskanaler.

Vanligt är att man vid studier av forskningsanvändning tillmätt rapporteringen stor betydelse. I olika studier och diskussioner kring användningen av forskning har dokumenten ansetts vara bristfälliga i sitt syfte att nå ut till praktikerna. I vår undersökning framgår att endast hälften av våra intervjupersoner läser, eller har läst, FoU-rapporter, och av dessa är det endast 2 som läser mer kontinuerligt. När man läser FoU-rapporter

eller dokument så är det uteslutande frågan om att man tidigare hört talas om den på ett seminarie eller genom en kollega, eller att den refererats i någon tidskrift. Man har gjort en bedömning och funnit att det kan vara av värde att läsa dokumentet ifråga. Att FoU-dokumentet skulle fylla en initial roll som informationskanal är för våra intervjupersoner uteslutet.

Men varför läses då inte rapporter och dokument i större utsträckning? Våra intervjupersoner ger här förklaringar som att de endast är intresserade av rubriken etc, men det som det för de flesta i slutändan är tal om är att det i deras verksamhet saknas utrymme för att sitta och läsa. Tidsbristen blir alltså förklaringen. Men viktigt är att denna tidsbrist är kopplad till läsandet och inte till användning, som många gånger görs gällande. Vi måste här ta i beaktande alla andra vägar, konferenser, seminarier, etc, som FoU förmedlas på till våra användare. Att man inte läser FoU-dokument måste alltså ses som ett uttryck för svårigheten att genom rapporter/ dokument tillgodogöra sig FoU-resultat, och inte som ett uttryck för att man inte använder FoU-resultat. Detta menar vi visar sig t.ex genom, att av de 13 intervjupersoner som inte läser FoU-dokument, är det 7 som trots detta har bra kännedom om samhällsvetenskaplig FoU. En kännedom de skaffat sig genom andra informationskanaler.

Har då utformningen av en FoU-rapport någon betydelse för användningen? På denna fråga måste vi utifrån den rapportundersökning vi gjort, av de 69 projekt som refererats vid intervjutillfällena, svara nej. Vi har inte kunnat finna något i vår rapportundersökning som tyder på faktorer som skulle hindra ett dokument från att komma till användning. Det enda som tydligt framkommer är att dokumenten har innehållsförteckning, inledning och en klar problemformulering. Bland de refererade dokumenten återfinns vi både böcker och PM på ett fåtal sidor, FoU-arbeten med såväl praktiskt som teoretiskt angreppssätt, etc. En faktor som vanligtvis ges stor betydelse är sammanfattning och vad avser de externa dokumenten i vår undersökning, så är det 78% som innehåller sammanfattning, och för de interna dokumenten är det 60%.

Många av rapporterna saknar metoddiskussion, men även skrifter med väl utvecklad metoddiskussion har kommit till användning. Vårt material talar alltså för att FoU-rapporter/-dokument, som i sig är lätta att sprida och få sig tillsända, inte utgör någon primär kunskapskälla för våra intervjupersoner.

Vi har inte heller bland våra intervjupersoner funnit någon som använder Byggdoks databassystem för att skaffa sig information om bedriven FoU. Det är snarare den personliga kontakten eller en muntlig framställning av innehållet, som ger den stora och betydelsefulla kunskapspridningen. En kommunal tjänsteman ger en bra beskrivning av de muntliga informationkanalernas betydelse, när hon säger:

" Jag antar att sådant både ger idéer och indirekt tillför, för om en person /forskare/ kommer hit och finns, så för den inte bara med sig själv, utan ungefär som AIDs i negativ bemärkelse...//..Så finns det också en positiv smitta; Umgås du med en forskare så umgås du också med alla hans tidigare intryck. Han för med sig en kultur och det där." (14)

Användningen av FoU-resultat.

Om vi återvänder till Weiss och hennes konstateranden om forskningens användningsfunktioner, så kan vi utifrån vårt empiriska material, inte bekräfta den låga grad av instrumentell användning som hon pekat på i sina studier. Vi kan inte heller konstatera att den konceptualiserande eller upplysande funktionen är den vanligaste av funktionerna. I vår undersökning är de svar som tyder på instrumentell användning lika vanliga som de där konceptualiserande användning anges. Om man där-
emot ser till vad det är för FoU-projekt som används enligt respektive funktion, framkommer skillnader. De projekt som använts instrumentellt är interna FoU-projekt så när som på 2 externa. Medan när det gäller FoU som fått våra intervjupersoner att omvärdera saker eller finna nya idéer, är det till största del fråga om extern FoU, som kommit till användning.

Vår undersökning har gjort klart att det finns många problem med en modell som Carol Weiss' funktionsindelning. Den ger ett instrument för att påvisa mångfalden i användning, och att den traditionella bilden att FoU-användning endast sker instrumentellt inte motsvarar verkligheten. Samtidigt sätter modellen gränser för en vidare förståelse av FoU-användningen. Den ger oss inte svar på varför vissa FoU-resultat används enligt en viss funktion. Ges ett FoU-projekts användningsfunktion utifrån dess resultat eller finns funktionerna implicit redan vid

FoU-projektets initierande? Dessa frågor leder oss över på en annan väsentlig del av FoU-användningen, nämligen uppkomst- och användningssammanhangets betydelse.

I detta syfte tog vi utgångspunkt i Helga Nowotnys resonemang om just användningssammanhangets betydelse för forskningsanvändningen, och hennes tes om att detta utgörs av ett konfliktfält. Vi har med hjälp av Weiss' funktionsmodell funnit ett antal situationer där FoU-resultat kommit att användas som argument eller som politiskt slagträ. Vi menar dock att användningen av FoU som politisk ammunition är begränsad inom byggsektorn. Detta ska dock inte tolkas som om sektorn är konfliktlös. Det är snarare så att konflikter är ständigt närvarande. Men konflikterna har byggts in i sektorn på så sätt att man utvecklat en rad komplicerade styr- och kontrollsysteem för att kunna hantera konflikterna. Härigenom har konfliktlösandet institutionaliserats.

Byggsektorn som användningssammanhang.

Dahlmans och Gärdborns analys av Bygg-Sverige ger oss ett underlag, mot vilket vi bättre kan förstå användningen av samhällsvetenskaplig FoU i sitt sammanhang - byggsektorn. Det är FoU inom kunskapsområdena bostadsområde, bostadsbestånd, förvaltning och bostadspolitik, som dominerar, kunskapsområden som i viss mån kan tillföras planeringsledet, men som huvudsakligen faller in under det vi benämnt förvaltning. Att det just är FoU inom kunskapsområden tillhörande planering och främst förvaltning, som kommer till användning, menar vi sammanhänger med att det på dessa områden inte finns en lika uttalad central kunskapsutveckling, översatt i normer, regler och anvisningar, som så starkt utmärker uppförande - produktionsledet. Men även om reglering och normering inte i samma utsträckning berör planerings- och förvaltningsledet, är dock organisationsstrukturen även här uppbyggd kring dessa styrinstrument och de ansvars- och kompetensområden som utvecklats härför. Som en följd av detta blir också i normalfallet en direkt tillämpning, ett instrumentellt användande svårt (jfr. revir, konservatism, teknisk dominans och kortsiktiga ekonomiska intressen). Om vi bara ser till antalet refererade FoU-projekt har det stora flertalet också använts enligt en konceptualiserande, interaktiv, politisk ammunition eller taktisk funktion. Men när instrumentell användning

av ett projekt förekommer, är det många intervjupersoner som refererar till det. I de fall direkt tillämpning skett, så finner vi alltså att användningen är spridd bland många användare.

Det som gör att dessa lokala utvecklingsprojekt kan komma till direkt tillämpning, är att de utgör ett samarbete mellan olika organisationer inom sektorn. De lokala utvecklingsprojekten söker lösningar på problem genom en utvecklingsprocess, och i denna process etableras tillämpbara resultat. Kunskapsobjektet är oftast väl avgränsat till t.ex. ett bostadsområde. Utvecklingsprojekten bygger huvudsakligen på ett samarbete forskare, kommun, byggherreföretag och intresseorganisation.

De lokala utvecklingsprojekten utgör en lösning på de problem som uppstår i skarven mellan de olika organisationerna. Här bildar organisationerna tillfälligt en allians. På så sätt behöver inte de etablerade organisationsgränserna förändras, något som det finns ett starkt motstånd mot inom sektorns olika organisationer. Kompetensen bibehålls. Utvecklingsprojekten erbjuder en problemlösning inom existerande verksamhet.

Dominansen i spridning räknat av dessa lokala utvecklingsprojekt kan förklara våra preliminära resultat att samhällsvetenskaplig byggforskning inte kan generaliseras, dvs att man bedriver "samma projekt" i varje kommun. Men detta stämmer inte. Tidigare uppnådd kunskap tas tillvara, i den meningen att forskare och organisationer och personer, som deltar i de olika projekten, tar med sig tidigare uppnådda kunskaper.

I sektorn finns faktorer som försvårar möjligheten att ta till sig samhällsvetenskaplig FoU. Dessa gör att det blir svårt för användarna att se hur man direkt ska kunna använda och tillämpa FoU:n. Det är mot denna bakgrund man måste se utbredningen av de lokala utvecklingsprojekten. Det saknas helt enkelt instrument att på annan väg komma åt de problem som utvecklingsprojekten behandlar. Det är frågan om problem som uppstår i den konkreta verksamheten och som ingen av organisationerna ensam har ansvar eller kompetens för att klara av. Så oavsett om det kring det berörda problemet finns generell kunskap eller ej, så kan inte denna kunskap komma till användning i de berörda etablerade organisationerna. Genom att samarbeta i ett lokalt utvecklingsprojekt kan tillämpning däremot möjliggöras. Därför bedrivs också "samma" projekt i varje kommun.

I våra intervjuer framfördes en del kritik mot den idag bedrivna samhällsvetenskapliga FoU:n. Man menade att denna FoU var för kortsiktig till sin karaktär, hade för lite inslag av nytänkande och att den i för hög grad anpassade sig efter teknisk FoU. Många intervjupersoner efterlyste också FoU med bredare och mer framtidsinriktat perspektiv. Kunskaper som kunde vägleda dem i deras verksamhet. Sett till den förändring som skett i den bostadspolitiska problembilden och målsättningen, från kvantitet till kvalitet och avsaknaden av en motsvarande förändring i teknologin blir denna bild mer begriplig. Krav har kommit att ställas på ny kunskap, på nytänkande och förändring, men i organisationerna kan detta inte omsättas. De enskilda medarbetarna har både ett krav på sig att ta till sig sådan "ny" kunskap, och känner ett behov av den. Men då det fortfarande är samma styrinstrument och organisationsstruktur som utmärker byggsektorn, inträder en känsla av omöjlighet att uppnå förändring. Teknologin inom sektorn sätter gränser för möjligheten att tillämpa den typ av kunskap som efterfrågas och styr samtidigt den befintliga FoU:n.

Användning av teknisk FoU.

Vi finner i våra undersökningsresultat stora likheter med byggprocessgruppens resonemang kring FoU:ns svaga ställning i byggprocessen. Den fråga som då naturligt infinner sig, är huruvida situationen egentligen är annorlunda vad gäller användningen av teknisk FoU? Sune Björklöf har, i sin studie av byggbranschens innovationsbenägenhet, konstaterat att den organisatoriska beredskapen hos byggverksamhetens företag att ta sig an innovationsfrågor är generellt sett låg. Samtidigt har branschen en öppen inställning till innovationer, nya tekniker såväl som nya material. Björklöf konstaterar vidare att det till övervägande del är tal om innovationer av småstegstyp, dvs innovationer som ger snabb återbetalning och vilkas effekter är lätt överblickbara på produktionssidan.

Mycket talar för att dessa innovationer av "småstegstyp" är likvärdiga med det som Dahlman och Gärdborn benämner "funktionella förändringar", dvs förändringar inom ett avgränsat delområde. Är detta fallet så är det också mycket troligt att de förhållanden som gäller för användning av samhällsvetenskapliga FoU-resultat, även gäller för

teknisk FoU.

Sune Björklöf, har även han, tagit del av Dahlmans och Gärdborns studie av Bygg-Sveriges utvecklingsproblem. I Björklöfs egen genomgång av denna betvivlas giltigheten i deras analys. Vi anser dock att det just i Dahlmans och Gärdborns analys ges en förklaring till varför Björklöf uppnår ett resultat, som han menar ligger i motsatt linje mot vad den offentliga debatten gjort gällande. Det visar sig i hans studie, att en övervägande del av företagen inte uppfattade normerna som utvecklingshinder. Han poängterar att norm och typgodkännandeförfarandets betydelse för innovationsverksamheten, dock inte kan fastställas med utgångspunkt i undersökningsmaterialet.

” Däremot synes det sannolikt att byggnormerna, som genomgående grundas på ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete i samverkan med branschen, haft stor betydelse för branschens utveckling.” (s.18.)

Med teknisk innovation avser Björklöf både hur en teknik utformas, utvecklas och används. Definitionen av innovation i intervjuundersökningen, blir dock den intervjuades, dvs det som företaget själv vill beteckna som en innovation.¹⁴ Björklöf konstaterar att gränsen mellan nyhet och innovation är diffus, och han använder därför termerna innovation, nyhet och ny teknik som synonyma begrepp.

I sin undersökning finner han en fördelning av innovationerna på 7 olika fackspecialiteter; anläggningsteknik, konstruktionsteknik/ statik, installationsteknik, projekteringsteknik, materialteknik, finansiering och övrigt. Härutöver finns inget som kan ge oss mer handfast kunskap om vad tekniska innovationer i materialet, är. Är teknisk innovation, för Björklöfs intervjupersoner, just frågan om innovationer i funktionella system, så är hans resultat angående normerna också naturliga. Vi ifrågasätter inte att olika byggmaterial eller byggkonstruktioner lättare har kommit till praktisk tillämpning genom normerna. Men eftersom Björklöf inte i större utsträckning utreder vad ” teknisk innovation” omfattar, blir det svårt att avgöra huruvida norm och typgodkännandeförfarandet generellt är utvecklingsstimulerande inom byggbranschen. Underlättas även tekniska innovationer som griper över delområdenas/organisationernas kompetensgränser härigenom? Eller finns här samma svårigheter som gäller för användning av samhällsvetenskaplig FoU?

Konstateranden kring FoU-användning.

Utifrån våra undersökningsresultat kan vi konstatera att FoU-användning inte enbart kan studeras utifrån t.ex. dess funktion för användaren. För att förstå hur den faktiska FoU-användningen går till krävs även att användningssammanhanget beaktas.

Nilsson och Sunesson fann, i sin studie av sektorn socialt arbete, att den hierarkiska fördelningen av kunskaper och sättet att använda forskning i de studerade organisationerna, och det sätt som konflikter och makt penetrerar forskningsanvändningen, var av stor betydelse för att förstå forskningsanvändningen inom socialt arbete. För vår del har, istället för fördelningen av kunskaper inom den enskilda organisationen, fördelningen av kunskap mellan byggsektorns organisationer visat sig vara av avgörande betydelse. Nilsson och Sunesson har studerat en renodlad offentlig verksamhet, med en central organisationsledning. Byggsektorn däremot, kännetecknas av från varandra fristående organisationer, som samtidigt är sammanförda i en gemensam målsättning - att bygga. Makten är splittrad mellan organisationerna och en central, överblickande organisation saknas.

Resultaten från dessa båda undersökningar stödjer alltså Janet Weiss' förslag att forskningsanvändning inom olika sektorer, bör studeras utifrån hur dessa är organiserade som användningssammanhang. Vi har kunnat se, i enlighet med hennes kategorier, hur framförallt beslutcentrat har betydelse för användningen.

Vi har däremot endast övergripande berört vilken tradition det finns inom byggsektorn då det gäller politik och FoU-användning. Detta utgör i sig inte ämnet för denna studie, men vi vill ändå i korthet beröra denna fråga avslutningsvis.

Från byggprocess till förvaltning.

Vår studie av användning av samhällsvetenskapliga FoU-resultat är gjord under perioden hösten 1986 till våren 1987. Vilken betydelse har tidpunkten för våra resultat? Under den tid vi genomförde intervjuundersökningen lades en ny bostadsproposition, vilket kommit att avspegla sig i en del av våra intervjusvar. ROT-verksamheten drogs t.ex. ner kraftigt mot tidigare. Har detta på något sätt kommit att förändra

användningen av FoU? Har styrinstrumenten förändrats? Kanske kan man tänka sig att större intresse finns för t.ex. FoU som betonar vikten av att få bo kvar i sin gamla miljö. På så sätt att denna FoU kan utgöra ett argument för att kunna genomföra de renoveringar som man planlagt inom de olika byggherreföretagen, men som idag hotas på grund av förändrade låneregler.

Tankar kring FoU-användningens beroende av den samhällsliga och främst politiska kontexten, har fascinerat oss mycket under arbetets gång. Med utgångspunkt i 40-talets FoU och dess användning inom byggsektorn, vill vi här nedan i korthet diskutera hur FoU-användningen förändrats fram till hur den ser ut idag.

Från slutet av 40-talet och under 50- och 60-talen bedrevs studier kring bostadsvanor. Dessa studier kom till användning på ett tidigt stadiet i byggprocessen och fick stort utrymme och stor betydelse för produktens utformning. Carin Boalt, en av företrädarna för denna forskning, säger i en intervju i tidningen Byggforskningen, om den roll forskaren och forskningen hade då:

" Det gick nästan för lätt. Bostadsföretagen var mycket intresserade att få underlag för sin planering. Det kunde t.ex. visa sig att man i nya bostadsplaner lagt ett rum innanför köket och när man anmärkte på det, blev svaret - Men det är ju du själv som föreslagit det. Sa du inte att det var viktigt med kontakten mellan mor och barn..? Klädhandlarna var också intresserade av resultaten. Politikerna var sysselsatta med att bygga ut familjepolitiken (utredningen "Familjeliv och hemarbete" hade kommit 1947) och stöd till barnfamiljerna diskuterades livligt. Det blev i fortsättningen ett bra samarbete med bostadsföretagen och många av bostadsvanestudierna under 50- och 60-talen följdes och backades upp av ett seriöst intresse från producenternas sida. De ville faktiskt veta om deras lösningar fungerade eller inte. Även kommunerna fick upp ögonen för betydelsen av sådan erfarenhetsåterföring."

Samhällsvetenskaplig kunskap spelade alltså vid denna tidpunkt en stor roll i produktionen av bostäder. Men samtidigt säger C. Boalt:

" Det är min uppfattning att forskningsuppgifterna väl-

dig oftast formulerades av dem som hade det politiska initiativet i försörjningen av bostäder. Mycket av forskningen var beställningar från statliga utredningar och myndigheter som skulle bevaka kvaliteten i de bostäder som byggdes. Men samtidigt var det forskarna som oftast upptäckte problemen.”¹⁵

I linje med detta kan man se att i takt med ändrade värderingar där produktionen i allt högre grad effektiviserades och rationaliserades, där storskalighet och krav på ökad byggtakt (miljonprogrammet) kom att dominera, minskade utrymmet för samhällliga/ sociala aspekter till förmån för tekniken. Teknik och rationalitet i projekteringen dominerade och arkitektens roll förändrades och avprofessionaliserades i viss mån. Arkitekterna inlämnades i de byråkratiska organisationerna och i byggföretagen.

Som en symbol för den här epoken i svenskt bostadsbyggande kan stå de anvisningar, som utfärdades att gälla som villkor för att få förhandsbesked om bostadslån i stora serier:

*” Projektet skall ha hög grad av enhetlighet, sträng variantbegränsning skall iakttas ifråga om byggnads-
mått och bygghänsyn, trapphus, lägenheternas planlös-
ning och utformning i övriga installationer. Antalet hus-
typer skall likaledes vara begränsat.”¹⁶*

Den kunskap som vann genomslagskraft var alltså den som producerades i form av normer och regler av professionella grupper på central nivå som byggnadsstyrelsen, etc.

Genom den omsvängning i debatten som kom till uttryck i Solidarisk bostadspolitik 1974, SOU 1974:17, där ånyo kvalitativa aspekter betonades, fick också samhällsvetenskaplig kunskap en ny roll. För att beskriva denna ”nya” roll för samhällsvetenskaplig kunskap, skall vi betrakta det användningssammanhang som byggprocessen utgör utifrån hur våra intervjupersoner uppfattar att samhällsvetenskaplig kunskap där kommer in och används.

Byggprocessen kräver bidrag från ett stort antal organisationer; arkitekter, konsulter, entreprenörer, byggherrar, etc. Hur dessa är kopplade till olika maktcentra och ofta har målsättningar som ligger utanför det specifika byggprojektet, har vi diskuterat. Kopplingarna mellan de olika organisationerna är oftast inte, om vi förstår våra användare rätt,

särskilt starka. Det är ofta så att utformningen av produkten sker fristående från produktionen. Den dominerande föreställningen är att samhällsvetenskaplig kunskap tas tillvara i den del av processen där utformningen av produkten sker. Många av våra intervjupersoner, både de från planerings-, byggprocess/ uppförande- och förvaltningsled, har hänvisat till arkitekten/ konsulten som de personer som ska ta tillvara de samhällsvetenskapliga aspekterna i byggandet. Våra intervjusvar från arkitekter och konsulter ger dock, som framgått inte alls denna bild. Sune Björklöf har i sin studie av teknisk innovation i byggbranschen kommit fram till att just dessa parter har en stor betydelse vid innovation av teknisk kunskap i organisationerna. Men vad gäller samhällsvetenskap verkar inte detta förhållande vara lika självklart.

Vi vill i detta sammanhang peka på Ella Ödmanns studie "Bakom fasaden", som behandlar arkitekternas utbildning, med betoning på den samhällsvetenskapliga kunskapsfördelningen i denna. Hon menar att arkitektutbildningen skiljer sig från ingenjörsutbildningen genom den betoning av det sociala sammanhanget där produkten ska användas. Men hur ser det ut bakom fasaden? Kan kunskaper om människa och samhälle hävda sig i förhållande till teknik och konstnärlighet? Konstnärlighet och teknik är två kunskapsområden som länge ansetts utgöra väsentliga delar av arkitektens utbildning. Samhällsvetenskapen utgör ett betydligt nyare inslag.

I målen för grundutbildningen vid de tekniska högskolorna finns i utbildningsplanernas allmänna del, inskrivet bl.a. att utbildningen skall ge medvetenhet om hur tekniken påverkar samhället i stort, och människors levnadsförhållanden ur såväl social som ekologisk synvinkel. Samtidigt, konstaterar Ödmann i sin undersökning, har samhällsvetenskapliga ämnen svårt att vinna förståelse, både bland elever och lärare. Det är svårt att förena samhällsvetenskap och teknik, och sociala och kulturella frågor förekommer inte heller inom alla ämnen inom arkitektutbildningen, vilket Ödmann menar, borde vara fallet.

En tidigare citerad arkitekt i vår undersökning är inne på dessa tankegångar och menar att utbildningen förmedlar en bild till de blivande arkitekterna, av arkitekten som en person med stort socialt ansvar, både för sin produkt, bostaden och även för människorna som ska bo där. Detta har dock ingen verklighetsförankring, menar vår arkitekt och säger "man /arkitekten/ är inte så intresserad av att följa upp vad som händer."

Uppfattningen att samhällsvetenskapliga och sociala aspekter tas tillvara vid utformningen av produkten, är alltså den allmänna uppfattningen. Men utifrån våra undersökningsresultat verkar inte detta vara fallet, och Ödmanns undersökning visar också hur svårt samhällsvetenskapliga aspekter har att hävda sig i detta led. Detta skulle alltså innebära att trots förändrade bostadspolitiska målsättningar där kvalitativa aspekter betonas, trots de konsekvenser miljonprogrammet och dess byggrationalitetsanda, gett, så har samhällsvetenskaplig kunskap liten betydelse i de enskilda projekten. Att det är så kan till en del förklaras av att samma teknologi, om än bara mer omfattande och detaljerad, fortfarande är dominerande när det gäller att utforma produkten. Forskarna och FoU:n kommer idag istället som vi ser det in i det förvaltande ledet.

De konsekvenser som miljonprogrammet gav, där en helhetssyn på staden fick ge vika för kvantitativa mål, gav upphov till en ny problem-bild. Förvaltningen av bostäderna blev till en ny betydande uppgift. Resurser blev nödvändiga att sätta in för att reda ut de konsekvenser den stora koncentrationen av människor till gigantiska bostadsområden, givit. Kunskaper kom att utvecklas kring människors önskemål kring olika former av bostadskomplement, utemiljöns betydelse, inflytandet över bostaden och dess närmiljö, etc. Det är i detta sammanhang våra intervjupersoners FoU-användning blir aktuell, och den "höga" användningsgraden i förvaltningsledet hos t.ex. intresseorganisationer, allmännyttan, vissa kommunala tjänstemän och politiker.

Samhällsforskarens roll inom sektorn har varierat i takt med samhällseliga och politiska svängningar. 40- och 50-talen var tider när kanske lyhördheten för forskaren och forskningen var som störst, för att sedan under byggruschen nästan försvinna. Under 70-talet fick samhällsforskaren en ny roll, dock inte som tidigare i främsta ledet utan som problemlösare av redan uppkomna problem. Nu ska det byggas för fullt igen, och frågan är då vilken roll sektorns beslutsfattare ger samhällsvetenskaplig FoU.

Resultat i korthet.

- Samhällsvetenskaplig FoU inom byggsektorn i Malmö används endast i förvaltnings- och planeringsledet av politiker, intresseorgani-

sationer, det allmännyttiga byggherreföretaget och av kommunala tjänstemän, verksamma med utrednings- och planeringsarbete. Att det just är i dessa delar av byggsektorn som användning sker sammanhänger med att det här inte finns en lika uttalad central kunskapsutveckling översatt i normer, regler och anvisningar, som så starkt utmärker uppförande - produktionsledet. Men även om reglering och normering inte i samma utsträckning berör planerings- och förvaltningsledet, är dock organisationsstrukturen även här uppbyggd kring dessa styrintstrument och de ansvars- och kompetensområden som där utvecklats.

Däremot varken vill eller kan vi utifrån vår undersökning av FoU-användning ha synpunkter på normeringens och regleringens effekt på den byggda miljön. När vi talar om normer och regler är det endast utifrån vilken effekt dessa har för samhällsvetenskaplig FoU-användning inom sektorn generellt och Malmö specifikt.

- Teknik och ekonomi bestämmer utrymmet för samhällsvetenskaplig FoU inom sektorn. Vi har sett hur den tekniska dominansen och den ekonomiska kortsiktigheten inom byggsektorn, kopplade till ett uttalat revirtänkande och en därmed sammanhängande konservatism, utgör svårigheten för användning av samhällsvetenskaplig FoU. För att samhällsvetenskaplig kunskap ska kunna komma till användning i större utsträckning måste även denna kunskap utgöra del av byggsektorns teknologi, dvs samhällsvetenskaplig kunskap måste ges utrymme i organisationerna både med avseende på organisationstruktur och kompetens, och på alla nivåer, centralt, regionalt och lokalt. Härigenom skulle det försvarssystem, som man idag använder normer och regler som, när det gäller möjligheten att använda samhällsvetenskaplig kunskap, försvinna. Våra intervjuer har i många fall gett oss en känsla av att samtidigt som normer och regler innebär svårigheter för att inhämta och använda sig av FoU, så görs de också till en ursäkt.

- FoU-rapporter/ dokument läses i mycket liten utsträckning. Vi har inte kunnat finna att själva utformningen av rapporten/dokumentet skulle befrämja, eller för den delen hindra, att FoU kommer till användning. Däremot kan vi konstatera, att det bland våra intervjupersoner, är andra informationskanaler än själva dokumentet, som gett dem kännedom om FoU och lett till att användning skett. Mycket stor betydelse har

de direkta kontakterna med forskare och kolleger samt den muntliga kunskapsförmedlingen på seminarier och kurser, etc.

Mot bakgrund av dessa resultat menar vi, att de framförda synpunkterna i tidigare refererade BVN-skrift, kring de "dubbla krav" som ställs på byggforskningsdokumenten, kan diskuteras. Man för fram att dokumenten måste tillgodogöra både praktikernas och forskarnas krav, vilket gett en produkt som är bristfällig i båda avseendena. Då det, i såväl vår studie som andra studier, har visat sig, att praktikerna inte använder dokumenten i så hög grad som informationskanal, utan det snarare är andra faktorer som avgör användningen, menar vi att dokumentets roll i detta avseende bör tonas ner. Med utgångspunkt i vår studie vill vi hävda att oavsett utformning, språk, teori- och metoddiskussioner, så kommer dokument till användning om resultaten bedöms vara av värde. Finner en "praktiker" intresse av ett dokument kan han/hon säkerligen övervinna de svårigheter som läsningen innebär.

Det är snarast en fråga om att nå ut med resultaten och detta kan, enligt våra resultat, ske betydligt bättre på andra sätt. Vi vill därför förespråka att större resurser istället satsas på att föra ut forskningen i organisationerna, genom seminarier, kurser och andra direkta kontakter med den praktiska verksamheten. Vi menar dock inte att forskarna ska sluta skriva rapporter, utan endast att rapporternas roll som informationskanal är överskattad.

För forskarnas del är det däremot möjligt att dokumentet spelar en större roll. Därför kan det vara mer motiverat att tillgodose de krav forskarsamhället ställer på dokumenten. Rapporten bör bli mer av ett instrument för utveckling av kunskap, än vad den är idag. Även den FoU som är av mer generell grundforskningskaraktär kommer till användning, om än inte på ett instrumentellt sätt.

Noter.

1. Hatje A-K. 1978.
2. Dahlman C. och Gärdborn I. 1975.
3. Ibid.
4. Stevrin P. 1978.
5. Upphörde 1982.
6. Hatje A-K. 1978. Stevrin P. 1978.
7. Dahlman C. och Gärdborn I. 1975.
8. BFR:s anslagsframställning 1987-88.
9. Bengtsson B. Låt sektorforskningen vara forskning. i "Vishets frukter.", SIB 1986.
10. BFR R13:1987.
11. Här har de 4 IP som saknar kännedom om samhällsvetenskaplig FoU fallit bort. Det totala underlaget blir därmed 25 IP.
12. För en redogörelse av Eva Karstens tillvägagångssätt, se kapitel 3
13. BFR R13:1987, Dahlman C. och Gärdborn I. 1975.
14. Ett tiotal innovationer med "begränsat anspråk på innovations höjd" har dock uteslutits i redovisningen. Björklöf S. 1986, s. 240.
15. Byggforskningen 1985:6, s. 20-21.
16. Lundewall O. Samhället som det blev. 1976. s. 7.

Referenser.

Bengtsson Bo, 1986, "Låt sektorsforskningen vara forskning." i Visshets frukter. Red. Sollbe Barbro, SIB, Gävle.

Bergström Hans, Carlsson Arne, Svensson Göte, 1968, Bostadspolitiken. Tidens förlag, Stockholm.

BFR:s anslagsframställning 1987-88. Stockholm.

Björklöf Sune, 1986, Byggbranschens innovationsbenägenhet. Linköping Studies in Management and Economics, Dissertations No.15, Linköping.

Byggprocessens förnyelse. Byggprocessgruppen, BFR R13:1987, Stockholm.

Bärmark Jan, Red., 1984, Forskning om forskning eller Konsten att beskriva en elefant. Beta Grafiska, Lund.

Dahlman Carsten, Gärdborn Ingemar, 1975, Utvecklingsproblem i Bygg-Sverige. En samhällsorganisatorisk studie av bostadsbyggnadssystemet. SIAR Dokumentation AB, Stockholm.

Eriksson Jan, 1984, "Byggforskning - forskning eller utvecklingsarbete?" i Långsiktig kunskapsuppbyggnad och forskarutbildning i BFR-finansierad forskning. BVN skriftserie 1984:1, Göteborg.

Fridjónsdóttir Katrin, 1983, Vetenskap och politik. Akademilitteratur, Malmö.

Gustafson Lars, 1974, HSB under femtio år. Tiden, Stockholm.

Hatje Ann-Katrin, 1978, Bostadspolitik på förändrade villkor. Projekteringsmetodik KTH Rapport 5/1978, Stockholm.

Johansson Ralph, Karlberg Björn, 1979, Bostadspolitiken. Publica, Liber förlag, Stockholm.

Eriksson I, 1987, Rot och makt. Rapport från ett demonstrationsprojekt. Statens institut för byggnadsforskning M:7, Gävle.

Karsten Eva, 1983, FoU-resultat i kommunal planering. BFR-rapport, Stockholm.

Kontakt och kvalitet i byggforskning - om inomvetenskapligt informationsutbyte. BVN skriftserie 1987:1, Stockholm.

Krantz Birgit, 1985, "Studier av vanor gav bättre bostäder." i Byggnadsforskningen 1985:6.

Larsen Judith, 1980, "Knowledge utilization." i Knowledge, vol 1, no 3.

Lindgren Katarina, 1987, Forskning om samhällsplanering. Till vilken nytta? BFR G3:1987, Stockholm.

Lundevall Ove, 1976, "HSB:s utveckling under 40 år." i Samhället som det blev. Uppsatser om boende, bostadspolitik och bostadskooperation, Tiden, Stockholm.

Lundevall Ove, 1983, "50 år av nordisk bostadspolitik. Från en politik för de svaga till budgetpolitik i mättnadsläge." i Att bo 3:1983.

Nilsson Kjell, Sunesson Sune, 1988, Konflikt, kontroll, expertis. Arkiv, Lund.

Nowotny Helga, 1982, Nützliches Wissen - Verwertung Socialwissenschaftlicher Ergebnisse in Abhängigkeit wechselnder Konfliktfelder. Stencil, Berlin.

Premfors Rune, 1982, Research and Policy-making in Swedish Higher Education. Stencil, Statsvetenskapliga institutionen, Stockholm.

SOU 1974:17 Solidarisk bostadspolitik.

SOU 1974:18 Solidarisk bostadspolitik. Bilagor.

Stevrin Peter, 1978, Den samhällsstyrda forskningen. Liber, Stockholm.

Sunesson Sune, Nilsson Kjell, Ericson Birgitta, Johansson Britt-Marie, 1988, Intervening factors in the utilization of social research. Knowledge, vol 2, no 1.

Sunesson Sune, Nilsson Kjell, 1988, Explaining Research Utilization: Beyond functions. i Knowledge: Creation Diffusion Utilization, vol.10:2.

Walldén Göran, Red, 1983, Det goda, det sanna och det sköna. Teoriutveckling i arkitektur och omvårdnadsforskning. UHÄ FoU-enheten, Stockholm.

Walldén Göran, 1980, "Några riktningar i arkitekturen under 1900-talet ur ett vetenskapsteoretiskt perspektiv." i Manierismer, BFR T29:1980, Stockholm.

Van de Vall Mark, Cheryl Bolas, 1981, "A paradigm of social policy research (SPR) in advanced social systems: An empirical analysis." i Revue Internationale de Sociologie, Vol XVII:1.

Weiss Carol, 1978, "Improving the linkage between social reserch and public policy" i Knowledge and policy: the uncertain connection. Red av Laurence Lynn. Washington D.C.: NAS.

Weiss Carol, 1979, "The many meanings of research utilization." i Public Administration Review, Sept/Oct.1979.

Weiss Carol, 1980 "Knowledge creep and decision accretion." i Knowledge, vol 1, no 3.

Weiss Janet, 1979, Access to influence: Some effects of policy sector on the use of social science." i American Behavioral Scientist, vol 22:3.

Ödmann Ella, 1986, Bakom fasaden. Om arkitektelevers kunskaper och värderingar. SIB, Liber, Stockholm.

Bilaga 1.

Sökordslista.

Bostaden:

balkong
bostadskvalité
bostadsvanor
bostadsönskemål
energi
experimentbostäder
förvaring
hygien
inredning
klimat
kök
planlösning
rumsdimensionering
tidsanvändning
trapphus
tvätt
uteplats
utrustning

Bostadsbestånd:

bebyggelsehistoria
bebyggelsemiljö
bebyggelseutveckling
flerbostadshus
fritidshus
hustyp
kollektivhus
sanering
servicehus
småhus
utbyggnad
äldre bebyggelse

Bostadsområde:

aktivitetsmönster
arbetsplats

attitydundersökning
barnomsorg
boende
bostadsegenskaper
bostadskomplement
detaljhandel
etnisk struktur
fritid
fritidsgård
gemenskap
gemensamhetsanläggning
köpcentrum
lekmiljö
miljöpsykologi
närmiljö
odlingslotter
samlingslokaler
segregation
social kontakt
social struktur
trafik
trivselvärdering
utemiljö
vandalism

Bostadspolitik:

bostadsbeskattning
bostadsbestånd
bostadsbidrag
bostadsbrist
bostadsefterfrågan
bostadsfinansiering
bostadsförmedling
bostadsförsörjning
bostadsmarknaden
bostadsnormer
bostadspolitik

bostadpolitiska organ
brukarekonomi
egnahemsfrågan
hyrespolitik
konsumtionsmönster
kostnadsstegring
markpolitik
miljonprogrammet
outhyrda lägenheter
samhällsekonomi
trångboddhet
upplåtelseform
värdestegring
ägarstruktur

Brukare:

barn
barnfamiljer
boendekarriär
brukare
ensamstående
familjebildning
flyttning
förvärvsarbetande mödrar
handikappade
hemarbete
hushållsstruktur
studenter
ungdomar
äldre

Byggprocessen:

byggindustrin
byggkostnader
byggprocessen
byggteknisk påverkan
entreprenörer
företagsstruktur
rationalisering
stordrift
totalentreprenad

Förvaltning:

boendeservice
boinflytande
förvaltningsorganisation
kontaktkommittéer
underhåll

Planering:

aktionsrörelser
befolkningsprognos
fysisk planering
kommunal planering
lokalisering
markanvändning
medborgarinflytande
planeringsteori
planinstrument
regional planering
social planering

Staden:

funktionalism
förort
glesbygd
grannskapsenhet
stadsdel
stadsförnyelse
stadsmiljö
stadsutveckling
storstad
trädgårdsstad
tätort
urbanisering
urbanteori

Övrigt:

bibliografi
ekologi
internationella studier
samhällsstruktur
slum
staten
välfärd

**Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 850948-2
från Statens råd för byggnadsforskning till Institutionen
för socialt arbete vid Socialhögskolan i Lund.**

R3: 1990

ISBN 91-540-5137-1

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

Art.nr: 6801003

**Abonnemangsgrupp:
X. Samhällsplanering**

**Distribution:
Svensk Byggtjänst
171 88 Solna**

Cirka pris: 59 kr exkl moms